

DECEMBAR, 2023.

SOCIO-EKONOMSKA ANALIZA

U OKVIRU PROJEKTA “INKLUZIVNA SOCIO-EKONOMSKA INICIJATIVA
BRČKO”

MERDŽA HANDALIĆ PLAHONJIĆ
MIRELA OMERVIĆ
ERNA KUSTURICA

Sadržaj

Skraćenice	4
1. Uvod	5
2. Metodologija i procjena	6
Intervjui sa ključnim informatorima (IsKI).....	6
Anketa.....	7
Razgovor sa fokus grupama (RsFG).....	7
3. Situaciona analiza	9
3.1. Položaj i karakteristike Brčko distrikta BiH	9
3.2. Demografska kretanja u Brčko distriktu BiH	10
3.3. Pregled stanja i ekonomskih kretanja Brčko distrikta BiH	13
Bruto domaći proizvod	14
Porezni prihodi	15
Vanjskotrgovinska razmjena	16
Poslovni subjekti	16
Poslovna infrastruktura i podrška ekonomskom razvoju	17
Tržište rada	21
Politika zapošljavanja	25
Plate i prihodi domaćinstva	29
Penziona politika.....	31
3.4. Pregled stanja i kretanja u socijalnom sektoru u Brčko distriktu BiH	31
Obrazovanje.....	31
Zdravstvena zaštita	33
Socijalna zaštita	34
Nevladin sektor i socijalno ugrožene grupe	37
4. Ključni nalazi situacione analize	40
5. Procjena potreba za kapacitetom JIP RGFBD	44
6. Preporuke	50
6.1. Socio-ekonomski i preduzetnički centar za (samo)zapošljavanje	50
6.2. Online platforma za direktnu interakciju sa klijentima	0
7. Prilozi	2

Spisak tabela

Tabela 1. Domaćinstva, stanovništvo i spolna struktura stanovništva u BD BiH u periodu 2018-2022.	10
Tabela 2. Gustina naseljenosti u BD BiH, FBiH i RS u periodu 2018-2022.	11
Tabela 3. Prosječna starost prisutnog stanovništva u BD BiH u periodu 2018-2022.	11
Tabela 4. Starosna struktura stanovništva u BD BiH u 2018. i 2022. godini.	12
Tabela 5. Prirodno kretanje stanovništva u BD BiH u periodu 2018-2022.	12
Tabela 6. Osnovni ekonomski pokazatelji u BD BiH u periodu 2018-2022.	13
Tabela 7. Osnovni ekonomski pokazatelji u BiH u periodu 2018-2022.	14
Tabela 8. Porezni prihodi BD BiH u periodu 2018-2022.	15
Tabela 9. Vanjskotrgovinska razmjena u BD BiH u periodu 2018-2022.	16
Tabela 10. Kretanje broja pravnih subjekata u BD BiH u periodu 2019-2022.	16
Tabela 11. Kretanje broja samostalnih preduzetnika u BD BiH u periodu 2019-2022.	16
Tabela 12. Poticaji planirani u okviru budžeta Brčko distrikta u periodu 2021-2023.	20
Tabela 13. Zaposlenost u BD BiH u periodu 2018-2022.	21
Tabela 14. Zaposlenost po djelatnostima poslovnih subjekata u BD BiH u periodu 2018-2022.	22
Tabela 15. Broj nezaposlenih prema spolu u BD BiH 2018-2022.	23
Tabela 16. Broj nezaposlenih prema stručnoj spremi u BD BiH 2018-2022.	23
Tabela 17. Pregled stanja na tržištu rada u BD BiH u periodu 2018-2022.	24
Tabela 18. Pregled tražitelja posla prema starosnoj strukturi u BD BiH u periodu 2018-2022.	24
Tabela 19. Aktivne mjere finansirane iz budžeta Zavoda za zapošljavanje Brčko distrikta BiH i Vlade Brčko distrikta BiH u 2022.	26
Tabela 20. Broj korisnika Programa "Priprema za tržište rada" u BD BiH u 2021-2022.	27
Tabela 21. Prosječna mjesečna neto plata u BD BiH, FBiH i RS u periodu 2018-2022.	30
Tabela 22. Neto plate po djelatnostima poslovnih subjekata u BD BiH u periodu 2018-2022.	30
Tabela 23. Pregled broja penzionera i visine penzija po strukturi u BD BiH, FBiH i RS u periodu 2018-2022.	31
Tabela 24. Broj djece u predškolskim ustanovama u BD BiH u periodu 2018-2022.	32
Tabela 25. Uporedni pokazatelji stanja osnovnog obrazovanja u BD BiH u školskoj 2019/2020 i školskoj 2022/2023.	32
Tabela 26. Broj visokoškolskih ustanova i upisanih studenata za period 2018-2022.	33
Tabela 27. Osnovni pokazatelji zdravstvene zaštite u BD BiH u periodu 2019-2022.	34
Tabela 28. Obradeni slučajevi u centrima za socijalni rad u periodu 2018-2022.	35
Tabela 29. Intervencije u centrima za socijalni rad u periodu 2018-2022.	35
Tabela 30. Broj korisnika finansijske pomoći u BD BiH u periodu 2017-2021.	35
Tabela 31. Broj korisnika socijalne zaštite u BD BiH u periodu 2017-2021.	36
Tabela 32. Broj odraslih osoba koje pripadaju ranjivim kategorijama u BD BiH u periodu 2017-2021.	36

Spisak slika

Slika 1. Spolna struktura stanovništva u BD BiH u periodu 2018-2022.	Error! Bookmark not defined.
Slika 2. Unutrašnje migracije stanovništva u BD BiH u periodu 2018-2022.	Error! Bookmark not defined.
Slika 3. BDP u BD BiH u periodu 2018-2022.	15
Slika 4. Broj pravnih subjekata i samostalnih preduzetnika u BD BiH u periodu 2019-2022.	17
Slika 5. Pregled broja zaposlenih i nezaposlenih u BD BiH u periodu 2018-2022.	21
Slika 6. Prosječna mjesečna neto i bruto plata u BD BiH u periodu 2018-2022.	29
Slika 7. Procjena znanja osoblja JIP RGFBD o potencijalnim uslugama poslovne podrške	48
Slika 8. Predloženi poslovni model Socio-ekonomskog i preduzetničkog centra za (samo)zapošljavanje.	1

Skraćenice

BD BiH	Brčko distrikt Bosne i Hercegovine
BDP	Bruto domaći proizvod
BDP/pc	Bruto domaći proizvod po glavi stanovnika
BiH	BiH
FBiH	Federacija Bosne i Hercegovine
FPIO/FMIO	Federalni zavod za penzijsko i invalidsko osiguranje
IsKI	Intervjui sa ključnim informatorima
JIP RGFBD	Jedinica za implementaciju projekata Razvojno-garantnog fonda Brčko distrikta
NVO	Nevladina organizacija
OCD	Organizacija civilnog društva
Osi	Osobe sa invaliditetom
PIO RS	Fond za penzijsko i invalidsko osiguranje RS
RGFBD	Razvojno-garantni fond Brčko distrikta
RS	RS
RsFG	Razgovor sa fokus grupama
SEA	Socio-ekonomska analiza

1. Uvod

Konsultantski tim je osmislio i proveo SEA u okviru projekta “Inkluzivna socio-ekonomska inicijativa Brčko”, sa glavnim ciljem da pruži detaljne i sveobuhvatne podatke o svim glavnim projektnim temama, kao i o kontekstu provedbe projekta, koji su neophodni za usmjeravanje provedbe svih projektnih aktivnosti. Projekat “Inkluzivna socio-ekonomska inicijativa Brčko” će doprinijeti socio-ekonomskoj integraciji ugroženih i ranjivih kategorija građana/ki BD. To se ogleda i u Cilju projekta koji je usmjeren na povećanje socijalne uključenosti i stvaranje održivih mogućnosti zapošljavanja za građane/ke u BD s posebnim fokusom na ugrožene i ranjive grupe, kroz podizanje kapaciteta za zapošljavanje, podršku preduzetničkim aktivnostima i omogućavanje povoljnog okruženja za inkluzivniji ekonomski razvoj.

Očekuju se sljedeći rezultati/ishodi projekta:

Ishod 1: Ugroženo i ranjivo stanovništvo BD povećalo je svoje kapacitete za zapošljavanje i poznavanje prava građana/ki kroz obuke i podizanje svijesti u okviru projekta.

Ishod 2: Povećani kapaciteti, vještine i mogućnosti zapošljavanja za nezaposlene građane/ke BD i otvaranje novih radnih mjesta za ugrožene i ranjive grupe, putem finansijske i tehničke podrške projekta.

Ishod 3: Poboljšano okruženje za efikasniju ekonomsku uključenost ranjivih i ugroženih grupa, stvaranjem javno-privatnih partnerstava za rješavanje prepreka na tržištu rada i promociju održivih modela zapošljavanja.

Izveštaj o SEA uključuje Procjenu potreba za kapacitetom RGFBD – glavnog partnera na projektu – koja utvrđuje potencijalne nedostatke kapaciteta koji se trebaju riješiti projektom kako bi se RGFBD-u omogućilo da efikasno savlada socio-ekonomske izazove u BD u budućnosti. Analiza pruža sve potrebne podatke za planiranje i provedbu programa izgradnje kapaciteta RGFBD-a koji će se provesti u okviru projekta.

Shodno tome, metodologija za procjenu SEA u okviru projekta “Inkluzivna socio-ekonomska inicijativa Brčko” uključivala je direktno i indirektno prikupljanje kvalitativnih i kvantitativnih podataka, analizu i poređenje te izradu preporuka. SEA prikazuje trenutno stanje u nekoliko oblasti važnih za provedbu projekta “Inkluzivna socio-ekonomska inicijativa Brčko”.

Konsultantski tim je svoje istraživanje bazirao na dobrobiti krajnjih korisnika – nezaposlenih građana/ki BD-a, a analiza se vodila principima OECD-a: dobro upravljanje, okoliš i ljudska prava i rodna ravnopravnost¹. Konsultantski tim razgovarao je i sa imenovanim češkim stručnjacima/kinjama u

¹ Ovi principi su navedeni u Projektnom dokumentu, tabela 1. Više o ovim principima možete pronaći u OECD priručniku: OECD, (2013.), *Integrating Human Rights into Development, Donor Approaches, Experiences and Challenges*, 2nd Edition. https://read.oecd-ilibrary.org/development/integrating-human-rights-into-development-2nd-edition_9789264202108-en#page5 i *Methodology for the Evaluation of Cross-Cutting Principles of the Czech Republic's External Development Cooperation (EDC)*. https://mzv.gov.cz/public/70/1e/40/3955003_2365096_Methodology_Manual_ENG_v02_.pdf

pokušaju integracije različitih uspješnih čeških metodologija i najboljih praksi u preporuke i planove. Posebna pažnja tokom procesa SEA posvećena je uvažavanju preporuka koje je dao RGFBD, posebno u vezi sa aktivnostima koje uključuju JIP RGFBD.

2. Metodologija i procjena

Metodologija i procjena SEA uključuje nekoliko koraka grupisanih u četiri glavne aktivnosti:

1. Priprema detaljne metodologije i plana provedbe SEA;
2. Provedba SEA;
3. Priprema i podnošenje Izvještaja o SEA organizaciji CARE sa nalazima i preporukama;
4. Predstavljanje konačne verzije Izvještaja o SEA.

Procjena metodologije obezbijedila je sistematsko i efikasno prikupljanje podataka iz sljedećih izvora:

- Sekundarni pregled istraživanja pružio je informacije iz relevantne dokumentacije BD/RGFBD, uključujući relevantne statističke izvještaje, zakone i propise, strategije (integralne i sektorske), prijedloge projekata, studije, politike, informacije i izvještaje koje su izradile institucije BD/RGFBD ili druge vlade BiH na različitim nivoima (sa fokusom na Osl) te druge dokumentacije utvrđene tokom procjene iz drugih relevantnih izvora.
- Primarna procjena je provedena kroz različite pristupe koji su uključivali intervju sa ključnim informatorima, anketiranje lokalnog stanovništva, nezaposlenih osoba, relevantnih stručnjaka/inja javne uprave i dva razgovora u fokus grupama sa akterom utvrđenim u saradnji sa RGFBD i CARE International.

Intervjui sa ključnim informatorima (IsKI)

Tim je osmislio vodič za intervju sa upitnicima, kao i listu ključnih informatora (predstavnik/ca ključnih aktera/ki), koji su dogovoreni i utvrđeni u saradnji sa organizacijom CARE i JIP RGFBD. Članovi/ice tima su moderirali intervju, prikupljali mišljenja i izrađivali nalaze, zaključke i preporuke u vezi sa zahtjevima glavnih dijelova SEA. Upitnici su navedeni u prilogu ovog dokumenta. Održano je ukupno pet intervjua sa sljedećim učesnicima po datumima:

- 20. novembar 2023., Zavod za zapošljavanje Brčko distrikta;
- 20. novembar 2023., Odjeljenje za privredni razvoj Vlade BD BiH
- 20. novembar 2023., Centar za socijalni rad Brčko distrikta;
- 7. decembar 2023., Preduzeće Herceg BD d.o.o. Brčko distrikt²
- 7. decembar 2023., Razvojno-garantni fond Brčko distrikta.

JIP RGFBD je nekoliko puta konsultovana tokom istraživanja i podržala je provođenje online ankete.

² Osim Udruženja poslodavaca BD BiH koje je predstavljalo "glas" poslodavaca BD BiH, ovo preduzeće je također odabrano za intervju kako bi se dobio dodatni uvid u stavove poslodavaca o ovoj temi.

Anketa

Tim je osmislio anketni upitnik namijenjen lokalnom stanovništvu, koji je finaliziran i objavljen u aplikaciji Google forms. Tim se udružio sa JIP RGFBD kako bi zajednički pozvali određeno stanovništvo da popuni anketu³. Stanovništvo koje je učestvovalo u anketi podijeljeno je u dvije grupe: direktna ciljna grupa projekta i ostatak stanovništva koje želi da učestvuje. Anketiranje je provedeno slanjem linka za anketni obrazac učesnicima/ama ciljne grupe, a za drugu grupu učesnika/ca, obrazac je objavljen na Facebook stranici RGFBD-a. Nalazi ankete predstavljeni su u ovom dokumentu kao dio situacione analize. Anketni upitnik se nalazi u prilogu ovog dokumenta, a može se pogledati i putem sljedećeg linka: <https://shorturl.at/tuX29>

Razgovor sa fokus grupama (RsFG)

Tim je utvrdio listu tema o kojima treba razgovarati (na osnovu rezultata intervjua i ankete) te osmislio vodič za vođenje razgovora. Moderator razgovora sa fokus grupama bili su članovi/ice konsultantskog tima. Rezultati razgovora sa fokus grupama također su poslužili za potvrdu rezultata prikupljenih kroz intervjue i anketu. Lista i vodič za razgovore sa fokus grupama su navedeni u prilogu ovog dokumenta. Održane su ukupno dva razgovora sa fokus grupama sa sljedećim učesnicima po datumima:

- 29. novembar 2023., organizacije civilnog društva (prisustvovali su predstavnici/e 10 organizacija);
- 27. novembar 2023., Udruženje poslodavaca Brčko distrikta (koje zastupa predsjednik Udruženja)⁴;

U skladu sa gore navedenim, konsultantski tim je pregledao i analizirao dostupne izvještaje, studije i ankete na ovu temu⁵ te izvršio terensko istraživanje koristeći kvalitativne i kvantitativne metode prikupljanja podataka koje su bile neophodne za dobijanje relevantnih i potrebnih informacija, odnosno putem intervjua sa ključnim informatorima, razgovora sa fokus grupama, itd.

Konsultantski tim je izvršio procjenu potreba kapaciteta JIP RGFBD za formiranje i upravljanje Socio-ekonomskim i preduzetničkim centrom za (samo)zapošljavanje u Brčko distriktu, kao i za pružanje usluga socio-ekonomske pomoći najugroženijim klijentima, koji je predstavljen u ovom dokumentu. Tim

³ O obimu i veličini uzorka razgovarano je sa predstavnicima organizacije CARE i RGFBD-a.

⁴ Udruženje ima 45 članova/ica. <https://www.upbd.org/>

⁵ Brčko distrikt Bosne i Hercegovine (2021), Strategija razvoja Brčko distrikta BiH 2021–2027.

https://skupstinabd.ba/2-registar/ba/Odluke/2021/2290.%20Strategija%20razvoja%20BD%20BiH_bos.pdf;

IBHI (2020), Strategija socijalnog uključivanja Brčko distrikta BiH 2021-2027.

<https://www.unicef.org/bih/media/6486/file/Strategija%20socijalnog%20uklju%C4%8Divanja%20Br%C4%8Dko%20distrikta%20BiH%202021-2027.pdf>; Brčko distrikt BiH (2021), Strategija za mlade Brčko distrikta BiH za

period 2022–2026 i Institut za mlade KULT (2020), Analiza rezultata istraživanja potreba i problema mladih

Brčko distrikta. <https://vsmbd.org/dokumenti/>; Zavod za zapošljavanje BD BiH (2023), Strategija zapošljavanja za Brčko distrikt Bosne i Hercegovine za razdoblje 2024.-2027.

<http://vlada.bdcentral.net/content/DownloadAttachment/?id=25979355-b989-4ec0-bad3-11513043e5dc&langTag=bs>.

je osmislio anketni upitnik za analizu kapaciteta zaposlenika/ca RGFBD-a koji je dostupan na sljedećem linku: <https://shorturl.at/abzGR>

Pored navedenog, tim je analizirao kapacitete organizacija civilnog društva BD koje predstavljaju ili pružaju usluge marginaliziranim grupama stanovništva kako bi se utvrdili nedostaci u njihovim kapacitetima.

SEA pruža osnovne podatke o pokazateljima logičkog okvira projekta, a u skladu s njima, tim je osmislio plan, smjernice i preporuke o procesima praćenja i evaluacije koji će se provesti u okviru projekta kako bi se maksimalno povećalo učenje i poboljšala izrada projekta i logika intervencije.

Nacrti sa glavnim nalazima SEA i preporukama koje je pripremio konsultantski tim predstavljeni su gostima na uvodnom projektnom događaju 15. decembra sa članovima/icama JIP RGFBD i organizacije CARE.

3. Situaciona analiza

3.1. Položaj i karakteristike Brčko distrikta BiH

BD BiH je zasebna administrativno-upravna jedinica u BiH koja ne pripada ni entitetu Federaciji BiH (FBiH) ni entitetu RS (RS), već državi BiH, tj. u administrativno-pravnom smislu to je kondominij oba entiteta pod direktnim suverenitetom države. BD BiH je nastao odlukom Međunarodnog arbitražnog suda, a osnovan je 8. marta 2000. godine i obuhvata cijelo područje bivše općine Brčko.

Amandmanom I Ustava BiH utvrđeno je da je Brčko distrikt BiH jedinica lokalne samouprave (JLS) koja ima svoje institucije, zakone, propise, nadležnosti i statut. Brčko distrikt BiH je nadležan za uređenje svih pitanja koja nisu u isključivoj ustavnoj nadležnosti BiH.

Zbog specifičnog administrativnog statusa BD BiH u odnosu na ostale jedinice lokalne samouprave u BiH, ali i u cijeloj regiji Zapadnog Balkana, nije vršena komparativna analiza sa drugim gradovima i općinama u okruženju, jer bi se nalazi i poređenja zasnivali na bitno drugačijim pretpostavkama (značajno veći djelokrug nadležnosti BD BiH u odnosu na druge jedinice lokalne samouprave), ali je u kontekstu određenih pokazatelja napravljeno poređenje sa kretanjima u Federaciji BiH i RS.

Brčko distrikt BiH je u sjeveroistočnom dijelu BiH, na desnoj obali rijeke Save. Nalazi se na tromeđi BiH, Srbije i Hrvatske i važna je raskrsnica državnih i međunarodnih puteva od istoka prema zapadu i od sjevera prema jugu. Zauzima površinu od 493,3 km², što predstavlja manje od 1% ukupne površine BiH (51.129 km²), a površina središnje gradske zone iznosi 183 km².

Ovako pozicioniran, BD BiH ima povoljan turističko-geografski položaj povezujući BiH sa zapadnom i jugoistočnom Evropom i podunavskim zemljama. Područje Brčko distrikta BiH je geografski povezano sa euroregijama "Dunav-Drava-Sava", koje trenutno čine Baranja (Mađarska), Osječko-baranjska županija, Vukovarsko-srijemska županija (Hrvatska) i Tuzlanski kanton (BiH) i "Drina-Sava-Majevica", kao regija više općina i gradova u Srbiji, BiH i Hrvatskoj. Brčko distrikt ima najveću luku u BiH. Rijeka Sava je plovna na području Brčko distrikta u dužini od 44 km.

BD BiH je gotovo jednako udaljen od tri velika industrijska, ekonomska, politička i potrošačka središta: Beograda (200 km), Zagreba (270 km) i Sarajeva (210 km) sa kojima je povezan cestovnim, željezničkim i riječnim putevima.

Prema unutrašnjim administrativnim granicama u BiH, BD BiH graniči s nekoliko općina RS te sa dva od deset kantona FBiH – Tuzlanskim kantonom na jugozapadu i Posavskim kantonom na sjeverozapadu, sa kojima je povezan autoputevima i regionalnim cestama.

Kao važno čvorište ključnih puteva u pravcu istok-zapad i sjever-jug, BD BiH je rijetko multimodalno prometno čvorište (putevi, plovna rijeka Sava, željeznica) u BiH, jer ima pristup Hrvatskoj i srednjoj Evropi, ali također izlaz na rijeku Savu te dalje Dunavom do zapadne i istočne Evrope. Dakle, prostorni položaj BD BiH određuje povezanost njegovog šireg zaleđa i gravitacionog područja sa ostalim regijama srednje i istočne Evrope, a grad Brčko je udaljen samo 30 km od međunarodnog puta Panevropskog

koridora 10 (autoput Beograd – Zagreb). Ovaj autoput (E70) se proteže od Salzburga (Austrija) do Soluna (Grčka) i ima visoku frekvenciju prometa tokom cijele godine kojim se preveze značajan broj putnika, što omogućava dobru povezanost BD BiH sa emitivnim turističkim tržištima.

3.2. Demografska kretanja u Brčko distriktu BiH

Prema posljednjim zvaničnim podacima Agencije za statistiku BiH, u BD BiH je 2022. godine živjelo ukupno 81.414 stanovnika u 26.178 domaćinstava. Broj stanovnika u BD BiH manji je za 496 ili 0,61% u odnosu na 2021. godinu, a u periodu 2018-2022. broj stanovnika se u prosjeku smanjivao za 0,55% godišnje. Prosječna veličina domaćinstva u BD BiH je 3,11 članova po domaćinstvu.

BD BiH bilježi manji pad broja stanovnika u 2022. godini u odnosu na prethodnu godinu u odnosu na RS, gdje je stopa pada iznosila 0,72%, dok istovremeno ima veći pad broja stanovnika od FBiH, gdje je stopa rasta iznosila 0,54%. Udio BD BiH u ukupnom stanovništvu BiH nije se promijenio u 2022. godini u odnosu na prethodnu godinu kada je iznosio 2,42%. U svim dijelovima BiH, uključujući i BD BiH, pitanja prirodnog priraštaja i migracijskih tokova stanovništva predstavljaju veliki izazov za budući razvoj.

Tabela 1. Domaćinstva, stanovništvo i spolna struktura stanovništva u BD BiH u periodu 2018-2022.

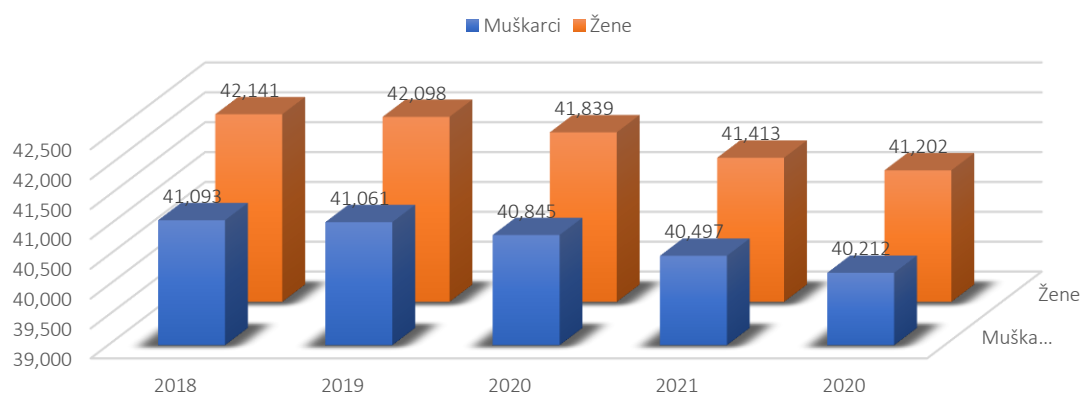
Godina	Domaćinstva	Stanovništvo BD BiH	Muškarci		Žene	
			Broj	%	Broj	%
2018.	26.763	83.234	41.093	49,37%	42.141	50,63%
2019.	26.739	83.159	41.061	49,38%	42.098	50,62%
2020.	26.586	82.684	40.845	49,40%	41.839	50,60%
2021.	26.338	81.910	40.497	49,44%	41.413	50,56%
2022.	26.178	81.414	40.212	49,39%	41.202	50,61%

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Kada je u pitanju spolna struktura stanovništva u BD BiH, broj žena je nešto veći od broja muškaraca, što potvrđuje trend iz prethodnih godina. Broj stanovnika BD BiH bilježi trend smanjenja u periodu 2018-2022, što se može povezati sa negativnim prirodnim priraštajem, kao i sa trendom odlaska stanovništva u zapadnoevropske zemlje radi zaposlenja.

Slika 1. Spolna struktura stanovništva u BD BiH u periodu 2018-2022.

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Gustina naseljenosti u 2022. godini na području BD BiH iznosila je 165 osoba/km², što uprkos zabilježenom padu svrstava BD BiH u kategoriju gušće naseljenih područja – prosječna gustina naseljenosti u FBiH smanjena je na 83 osobe/km² u 2022. godini, dok je prosječna gustina naseljenosti u RS smanjena na 45 osoba/km² u 2022. godini.

Tabela 2. Gustina naseljenosti u BD BiH, FBiH i RS u periodu 2018-2022.

Godina	Brčko distrikt BiH		FBiH		RS	
	Stanovništvo	Gustina naseljenosti	Stanovništvo	Gustina naseljenosti	Stanovništvo	Gustina naseljenosti
2018.	83.234	169	2.196.233	84	1.147.902	47
2019.	83.159	169	2.190.098	84	1.142.495	46
2020.	82.684	168	2.184.680	84	1.136.247	46
2021.	81.910	166	2.168.602	83	1.128.309	46
2022.	81.414	165	2.156.846	83	1.120.236	45

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Prosječna starost stanovništva u BD BiH u 2022. godini iznosila je 40,30 godina (muškarci 38,98 godina i žene 41,59 godina). Promjene u starosnoj strukturi stanovništva u 2022. godini u odnosu na 2018. godinu ogledaju se u povećanju udjela starog (65+ godina) stanovništva u ukupnom broju stanovnika BD BiH, dok se udio djece i stanovništva starosti 15-64 smanjio.

Tabela 3. Prosječna starost prisutnog stanovništva u BD BiH u periodu 2018-2022.

Godina	Stanovništvo	Muškarci	Žene
2018.	39,81	38,49	41,10
2019.	40,21	38,91	41,47
2020.	40,33	39,02	41,61
2021.	40,23	38,94	41,50
2022.	40,30	38,98	41,59

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Promjene u starosnoj strukturi stanovništva u 2022. godini u odnosu na 2018. godinu ogledaju se u povećanju udjela starog (65+) stanovništva u ukupnom broju stanovnika BD BiH. Broj stanovništva starije životne dobi povećan je za 2,25%, dok se broj stanovnika u starosnoj grupi od 15 do 64 godine smanjio za 2,40% stanovništva. Broj mladih se nije značajno mijenjao (porastao je za 0,13% stanovništva 2022. godine). Ovo jasno pokazuje da je stanovništvo BD BiH 2022. godine ušlo u fazu intenzivnog starenja. To je posebno vidljivo u sve većem udjelu starijih osoba, dok udio djece i radno sposobnih stanovnika postepeno opada.

Tabela 4. Starosna struktura stanovništva u BD BiH u 2018. i 2022. godini.

Godina	2018.		2022.	
	Broj stanovnika	Udio	Broj stanovnika	Udio
0-14	13.081	15,66%	12.858	15,79%
15-64	58.299	69,81%	54.883	67,41%
65+	12.136	14,53%	13.673	16,79%
Ukupno	83.516	100,00%	81.414	100,00%

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Podaci o prirodnom priraštaju stanovništva pokazuju negativan prirodni priraštaj sa promjenama u broju rođenih u proteklom periodu. Prema podacima o prirodnom kretanju stanovništva, BD BiH je u posljednjih pet godina po osnovu negativnog prirodnog priraštaja izgubila 1.910 stanovnika, što predstavlja 2,29% stanovništva iz 2018. godine. Vitalni indeks, omjer broja rođenih i umrlih u BD BiH u 2022. godini iznosio je 0,69 i manji je u odnosu na 2018. godinu kada je iznosio 0,83.

Tabela 5. Prirodno kretanje stanovništva u BD BiH u periodu 2018-2022.

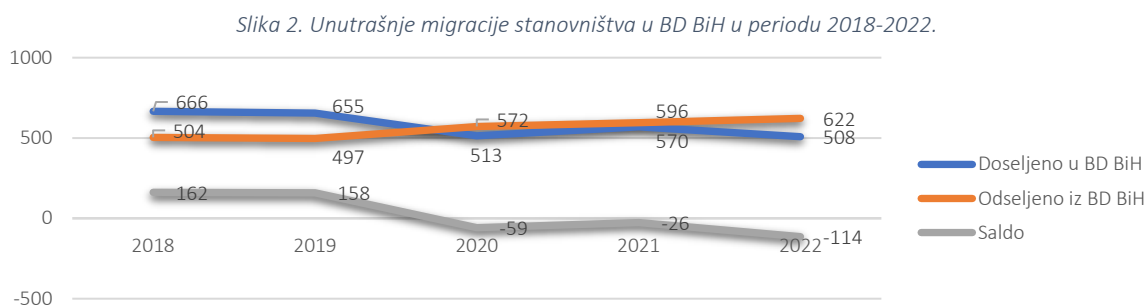
Godina	Stanovništvo (procjena sredinom godine)	Živorodeni	Umrli	Umrla dojenčad	Sklopljeni brakovi	Razvedeni brakovi	Prirodni priraštaj	Stopa prirodnog priraštaja	Vitalni indeks
2018.	83.234	861	1.032	0	632	298	-171	-2,05	0,83
2019.	83.159	899	1.132	0	599	182	-233	-2,80	0,79
2020.	82.684	784	1.200	0	402	240	-416	-5,03	0,65
2021.	81.910	846	1.594	0	621	264	-748	-9,13	0,53
2022.	81.414	860	1.242	0	673	185	-382	-4,69	0,69

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Podaci o vanjskoj migraciji stanovništva dostupni su iz Popisa stanovništva iz 2013. godine, prema kojem 1.337 osoba sa prebivalištem u BD BiH živi u inostranstvu. Najveći broj živi u Njemačkoj (20%), zatim u Austriji (15%), Australiji (14%) i SAD (12%). Poređenja radi, prema istim podacima, od ukupnog broja osoba s prebivalištem u BiH koje žive u inostranstvu (63.014 osoba), najveći broj živi u Njemačkoj 16%, Hrvatskoj 15%, Švedskoj 12% i Austriji 9%.

Najčešći razlog boravka u inostranstvu je posao 31%, zatim prinudni razlozi 27%⁶ i porodični razlozi 16%. Obrazovanje kao razlog je navelo 7% ljudi.

Migracije stanovništva su nesumnjivo upečatljiva pojava u globalnom kontekstu, sa vrlo jasnim uticajem na područje BiH, kao i na područje BD BiH. Podaci o unutrašnjim migracijama pokazuju negativan migracijski saldo BD BiH od 2020. godine, koji je bio izrazito pozitivan u 2018. i 2019. godini.

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Na osnovu podataka o broju doseljenih i odseljenih iz BD BiH, uočeno je da je negativan migracijski saldo uzrokovan povećanjem broja odseljenih iz BD BiH, s obzirom na to da se broj doseljenih u BD BiH smanjio tokom proteklih godina. Ovaj podatak pokazuje da BD BiH nije izuzetak u pogledu povećanog iseljavanja mladih, posebno onih sa odgovarajućim kvalifikacijama za rad u inostranstvu.

3.3. Pregled stanja i ekonomskih kretanja Brčko distrikta BiH

Tabela 6. daje pregled osnovnih ekonomskih pokazatelja BD BiH.

Tabela 6. Osnovni ekonomski pokazatelji u BD BiH u periodu 2018-2022.

Pokazatelj	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
BDP u 000 KM	813.159	901.988	900.606	979.055	1.127.899
BDP po glavi stanovnika u KM	9.770	10.847	10.892	11.953	13.854
Ulaganja u 000 KM	52.295	60.650	65.794	61.794	54.997
Stanovništvo	83.234	83.159	82.684	81.910	81.414
Industrijska proizvodnja – indeks	95,20	107,10	94,10	107,30	119,80
Indeks potrošačkih cijena	99,30	101,60	99,30	102,60	112,08
Zaposlenost – prosječna	17.485	17.807	17.844	17.795	17.699
Nezaposlenost	10.295	7.763	6.894	6.689	5.332
Stopa zaposlenosti u %	31,5%	22,9%	32,4%	33,4%	33,8%
Stopa aktivnosti u %	39,3%	30,1%	41,2%	44,0%	44,8%
Stopa nezaposlenosti u %	19,8%	24,1%	21,2%	24,1%	24,6%
Neto plata – prosječna u KM	872,35	914,87	948,04	961,23	1.051,16
Bruto plata – prosječna u KM	1.363,43	1.431,97	1.476,80	1.489,44	1.600,28
Penzija – prosječna u KM	342,07	358,31	367,49	374,64	411,74

⁶ Izvor podataka za ovo je Popis stanovništva iz 2013. godine, a pojam “prinudni razlozi” nije objašnjen u objavljenoj publikaciji.

Broj penzionera	11.651,00	11.849,00	12.047,00	12.150,00	12.331,00
Izvoz	243.675,00	267.747,00	257.641,00	274.052,00	440.069,00
Uvoz	510.519,00	540.051,00	510.375,00	506.343,00	812.916,00
Pokrivenost uvoza izvozom	47,73%	49,58%	50,48%	54,12%	54,13%

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Tabela 7. Osnovni ekonomski pokazatelji u BiH u periodu 2018-2022.

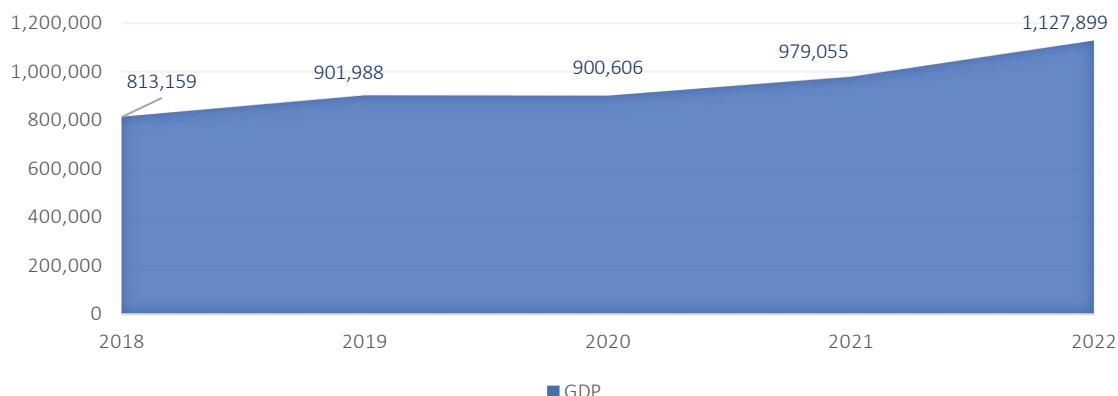
Pokazatelj	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
BDP u 000 KM	34.921	36.525	35.447	39.921	44.590
BDP po glavi stanovnika u KM	9.989	10.463	10.201	11.561	12.913
Ulaganja u 000 KM	4.761.807	4.902.181	4.970.607	5.043.677	n/a
Stanovništvo u 000	3.496	3.491	3.475	3.453	3.453
Industrijska proizvodnja – indeks	109,4	103,6	97,0	106,4	107,5
Indeks potrošačkih cijena	1,4%	0,6%	-1,0%	2,0%	14,0%
Zaposlenost – prosječna u 000	805	822	813	824	840
Nezaposlenost u 000	452	411	415	394	394
Stopa zaposlenosti u %	39,6%	35,5%	40,1%	39,6%	40,2%
Stopa aktivnosti u %	42,1%	42,1%	47,7%	48,0%	47,6%
Stopa nezaposlenosti u %	18,4%	15,7%	15,9%	17,4%	15,4%
Neto plata – prosječna u KM	879	921	956	998	1.122
Bruto plata – prosječna u KM	1.363	1.421	1.476	1.542	1.723
Broj penzionera u 000	671	682	687	701	703
Izvoz u milionima KM	14.250	14.328	11.870	16.485	21.451
Uvoz u milionima KM	19.159	19.494	16.645	21.084	27.921
Pokrivenost uvoza izvozom	74,38%	73,50%	71,31%	78,19%	76,83%

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Bruto domaći proizvod

Agencija za statistiku BiH objavila je podatke o BDP-u BD BiH prema kojima je BDP u 2022. godini dostigao iznos od 1.127.899 miliona KM, što predstavlja povećanje od 15,2% u odnosu na prethodnu godinu. Ovi podaci se mogu povezati sa ekonomskim rastom zabilježenim u periodu od 2018. do 2022. godine i potvrđuju pozitivna ekonomska kretanja BD BiH, što otvara nove mogućnosti i doprinosi stvaranju povoljne klime za dalje ekonomske inicijative. U skladu sa ovim kretanjima su i pokazatelji na nivou BiH, s obzirom da je zabilježen rast BDP-a od 11,7% u 2022. godini.

Slika 3. BDP u BD BiH u periodu 2018-2022.

Izvor: Agencija za statistiku BiH

BDP/pc BD BiH je u stalnom porastu, te je u prošloj godini dostigao iznos od 13.854 KM, što predstavlja rast od 15,9% u odnosu na prethodnu godinu. U periodu od 2018. do 2022. godine prosječna godišnja stopa rasta BDP/pc iznosila je 10,4%. Kao pokazatelj prosječnog ekonomskog standarda pojedinca, BDP/pc u BiH je također zabilježio rast od 11,7% u 2022. godini. Iako je u periodu od 2018. do 2021. BDP/pc BiH bio veći nego na nivou BD BiH, u 2022. godini zabilježen je 7,3% veći BDP/pc u BD BiH od BDP/pc BiH. Navedeno može ukazivati na povećanje životnog standarda i poboljšanje ekonomskog blagostanja pojedinaca, ali s obzirom da je u 2022. godini došlo do rasta potrošačkih cijena, potrebno je analizirati i rast nominalnog BDP-a.

Porezni prihodi

Prema posljednjim podacima, porezni prihodi u BD bilježe značajne promjene u proteklih nekoliko godina. U 2022. godini ukupan prihod od poreznih prihoda u BD iznosio je 256.957.919 KM. Ovaj iznos predstavlja povećanje u odnosu na 2021. godinu kada su porezni prihodi iznosili 224.159.390 KM te u odnosu na 2018. godinu kada su iznosili 193.512.240 KM. Značajne promjene bilježe i porezni prihodi po glavi stanovnika te je u periodu od 2018. do 2022. godine ovaj pokazatelj porastao za 36%. Budući da je u 2022. godini zabilježena povećana potrošnja potrošača, što se također može povezati i sa rastom potrošačkih cijena, bilježi se i rast poreznih prihoda zbog povećanja porezne osnovice. Također, u 2022. godini zabilježen je rast prosječnih plata te su shodno tome rasli porezi i doprinosi u skladu sa rastom porezne osnovice, što je rezultiralo povećanjem fiskalnih prihoda.

Tabela 8. Porezni prihodi BD BiH u periodu 2018-2022.

Upravna jedinica	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
Ukupni prihodi	204.503.362	234.214.869	204.401.589	236.800.634	269.724.755
Porezni prihodi	193.512.240	222.266.977	191.825.451	224.159.390	256.957.919
Neporezni prihodi	10.989.955	11.942.892	12.551.068	12.212.032	12.683.650
Grantovi sa drugih nivoa vlasti	1.167	5.000	5.000	429.212	83.186
Ukupni prihodi po glavi stanovnika	2.457	2.816	2.472	2.891	3.313
Porezni prihodi po glavi stanovnika	2.325	2.673	2.320	2.737	3.156

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Vanjskotrgovinska razmjena

Tokom 2022. godine u BD BiH je ostvaren izvoz u ukupnom iznosu od 440.069 KM, što predstavlja značajno povećanje u odnosu na prethodnu godinu. Međutim, treba napomenuti da je i uvoz bio značajno veći u odnosu na 2021. godinu. Također je važno napomenuti da je vanjskotrgovinski bilans zabilježen kao negativan, dok je pokrivenost uvoza izvozom u 2022. godini iznosila 54,13%, što predstavlja blagi porast u odnosu na prethodnu godinu.

Pokrivenost uvoza izvozom u BD BiH je dosta niska u odnosu na ovaj pokazatelj na nivou BiH i može se povezati sa ograničenim asortimanom proizvoda koji se proizvode na području BD BiH, kao i određenom ovisnošću o sirovinama. Navedeno također ukazuje da je potrebno povećati produktivnost i poticati inovativnost u preduzećima na području BD BiH.

Tabela 9. Vanjskotrgovinska razmjena u BD BiH u periodu 2018-2022.

Element	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
Uvoz	510.519	540.051	510.375	506.343	812.916
Izvoz	243.675	267.747	257.641	274.052	440.069
Trgovinski bilans	-266.844	-272.304	-252.734	-232.291	-372.847
Pokrivenost uvoza izvozom	47,73%	49,58%	50,48%	54,12%	54,13%

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Poslovni subjekti

Poslovni subjekti su pravna ili fizička lica koja obavljaju djelatnost u skladu sa propisima, kao i državna, upravna i lokalna tijela.

Tabela 10. Kretanje broja pravnih subjekata u BD BiH u periodu 2019-2022.

Godina	Aktivni pravni subjekti	Broj pravnih subjekata na 1.000 stanovnika u BD BiH	Broj pravnih subjekata na 1.000 stanovnika u BiH	Ukupni prihodi pravnih subjekata	Ukupna dobit pravnih subjekata
2022.	2.053	25	11	3.751.049.621	327.900.552
2021.	1.988	24	11	2.853.982.829	249.185.322
2020.	1.907	23	10	2.445.639.415	209.243.855
2019.	1.887	23	10	2.643.058.114	209.340.381

Izvor: Direkcija za finansije Brčko distrikta BiH

Ukupan broj aktivnih poslovnih subjekata u BD BiH na kraju 2022. godine iznosio je 4.842, od čega su 2.053 aktivni pravni subjekti i 2.789 samostalni preduzetnici. Ovaj broj je znatno veći u odnosu na 2021. godinu, kada je bilo 4.649 poslovnih subjekata, kao i u odnosu na 2020. godinu kada je broj registrovanih poslovnih subjekata bio 4.369. U svim posmatranim godinama zabilježen je porast broja pravnih subjekata, što je uz povećanje izvoza, te rast cijena na tržištu u 2021. i 2022. godini, doprinijelo povećanju ukupnih prihoda pravnih subjekata.

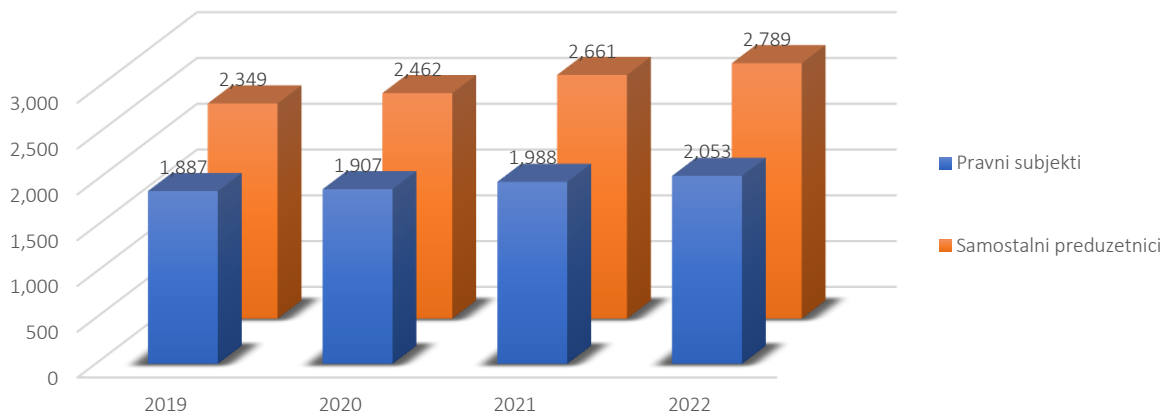
Tabela 11. Kretanje broja samostalnih preduzetnika u BD BiH u periodu 2019-2022.

Godina	Aktivni samostalni preduzetnici	Broj samostalnih preduzetnika na 1.000 stanovnika u BD BiH	Broj samostalnih preduzetnika na 1.000 stanovnika u BiH	Ukupan prihod samostalnih preduzetnika	Ukupna dobit samostalnih preduzetnika
2022.	2.789	34	14	152.084.467	27.365.477
2021.	2.661	32	14	125.230.905	20.508.481
2020.	2.462	30	13	109.858.865	16.534.873
2019.	2.349	28	13	114.350.710	17.480.515

Izvor: Direkcija za finansije Brčko distrikta BiH

Broj pravnih subjekata i samostalnih preduzetnika na 1.000 stanovnika, kao i ukupan prihod i ukupna dobit poslovnih subjekata bilježe rast u periodu 2018-2022. Broj pravnih subjekata i samostalnih preduzetnika na 1.000 stanovnika u BD BiH primjetno je veći nego na nivou BiH, što se velikim dijelom može povezati sa različitom zakonskom regulativom u kontekstu pokretanja poslovnih poduhvata, ali i poticajima koji se razlikuju u zavisnosti od nivoa vlasti.

Slika 4. Broj pravnih subjekata i samostalnih preduzetnika u BD BiH u periodu 2019-2022.

Izvor: Direkcija za finansije Brčko distrikta BiH

Najveći broj pravnih subjekata posluje u djelatnostima: trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala, prerađivačka industrija i druge uslužne djelatnosti, dok najveći broj preduzetnika posluje u djelatnosti trgovine na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala, djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (hotelijerstvo i ugostiteljstvo) i prerađivačke industrije. Jedna od dominantnih proizvodnih grana u BD BiH je prerađivačka industrija, u okviru koje najveći potencijal imaju prehrambena industrija i proizvodnja hrane, prerađivačka industrija lakih metala i drvopreradačka industrija.

Poslovna infrastruktura i podrška ekonomskom razvoju

Prema Prostornom planu BD BiH utvrđeno je 14 industrijskih zona koje pružaju dobre mogućnosti za ekonomski razvoj, kako za domaće tako i za strane investitore. Kako je navedeno u "Strategiji razvoja

Brčko distrikta 2021-2027”, poslovni park “Baza McGovern” je trenutno najperspektivnija zona sa velikim razvojnim potencijalom.

Zona je izabrana kao jedna od 10 najperspektivnijih u BiH (EUSESBI), te ima izrađenu studiju izvodljivosti, analizu troškova i koristi, idejno rješenje i marketinški plan. Poslovni park “Baza McGovern” nalazi se u blizini ulaza u grad Brčko, tri kilometra od centra grada. U blizini se također nalazi novoizgrađena obilaznica Orašje – Tuzla, što povećava protok saobraćaja. Površina zone je 170 ha i prometno je vezana za regionalnu cestu Brčko – Cerik i tangira obilaznicu.

Pored zone “Baza McGovern”, u Brčko distriktu ima još 13 industrijskih zona, od kojih je 5 djelimično izgrađeno, a 8 je na neizgrađenim lokalitetima.

Značajan potencijal za ekonomski razvoj predstavlja “Luka Brčko”, koja je na osnovu Odluke Vijeća ministara BiH jedina međunarodna riječna luka u BiH i povezana je s lukama crnomorskog sliva (Dunav). Preko “Luka Brčko” na rijeci Savi moguće je trgovati sa dunavskim lukama srednje Evrope, kao i sa lukama na Crnom moru. Sa evropskom željezničkom mrežom povezana je cestom Tuzla – Vinkovci (dozvoljeno osovinsko opterećenje 18 t). U neposrednoj blizini luke je magistralni put M14.1. Dobra povezanost sa kopnenim putevima otvara mogućnost za uspostavu tranzitnih robnih tokova, kao i tokova čije je odredište u užem gravitacijskom području Luke Brčko.

Kako bi se u praksi uspostavio dijalog između javnog i privatnog sektora u privredi, 2018. godine osnovano je Privredno vijeće Brčko distrikta BiH koje se sastoji od 21 člana po principu četverostruke spirale. Članovi vijeća, pored predstavnika vlasti, su i civilno društvo, poslovna zajednica, sindikati, obrazovne ustanove i drugi segmenti društva koji trebaju pratiti stanje u privredi, predlagati mjere za napredak i pratiti učinke tih mjera.

Osnova za unapređenje ove oblasti je izrada Zakona o preduzetničkoj infrastrukturi u BD BiH, kojim će se, između ostalog, urediti i pitanje poslovnih zona na području Brčkog. Osnovni cilj zakona je regulisanje systemske podrške za jačanje konkurentnosti privrede BD BiH u domaćim, regionalnim i globalnim lancima vrijednosti u uslovima rastuće digitalizacije i dekarbonizacije, a zasnovan je na “Strategiji razvoja Brčko distrikta BiH 2021-2027”.

U BD BiH postoje i određene porezne olakšice na osnovu kojih su porezi u BD BiH stimulaturniji za nova ulaganja u odnosu na ostatak BiH i regije. Ne postoje posebne olakšice na nivou BiH zbog složenosti upravne strukture i nadležnosti. Međutim, olakšice poput onih u BD BiH (opisane u nastavku) ne postoje na nivou FBiH i RS. Dostupne su sljedeće porezne olakšice:

- Porez na dobit se vraća za nova ulaganja;
- Za ulaganja u stalna sredstva – poreznom obvezniku koji ulaže u zemljište, građevinske objekte, postrojenja i opremu, namještaj i prevozna sredstva radi obavljanja vlastite registrovane djelatnosti na području Distrikta, porezna osnovica se umanjuje za iznos ulaganja u toj godini, s tim da smanjenje porezne osnovice ne može biti veće od 50% oporezive osnovice;
- Za proizvodna preduzeća porezna osnovica se umanjuje za iznos ukupnih ulaganja;

- Poreznom obvezniku koji u poreznoj godini zaposli nove radnike na neodređeno vrijeme, porezna osnovica se umanjuje za iznos isplaćene bruto plate novozaposlenim radnicima;
- Oslobođenje od poreza prema udjelu prihoda od izvoza u ukupnom prihodu – porezni obveznik koji je u godini za koju se utvrđuje porez na dobit od izvoza ostvario određeni procenat od ukupnog ostvarenog prihoda, oslobođen je plaćanja poreza na dobit u dvostrukom iznosu, srazmjerno udjelu prihoda od izvoza u ukupnom ostvarenom prihodu;
 - Pravo na ubrzanu amortizaciju – za mašine i opremu koja podliježe amortizaciji, poreznom obvezniku je dozvoljeno da primjenjuje obračun ubrzanе amortizacije.

Poslovnim subjektima i poljoprivrednicima u BD BiH na raspolaganju su brojni grantovi i subvencije za podršku poslovanju. Beneficije za nova zapošljavanja dostupne su i u BD BiH. Poslodavcima se odobrava 5.000 KM za svako novo zapošljavanje lica sa srednjom stručnom spremom i nižom stručnom spremom i 7.000 KM za svako novo zapošljavanje lica sa višom ili visokom stručnom spremom.

Podrška privrednom sektoru BD BiH ogleda se kroz:

- Provedbu Zakona o podsticaju u privredu Brčko distrikta BiH; Provedbu Programa subvencioniranja dijela kamata za kredite preduzećima, preduzetnicima, filijalama i nosiocima poljoprivrednih gazdinstava na području BD BiH i izdavanje garancija za kredite preko RGFBD;
- Provedbu Programa aktivne politike zapošljavanja u BD BiH;
- Provedbu Programa samozapošljavanja u BD BiH.

U periodu od 2021. do 2023. godine značajan iznos sredstava iz budžeta Brčko distrikta⁷ je izdvojen za podršku ekonomskom razvoju. Pravni osnov za to je Zakon o podsticaju u privredu BD BiH, čiji je primarni cilj poticanje privrednog razvoja pravnih subjekata, povećanje zaposlenosti, poboljšanje konkurentnosti, kao i privlačenje novih investitora na područje BD.

U skladu sa ovim zakonom, pravni subjekti imaju pravo na sljedeće olakšice:

- potpuno oslobađanje od plaćanja komunalne takse za isticanje firme;
- nadoknadu sudskih taksi plaćenih za osnivanje poslovnog subjekta i upis promjena u sudski registar za pravna lica;
- nadoknadu namjenskih naknada i usluga plaćenih za priključenje na elektroenergetsku mrežu;
- nadoknadu namjenskih naknada, radova i usluga plaćenih za priključenje na vodovodnu i kanalizacionu mrežu;
- nadoknadu plaćenih taksi neophodnih za dobijanje lokacijskih uslova, odobrenja za građenje i odobrenja za upotrebu objekta;
- nadoknadu za utrošenu električnu energiju i vodu u visini razlike u cijeni električne energije i vode koju plaća pravno lice i cijene koju plaća domaćinstvo;
- naknadu za novo zapošljavanje nezaposlenih lica;
- naknadu za obaveze uplaćene po osnovu poreza i doprinosa iz plate za vrijeme porodiljskog odsustva;

⁷ U analizi je korišteno nekoliko podataka iz budžetskih dokumenata. Više na web stranici: <http://www.vlada.bdcentral.net/Content/Read/dokumenti-budzet>

- nadoknadu novčanog iznosa za nove investicije radi nabavke stalnih sredstava nakon ostvarenja prava maksimalnog oslobođanja u poreznoj prijavi za prethodnu godinu, umanjenjem porezne osnovice za iznos ulaganja, a u skladu sa Zakonom o porezu na dobit Brčko distrikta BiH;
- nadoknadu dijela sredstava datih za certifikate neophodne za izvoz i certifikate: (ISO 9001:2008; ISO 9001:2015; EN-SCC: 2006; 97/23/EG i AD 2000; AD 2000-HP 0 /HP 100r i DIN EN ISO 3834-2; ISO 14000; ISO 18000 (OHSAS); IFS (International food standard), BAS 1049:2010 HALAL, HACCP), kao i za recertificiranje navedenih certifikata.

Prema riječima preduzetnika u BD BiH, ovi poticaji su važna podrška na početku poslovanja; međutim, konačni ishod i učinci se ne prate zbog nedostatka kapaciteta u Vladi Brčko distrikta BiH.

Tabela 12. Poticaji planirani u okviru budžeta Brčko distrikta u periodu 2021-2023.

Br.	Poticaj	Planirana sredstva u KM		
		2023.	2022.	2021.
1	Transfer Razvojno-garantnom fondu Brčko distrikta BiH za Program subvencioniranja dijela kamata za kredite preduzećima, preduzetnicima i nosiocima poljoprivrednih gazdinstava na području Brčko distrikta BiH	1.200.000,00	1.200.000,00	1.200.000,00
2	Transfer Zavodu za zapošljavanje Brčko distrikta BiH za realizaciju Programa samozapošljavanja na području Brčko distrikta BiH	500.000,00	500.000,00	500.000,00
3	Subvencije privatnim preduzećima u skladu sa Zakonom o podsticaju u privredu Brčko distrikta BiH – nadoknada namjenskih naknada, radova i usluga plaćenih za priključenje na vodovodnu i kanalizacionu mrežu	27.000,00	20.000,00	20.000,00
4	Subvencije privatnim preduzećima u skladu sa Zakonom o podsticaju u privredu Brčko distrikta BiH – Nadoknada namjenskih naknada i usluga plaćenih za priključenje na elektroenergetsku mrežu i za povećanje angažovane snage kod postojećih potrošača	80.000,00	110.000,00	110.000,00
5	Subvencije privatnim preduzećima u skladu sa Zakonom o podsticaju u privredu Brčko distrikta BiH – Nadoknada plaćenih taksi neophodnih za dobijanje odobrenja za građenje, odobrenja za upotrebu objekta i reviziju tehničke dokumentacije	20.000,00	30.000,00	25.000,00
6	Subvencije privatnim preduzećima u skladu sa Zakonom o podsticaju u privredu Brčko distrikta BiH – Nadoknada plaćenih troškova u visini razlike u cijeni električne energije koju plaća preduzeće ili preduzetnik i cijene koju plaćaju domaćinstva	620.000,00	735.000,00	700.000,00
7	Subvencije privatnim preduzećima u skladu sa Zakonom o podsticaju u privredu Brčko distrikta BiH – Nadoknada plaćenih troškova u visini razlike u cijeni vode koju plaća preduzeće ili preduzetnik i cijene koju plaćaju domaćinstva	55.000,00	55.000,00	55.000,00
8	Subvencije privatnim preduzećima u skladu sa Zakonom o podsticaju u privredu Brčko distrikta BiH – Nadoknada novčanog iznosa za nove investicije radi nabavke stalnih sredstava do visine utvrđenog i uplaćenog poreza na dobit/dohodak	5.328.000,00	5.928.000,00	4.702.055,00
9	Subvencije privatnim preduzećima u skladu sa Zakonom o podsticaju u privredu Brčko distrikta BiH – Nadoknada sredstava datih za certifikate	100.000,00	70.000,00	70.000,00

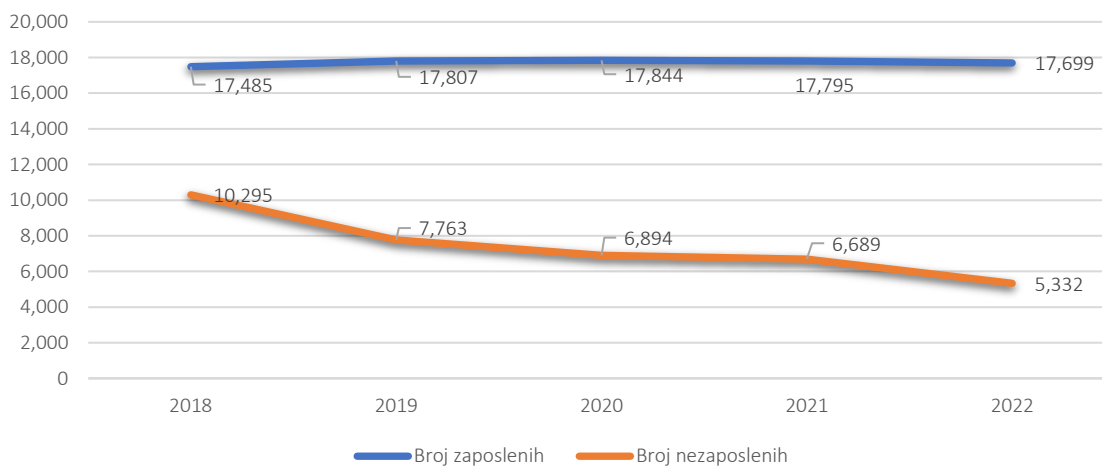
10	Subvencije privatnim preduzećima u skladu sa Zakonom o podsticaju u privredu Brčko distrikta BiH – Naknada 1/3 novčanog iznosa za novo zapošljavanje nezaposlenih lica	170.000,00	320.500,00	400.000,00
11	Subvencije privatnim preduzećima u skladu sa Zakonom o podsticaju u privredu Brčko distrikta BiH – Nadoknada sudskih taksi uplaćenih za osnivanje poslovnih subjekata i upis promjena u sudski registar za pravne subjekte	0	5.000,00	60.000,00

Tržište rada

Podaci o zaposlenosti u BD BiH u 2022. godini pokazuju blagi pad broja zaposlenih u odnosu na prethodnu godinu. Tačnije, broj zaposlenih u 2022. godini iznosio je 17.699, dok je u 2021. taj broj bio 17.795. Na kraju 2020. godine evidentirano je ukupno 17.844 zaposlenih, a nakon toga bilježi se pad broja zaposlenih.

Kao i u velikom dijelu BiH, promjene u demografskoj strukturi doprinose promjeni slike tržišta rada. Migracijske promjene, ulazak stanovništva u staračku dob i smanjenje obrazovane radne snage u velikoj mjeri doprinose promjenama na tržištu rada. Iako se broj poslovnih subjekata kontinuirano povećava, odliv radne snage je problem sa kojim se poslodavci u velikoj mjeri bore, a u nekim dijelovima BiH se aktivno pristupa i uvozu radne snage. To se može ublažiti i jačanjem inovativnosti preduzeća i uvođenjem digitalne transformacije, automatizacije i robotizacije poslovnih procesa kod poslovnih subjekata.

Slika 5. Pregled broja zaposlenih i nezaposlenih u BD BiH u periodu 2018-2022.

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Kada je u pitanju nezaposlenost u BD BiH, kao i u ostatku BiH, posljednjih godina je uočen trend pada broja nezaposlenih lica na evidenciji Zavoda, uz neizbježne radne migracije radno sposobnog stanovništva.

Tabela 13. Zaposlenost u BD BiH u periodu 2018-2022.

	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
Zaposlenost – prosječna	17.485	17.807	17.844	17.795	17.699
Nezaposlenost	10.295	7.763	6.894	6.689	5.332
Stopa zaposlenosti u %	31,5%	22,9%	32,4%	33,4%	33,8%
Stopa aktivnosti u %	39,3%	30,1%	41,2%	44,0%	44,8%
Stopa nezaposlenosti u %	19,8%	24,1%	21,2%	24,1%	24,6%

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Prema podacima Agencije za statistiku BiH, u 2022. godini zabilježeno je 5.332 nezaposlenih lica, što predstavlja značajno smanjenje u odnosu na prethodni period. U 2018. godini ovaj broj je iznosio 10.295 osoba, a u narednom periodu bilježi konstantan pad. Stopa zaposlenosti (broj zaposlenih u odnosu na radno sposobno stanovništvo) varirala je u proteklom periodu, te je u 2022. godini veća u odnosu na 2018. godinu, baš kao i stopa nezaposlenosti (zvanično registrovani broj nezaposlenih u odnosu na radnu snagu), koja je također porasla u posmatranom periodu. Stopa aktivnosti, koja predstavlja procentualni udio aktivnog stanovništva (radne snage) u radno sposobnom stanovništvu, također je porasla u odnosu na 2018. godinu za 5,3%.

Tabela 14. Zaposlenost po djelatnostima poslovnih subjekata u BD BiH u periodu 2018-2022.

Djelatnost	Zaposlenost				
	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
Poljoprivreda, šumarstvo i ribolov	140	193	246	254	234
Prerađivačka industrija	3.413	3.592	3.560	3.632	3.752
Proizvodnja i snabdjevanje električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	239	258	255	250	262
Snabdijevanje vodom; uklanjanje otpadnih voda, upravljanje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša	132	128	126	113	105
Građevinarstvo	892	880	877	792	699
Trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala	5.007	4.911	4.821	4.740	4.671
Prevoz i skladištenje	935	945	964	952	930
Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanje hrane (hotelijerstvo i ugostiteljstvo)	758	692	659	632	563
Informacije i komunikacije	188	181	178	173	174
Finansijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	354	352	349	319	316
Poslovanje nekretninama	59	66	68	66	73
Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	409	469	474	466	474
Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	449	430	425	454	453
Javna uprava i odbrana; obavezno socijalno osiguranje	1.719	1.834	1.910	1.901	1.854
Obrazovanje	1.091	1.114	1.091	1.090	1.122
Djelatnosti zdravstvene i socijalne zaštite	884	908	978	1.021	999
Umjetnost, zabava i rekreacija	166	198	208	229	244
Ostale uslužne djelatnosti	651	656	654	711	775
Ukupno	17.486	17.807	17.844	17.795	17.699

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Prema podacima Agencije za statistiku BiH, najveći broj zaposlenih u 2022. godini zabilježen je u sljedećim oblastima: trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala (4.671), prerađivačka industrija (3.752), javna uprava i odbrana; obavezno socijalno osiguranje (1.854) i obrazovanje (1.122).

Tabela 15. Broj nezaposlenih prema spolu u BD BiH 2018-2022.

	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
Ø Ukupno	9.428	7.763	6.955	6.689	5.332
Muškarci	4.098	3.258	2.899	2.784	2.186
% Muškarci	43%	42%	42%	42%	41%
Žene	5.331	4.506	4.056	3.906	3.145
% Žene	57%	58%	58%	58%	59%

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Analizirajući spolnu strukturu nezaposlenih, utvrđeno je da je u proteklom periodu zabilježen veći procenat nezaposlenih žena. Udio nezaposlenih žena u ukupnom broju nezaposlenih postepeno se povećavao u proteklom periodu te je u 2022. godini dostigao 59%. Navedeno ukazuje da, uprkos smanjenju broja nezaposlenih na tržištu rada u BD BiH i povećanju procenta žena u ukupnom stanovništvu BD BiH, one su i dalje u nepovoljnijem položaju kada je u pitanju zapošljavanje. Navedeno potvrđuje i rast udjela žena u broju nezaposlenih koji se u posmatranom petogodišnjem periodu povećao za 2%. To se u velikoj mjeri može pripisati trendu odlaska radne snage u zapadnoevropske zemlje radi zaposlenja, uglavnom muške populacije, ali i zbog nepovoljnih faktora u socijalnom sektoru koji se odnose na nedovoljan sistem podrške zaposlenim majkama.

Kada je u pitanju stručna sprema nezaposlenih lica, najveći broj registrovanih ima srednju stručnu spremu, a zatim su na spisku visokokvalifikovana i kvalifikovana i na kraju nekvalifikovana lica. Ovakav trend se bilježi tokom svih godina u periodu 2018-2022, a najveće procentualno smanjenje nezaposlenih zabilježeno je u kategoriji polukvalifikovanih i nekvalifikovanih lica. Najmanje je nezaposlenih lica sa visokom stručnom spremom i polukvalifikovanih lica.

Tabela 16. Broj nezaposlenih prema stručnoj spremi u BD BiH 2018-2022.

Kategorija	2018.	2019.	2020.	2021.	Ø 2022.	Ø 2022. žene
Visoka stručna sprema	961	827	818	833	675	462
Viša stručna sprema	56	52	50	40	30	14
Srednja stručna sprema	2.934	2.453	2.271	2.226	1.807	1.239
Visokokvalifikovani i kvalifikovani	3.029	2.499	2.203	2.074	1.632	776
Polukvalifikovani	142	118	100	90	65	38
Nekvalifikovani	2.308	1.813	1.513	1.427	1.123	616
UKUPNO	9.428	7.763	6.955	6.689	5.332	3.145

Izvor: Zavod za zapošljavanje Brčko distrikta BiH

Prema podacima Zavoda za zapošljavanje Brčko distrikta, na kraju 2022. godine evidentirano je 4.870 aktivnih tražitelja posla, a taj broj je značajno smanjen u odnosu na 2018. godinu kada je iznosio 9.354. Od 2018. godine smanjen je i broj novoprijavljenih tražitelja posla, koji je u 2022. godini iznosio 2.420. Preko evidencije Zavoda u 2022. godini zaposlena je ukupno 1.351 osoba. Zanimljivo je da je ovaj broj manji u odnosu na prethodni period, te da je bio manji samo u 2020. godini, koju su obilježile posljedice pandemije Covid 19. Broj osoba kojima je prestao radni odnos bio je najveći u 2020. i 2021. godini, što se može dovesti u vezu i sa pandemijom, ali je i 2022. zabilježen veći broj nego u periodu prije pandemije.

Tabela 17. Pregled stanja na tržištu rada u BD BiH u periodu 2018-2022.

Kategorija	2022.	2021.	2020.	2019.	2018.
Tražitelji posla (broj na kraju godine)	4.870	6.100	7.219	6.945	9.354
Novoprijavljeni tražitelji posla	2.420	2.808	3.222	2.606	3.637
Broj osoba koje su se zaposlile preko evidencije nezaposlenih	1.351	1.504	1.246	1.784	2.105
Broj prijavljenih potreba za radnicima	0	0	0	0	0
Broj osoba kojima je prestao radni odnos	956	1.465	1.529	328	447
Mjesečni broj korisnika materijalnopravne zaštite (broj na kraju godine)	94	81	211	87	166

Izvor: Zavod za zapošljavanje Brčko distrikta BiH

Analizirajući starosnu strukturu tražitelja posla, utvrđeno je da ih je najveći broj u starosnoj grupi od 35-39 godina i od 40-44 godine. Najmanji broj nezaposlenih, ako izuzmemo osobe od 15-19 godina i preko 60 godina, je u starosnoj grupi od 20-24 godine.

Tabela 18. Pregled tražitelja posla prema starosnoj strukturi u BD BiH u periodu 2018-2022.

Starosna grupa		Godina			
		2019.	2020.	2021.	2022.
15-19	Ukupno	262	281	191	131
	Žene	112	126	72	60
20-24	Ukupno	813	897	689	460
	Žene	479	517	408	261
25-29	Ukupno	848	928	762	587
	Žene	557	577	499	397
30-34	Ukupno	907	888	698	550
	Žene	601	559	442	369
35-39	Ukupno	901	944	803	612
	Žene	559	606	538	396
40-44	Ukupno	819	826	723	601
	Žene	519	510	446	400
45-49	Ukupno	731	750	635	548
	Žene	418	438	371	329
50-54	Ukupno	655	659	604	513

	Žene	340	332	307	271
55-59	Ukupno	662	647	598	498
	Žene	331	333	324	267
60 i više	Ukupno	347	399	397	370
	Žene	162	192	188	182
UKUPNO	Ukupno	6.945	7.219	6.100	4.870
	Žene	4.078	4.190	3.595	2.932

Izvor: Zavod za zapošljavanje Brčko distrikta BiH

Politika zapošljavanja

Provođenje programa i mjera aktivne politike zapošljavanja jedna je od redovnih aktivnosti **Zavoda za zapošljavanje Brčko distrikta**, koja ima za cilj smanjenje stope nezaposlenosti kroz podršku programima poslodavaca za zapošljavanje lica sa evidencije. Zavod je u proteklom periodu proveo aktivne mjere predviđene Programom rada, kao i mjere aktivne politike zapošljavanja Vlade Brčko distrikta BiH koje su financirane iz budžeta BD BiH. Treba naglasiti da je osnovni cilj aktivnih mjera koje provodi Zavod dugoročno zapošljavanje, koje se ostvaruje poticajnim bodovima za one koji su zadržali radni odnos, a koji su financirani iz prethodnih poticajnih sredstava Zavoda.

Aktivna posrednička uloga Zavoda za zapošljavanje i usklađivanje ponude i potražnje na tržištu rada ostvarena je kroz sljedeće aktivnosti:

- podjelom na poslove vođenja evidencije i savjetodavnih poslova i provođenje individualnog i grupnog savjetovanja,
- unapređenjem programa aktivne politike zapošljavanja (detaljnije vidjeti u tabeli 18.)
- unapređenjem profesionalne orijentacije kroz karijerno usmjeravanje i pravovremeno i sveobuhvatno informisanje učenika završnih razreda osnovnih i srednjih škola o stanju na tržištu rada,
- poticanjem razvoja neformalnog obrazovanja i organizovanjem stručnog osposobljavanja radnika prema potrebama tržišta rada,
- unapređenjem stepena i kvaliteta saradnje sa poslodavcima kroz rad Službe za poslodavce,
- kontinuiranim oglašavanjem potreba koje poslodavci iskazuju putem oglasa, direktne komunikacije sa Zavodom ili anketa na web i FB stranicama,
- izdavanjem informacija i publikacija o kretanjima na tržištu rada kao i publikacija iz oblasti zapošljavanja.

Zavod za zapošljavanje Brčko distrikta BiH je u 2022. godini, u cilju poticanja efikasnijeg funkcionisanja tržišta rada i povećanja stope zaposlenosti, realizovao navedene aktivnosti kroz Programe aktivnih mjera zapošljavanja.

Kad je riječ o inicijativama za razvoj vještina (meke vještine, digitalna pismenost itd.), mogućnostima prekvalifikacije i dokvalifikacije, Zavod za zapošljavanje Brčko distrikta BiH na godišnjem nivou u sklopu aktivnih mjera zapošljavanja provodi one usmjerene na razvoj vještina radne snage, kao i programe prekvalifikacije i dokvalifikacije te druge aktivnosti kao što su:

- unapređenje profesionalne orijentacije kroz karijerno usmjeravanje i pravovremeno i sveobuhvatno informisanje učenika završnih razreda osnovnih i srednjih škola o stanju na tržištu rada,
- poticanje razvoja neformalnog obrazovanja i organizovanje stručnog osposobljavanja radnika prema potrebama tržišta rada,
- program “Priprema za tržište rada”,
- program usklađivanja tržišta rada i sistema obrazovanja – karijerno usmjeravanje i savjetovanje,
- informativni seminari i individualna savjetovanja,
- grupno savjetovanje – Klub za traženje posla.

Tabela 19. Aktivne mjere finansirane iz budžeta Zavoda za zapošljavanje Brčko distrikta BiH i Vlade Brčko distrikta BiH u 2022.

Br.	Program zapošljavanja	Izvor finansiranja	Planirani iznos sredstava u KM	Provedeno u 2022.
1	Priprema za tržište rada	Budžet Zavoda za zapošljavanje Brčko distrikta BiH		13.599,00
2	Program usklađivanja tržišta rada i sistema obrazovanja – karijerno usmjeravanje i savjetovanje	Budžet Zavoda za zapošljavanje Brčko distrikta BiH	70.000,00	70.000,00
3	Program zapošljavanja nezaposlenih lica iz kategorija teže zapošljivih	Budžet Zavoda za zapošljavanje Brčko distrikta BiH	1.000.000,00	996.000,00
4	Zapošljavanje Roma	Sredstva Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH		6.000,00
5	Program samozapošljavanja na području BD BiH u 2021.	Budžet Brčko distrikta BiH	500.000,00	475.500,00
6	Program samozapošljavanja u poljoprivredi na području BD BiH u 2021.	Budžet Brčko distrikta BiH	515.000,00	515.000,00
7	Program samozapošljavanja na području BD BiH u 2022.	Budžet Brčko distrikta BiH	681.686,49	624.000,00
8	Program samozapošljavanja u poljoprivredi na području BD BiH u 2022.	Budžet Brčko distrikta BiH	500.000,00	Provedba u toku

Program “Priprema za tržište rada” realizuje se kroz kurseve iz različitih oblasti za koje nezaposlena lica pokažu interes. U prethodne tri godine (2020-2022.) održani su sljedeći kursevi:

- Engleski jezik – nivo 1
- Engleski jezik – nivo 2
- Njemački jezik – nivo 1
- Njemački jezik – nivo 2
- Kurs informatike – nivo 1
- Kurs informatike – nivo 2
- Grafički i web dizajn
- Računovodstvo i knjigovodstvo za preduzetnike
- Preduzetništvo.

Tabela 20. Broj korisnika Programa "Priprema za tržište rada" u BD BiH u 2021-2022.

Kurs	2021.	2022.
Engleski jezik – nivo 1	5	1
Engleski jezik – nivo 2	4	1
Njemački jezik – nivo 1	19	7
Njemački jezik – nivo 2	12	5
Kurs informatike – nivo 1	4	2
Kurs informatike – nivo 2	7	3
Grafički i web dizajn	11	4
Računovodstvo i knjigovodstvo za preduzetnike	18	4
Preduzetništvo	6	0
Broj korisnika	86	27
Ukupan iznos sredstava	28.999,10	13.599,00

U 2020. godini Zavod za zapošljavanje nije proveo ovaj program zbog COVID 19 ograničenja, međutim nezaposlena lica su pokazala manji interes za ovakve vrste kurseva, što pokazuje manji broj korisnika programa. Naime, u 2021. godini bilo je ukupno 86 korisnika svih programa, dok se taj broj smanjio za 68% u 2022. godini, kada je samo 27 nezaposlenih iskoristilo priliku za usavršavanje svojih mekih vještina kroz program Zavoda za zapošljavanje Brčko distrikta. S druge strane, nezaposlena lica su pokazala najveći interes za kurs njemačkog jezika u skladu sa trendovima na tržištu rada i brojnim oglasima za poslove za koje je potrebno poznavanje njemačkog jezika, što također na određeni način priprema nezaposlena lica za rad u inostranstvu, a posebno u zemljama u kojima se govori njemački jezik (Njemačka, Austrija itd.).

Cilj Programa usklađivanja tržišta rada i sistema obrazovanja – karijerno usmjeravanje i savjetovanje je stvaranje uslova za:

- Pomoć mladima u odabiru kvalitetnijeg i konkurentnijeg obrazovanja koje će im obezbijediti da lakše pronađu zaposlenje,
- Pomoć poslodavcima pri odabiru kvalitetnih kadrova,
- Uspostava bolje komunikacije i saradnje sa poslodavcima u cilju dobijanja pravovremenih informacija o potrebama poslodavaca za radnicima određenih profila,
- Uspostava bolje komunikacije i saradnje sa sektorom obrazovanja u cilju obrazovanja kadrova potrebnih za tržište rada,
- Smanjenje broja dugoročno nezaposlenih lica sa evidencije Zavoda za zapošljavanje Brčko distrikta BiH,
- Smanjenje ukupnog broja nezaposlenih lica sa evidencije Zavoda za zapošljavanje Brčko distrikta BiH,
- Povećanje mogućnosti za brže zaposlenje mladih.

Riječ je o zajedničkom programu u kojem učestvuju Odjeljenje za privredni razvoj, sport i kulturu Vlade Brčko distrikta BiH, Odjeljenje za obrazovanje Vlade Brčko distrikta BiH, Udruženje poslodavaca Brčko distrikta BiH i civilni sektor, što predstavlja dobar primjer uspostavljanja mreže aktera u oblasti obrazovanja na lokalnom nivou.

Program je realizovan 2022. godine putem Javnog poziva OCD/NVO iz BD BiH za dostavu projektnih prijedloga koji će se realizovati u saradnji sa Zavodom za zapošljavanje Brčko distrikta BiH, Odjeljenjem za privredni razvoj, sport i kulturu i Odjeljenjem za obrazovanje Vlade Brčko distrikta BiH, prema navedenom cilju i aktivnostima Programa.

Kroz ovaj program postignuta je veća usklađenost sistema obrazovanja sa potrebama tržišta rada budući da je u okviru Zavoda za zapošljavanje Brčko distrikta uspostavljen multisektorski ured za karijerno savjetovanje i usmjeravanje. Ostvarena je bolja informisanost učenika osnovnih škola o mogućnostima upisa u srednje i više škole te učenika srednjih škola o mogućnostima upisa na fakultete. U okviru programa postignuta je adekvatna promocija zanatskih zanimanja i podizanje svijesti mladih o važnosti ostvarivanja i pravovremenog planiranja karijere u BD BiH. U sklopu programa je organizovan i Sajam zapošljavanja 2022. godine koji je obuhvatio mogućnosti zapošljavanja u preko 100 institucija u Brčkom i okruženju te doprinio unapređenju informatičkih i mekih vještina učenika srednjih i osnovnih škola.

Zavod za zapošljavanje provodi i program prekvalifikacije i dokvalifikacije na osnovu iskazanog interesa poslodavaca. Međutim, prema stavovima intervjuisanih predstavnika Zavoda za zapošljavanje, kao i preduzetnika, ne postoji veliko interesovanje zaposlenih ili nezaposlenih lica za ove vrste usluga. Za program prekvalifikacije i dokvalifikacije poslodavac treba obezbijediti prostor i plate (koje sufinansira Zavod za zapošljavanje Brčko distrikta BiH) te osigurati da nezaposlena lica koja su završila program ostanu raditi u preduzeću, što ponekad nije moguće jer nezaposlena lica ne steknu dovoljno vještina za obavljanje poslova na tom radnom mjestu.

S obzirom da poljoprivredno zemljište čini 35.282 ha, odnosno 71,52% teritorije BD BiH i da postoji veliki potencijal za usmjeravanje primarne poljoprivredne proizvodnje ka prerađivačkim kapacitetima, posebno kod industrijskih kultura suncokreta, soje i uljane repice koja ima visok izvozni potencijal, Vlada Brčko distrikta BiH zajedno sa Zavodom za zapošljavanje Brčko distrikta BiH provodi program podrške samozapošljavanju općenito i samozapošljavanju u poljoprivredi. Evidentan je porast korisnika programa i povećanje interesovanja nezaposlenih lica za korištenje ovih programa. Program uključuje poslovnu edukaciju koja se fokusira na izradu poslovnog plana i dodjelu grantova. Međutim, nedostaje mentorstvo i stručna podrška.

Pored toga, ne postoji evidencija o učinkovitosti programa, a jedini učinak koji se prati je obaveza da podržana preduzeća rade i nakon dvije godine, što je obaveza po ugovoru. Zbog nedostatka kapaciteta u Vladi Brčko distrikta BiH i Zavodu za zapošljavanje BD BiH nije urađena analiza učinkovitosti ovih poticajnih programa.

U sklopu provedene ankete u okviru ove SEA, ispitanici su ocjenjivali i javne usluge u oblasti zapošljavanja i samozapošljavanja. Najveći broj ispitanika navodi da su upoznati sa programima samozapošljavanja i zapošljavanja, te da je pored postojećih programa potrebno uvesti i programe učenja ili sticanja dodatnih vještina. Većina njih smatra da su mogućnost pohađanja poslovnih edukacija, povezivanje i posredovanje sa partnerima i mentorski programi neophodne javne usluge za samozapošljavanje.

Većina ispitanika navela je da bi, kada bi u BD BiH postojao centar za podršku razvoju poslovnih ideja, poslovanja i samozapošljavanja, očekivali finansijsku podršku za pokretanje biznisa, mentorstvo u razvoju poslovanja i podršku u stvaranju ideje. Također, većina njih smatra da bi se uspostavljanjem online platforme za direktan pristup javnim uslugama poboljšao pristup uslugama, kao i da platforma obavezno mora sadržavati vijesti o dostupnim programima, projektima i slično, mogućnost postavljanja pitanja i dobijanja odgovora, mogućnost online podnošenja zahtjeva i provjere statusa predmeta/zahtjeva.

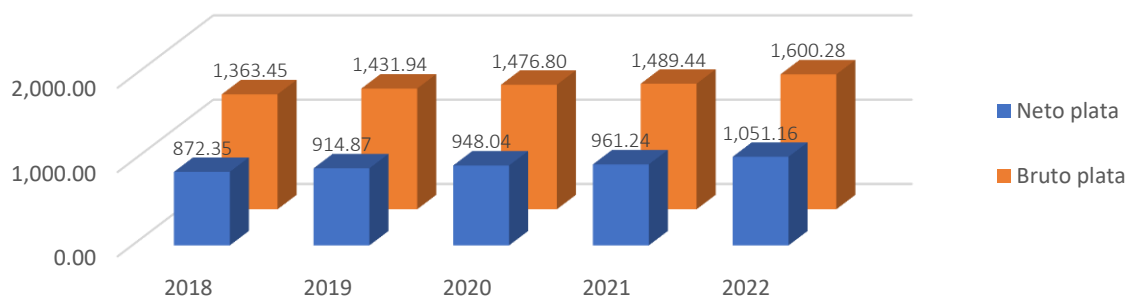
Ukupno 64% ispitanika izjavilo je da sebe vide kao preduzetnike, odnosno da razmišljaju o privatnom biznisu te smatraju da im je potrebna finansijska podrška za pokretanje biznisa, mentorstvo, poslovni prostor i podrška u stvaranju ideje za ohrabrenje. Poslovne ideje koje su ispitanici navodili odnose se na grafički i web studio, tekstilnu industriju, ugostiteljstvo, usluge – frizerske poslove, poslove upravljanja i poslove u IT sektoru, a većina ispitanika je izjavila da još nema iskustva za poslovni poduhvat. Ispitanici koji nisu razmišljali o pokretanju vlastitog biznisa kao najveće prepreke naveli su administrativne prepreke i nedostatak mogućnosti za pokretanje biznisa.

Plate i prihodi domaćinstva

U BD BiH prosječna neto plata iznosi 1.051,16 KM, što je za 9,35% više u odnosu na 2021. godinu, odnosno 20,5% više nego u 2018. godini. Prosječna bruto plata je također porasla u proteklom periodu i u 2022. godini iznosila je 1.600,28 KM, što je više za 7,4% u odnosu na 2021. godinu te više za 17,4% u odnosu na 2018. godinu.

Podaci o prihodima domaćinstava nisu javno dostupni i ne obrađuju se u okviru redovnih statističkih biltena, ali je istraživanjem koje je provedeno u okviru ove SEA utvrđeno da većina ispitanika situaciju u svom domaćinstvu opisuje kao da imaju dovoljno novca za redovno školovanje, odnosno da školuju svoju djecu, kao i da imaju prihod domaćinstva manji od 2.500 KM mjesečno.

Slika 6. Prosječna mjesečna neto i bruto plata u BD BiH u periodu 2018-2022.

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Zabilježena prosječna neto plata u BD BiH niža je od prosječne plaće u FBiH koja je iznosila 1.114,25 KM, i u RS-u, gdje je iznosila 1.143,25 KM. Navedeni pokazatelji su se značajno promijenili u proteklom

periodu, s obzirom da je u 2018. godini prosječna plata u BD BiH bila viša nego u RS-u i nešto niža u odnosu na prosječnu platu u FBiH.

Tabela 21. Prosječna mjesečna neto plata u BD BiH, FBiH i RS u periodu 2018-2022.

Upravna jedinica	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
Brčko distrikt BiH	872,35	914,87	948,04	961,23	1.051,16
RS	857,00	906,00	956,00	1.004,00	1.143,42
FBiH	888,00	928,00	955,00	996,00	1.114,25

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Najviše prosječne plate u BD BiH u 2022. godini zabilježene su u djelatnostima pretežno zastupljenim u javnom sektoru i oblasti pružanja javnih usluga, kao što su javna uprava i odbrana; obavezno socijalno osiguranje, obrazovanje i zdravstvena i socijalna zaštita, dok su u djelatnostima zastupljenim u privatnom sektoru prosječne plate znatno niže. Najniže prosječne plate imaju poslovni subjekti iz oblasti poslovanja sa nekretninama, građevinarstva, poljoprivrede, šumarstva i ribolova, kao i u djelatnostima pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (hotelijerstvo i ugostiteljstvo).

Tabela 22. Neto plate po djelatnostima poslovnih subjekata u BD BiH u periodu 2018-2022.

Djelatnost	Neto plate				
	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
Poljoprivreda, šumarstvo i ribolov	482,03	485,98	520,91	539,94	655,40
Prerađivačka industrija	669,29	739,08	722,07	735,74	835,09
Proizvodnja i snabdjevanje električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	1.374,80	1.401,36	1.377,76	1.288,51	1.369,06
Snabdjevanje vodom; uklanjanje otpadnih voda, upravljanje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša	757,53	810,25	776,39	796,60	1.015,57
Građevinarstvo	447,26	458,31	471,72	497,82	639,90
Trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala	565,68	595,49	626,45	640,06	734,59
Prevoz i skladištenje	820,91	884,40	797,24	775,52	865,55
Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanje hrane (hotelijerstvo i ugostiteljstvo)	468,26	470,89	489,06	504,12	575,19
Informacije i komunikacije	1.186,68	1.183,62	1.179,07	1.156,05	1.255,47
Finansijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	1.112,54	1.104,91	1.108,21	1.097,95	1.123,11
Poslovanje nekretninama	537,50	537,50	658,19	694,35	626,83
Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	1.055,11	911,31	913,23	937,67	1.017,62
Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	686,81	788,99	831,50	800,02	968,28
Javna uprava i odbrana; obavezno socijalno osiguranje	1.358,28	1.428,22	1.535,25	1.546,31	1.615,88
Obrazovanje	1.323,31	1.411,22	1.523,15	1.545,08	1.608,99
Djelatnosti zdravstvene i socijalne zaštite	1.415,30	1.403,97	1.449,74	1.498,15	1.562,37
Umjetnost, zabava i rekreacija	510,82	502,44	505,35	548,52	716,11
Ostale uslužne djelatnosti	672,53	640,71	634,34	674,90	770,68
Ukupno	872,35	914,07	948,04	961,03	1.051,16

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Penziona politika

Ukupan broj penzionera u 2022. godini u BD BiH iznosio je 12.331, što je za 181 više nego prethodne godine. U posmatranom periodu 2018-2022, broj penzionera godišnje se povećavao u prosjeku za 170. Stanovnici BD BiH ostvaruju pravo (u zavisnosti od mjesta osiguranja) na penziju kod PIO RS ili kod FPIO/FMIO.

Tabela 23. Pregled broja penzionera i visine penzija po strukturi u BD BiH, FBiH i RS u periodu 2018-2022.

Godina	BD BiH			FBiH			RS		
	Broj penzionera	Prosječna penzija	Broj zaposlenih na 1 penzionera	Broj penzionera	Prosječna penzija	Broj zaposlenih na 1 penzionera	Broj penzionera	Prosječna penzija	Broj zaposlenih na 1 penzionera
2018.	11.651	342,07	1,50	416.828	398,97	1,20	263.952	366,46	1,16
2019.	11.849	358,31	1,50	424.009	416,45	1,30	267.479	381,31	1,18
2020.	12.047	367,49	1,48	428.117	427,92	1,20	271.004	393,75	1,16
2021.	12.150	374,64	1,46	429.545	427,50	1,20	272.585	414,25	1,18
2022.	12.331	411,74	1,44	434.167	482,51	1,20	276.503	475,23	1,19

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Prosječna penzija isplaćena penzionerima u BD BiH povećala se za 20% u periodu 2018-2022. i iznosila je 411,74 KM u 2022. Prosječan broj zaposlenih po 1 penzioneru se u posmatranom periodu smanjio i iznosio je 1,44 u 2022. godini. U posmatranom periodu 2018-2022. broj penzionera se u prosjeku povećavao na godišnjem nivou. S obzirom na to da stanovnici BD BiH ostvaruju pravo (u zavisnosti od mjesta osiguranja) na penziju od PIO RS ili od FPIO/FMIO, broj korisnika penzija na evidenciji PIO RS u 2022. godini iznosio je 7.173, dok je FPIO/MIO imao na evidenciji 5.158 korisnika penzija iz BD BiH.

3.4. Pregled stanja i kretanja u socijalnom sektoru u Brčko distriktu BiH

Za izradu ovog Izvještaja o SEA posebno su obrađeni i analizirani pokazatelji u socijalnom sektoru koji se odnose na oblast obrazovanja, zdravstva, socijalne zaštite te naddržavni sektor i marginalizirane grupe, koji su predstavljeni u nastavku.

Obrazovanje

Broj djece upisane u predškolske ustanove značajno je porastao u proteklom periodu i iznosio je 913 djece u školskoj 2022/2023. Procenat djece predškolskog uzrasta uključene u predškolsko obrazovanje također je rastao u proteklom periodu i u 2022. godini iznosio je 18%. Ovaj pokazatelj je i dalje izuzetno nizak, ali ima obećavajući pozitivan trend rasta u posmatranom periodu. U skladu sa rastom broja djece upisane u predškolske ustanove, rastao je i broj vaspitača, tako da je broj djece po vaspitaču u posmatranom periodu uglavnom ostao isti.

Tabela 24. Broj djece u predškolskim ustanovama u BD BiH u periodu 2018-2022.

Godina	Broj ustanova	Broj djece		Vaspitači		Broj djece po vaspitaču	Ukupan broj djece predškolskog uzrasta	Procenat djece predškolskog uzrasta uključene u predškolsko obrazovanje
		Ukupno	Djevojčice	Ukupno	Žene			
2018/2019.	3	633	294	57	54	11	5.497	12%
2019/2020.	5	693	307	65	63	11	5.349	13%
2020/2021.	5	776	371	71	69	11	5.211	15%
2021/2022.	5	873	404	85	83	10	5.128	17%
2022/2023.	5	913	422	85	83	11	5.093	18%

Izvor: Agencija za statistiku BiH

U BiH postoji ukupno 427 ustanova za predškolski odgoj i obrazovanje u koje je 2022. godine bilo upisano 33.200 djece. U odnosu na 2018. godinu, broj ustanova povećan je za 33%, budući da je tada postojala 321 ustanova sa 25.889 djece. U 2022. godini blizu 9.000 djece nije primljeno u ustanove predškolskog odgoja i obrazovanja zbog nedostatka kapaciteta, što je zajednički problem većine lokalnih zajednica u BiH.

U školskoj 2022/2023. godini na području BD BiH registrovano je 15 osnovnih škola (34 sa područnim školama), jedna osnovna muzička škola i 4 srednje škole. Ukupan broj učenika u osnovnim i srednjim školama bio je 8.621, od čega 5.908 u osnovnim školama i 2.613 u srednjim školama.

U odnosu na školsku godinu 2019/2020., ukupan broj učenika se ipak promijenio, uz primjetan blagi pad broja učenika osnovnih škola, a veći pad broja učenika srednjih škola u 2022. godini. Broj učenika na 1.000 stanovnika se povećao u osnovnom obrazovanju na 72,13, dok je u srednjem obrazovanju pao na 31,90.

Tabela 25. Usporedni pokazatelji stanja osnovnog obrazovanja u BD BiH u školskoj 2019/2020 i školskoj 2022/2023.

Vrsta obrazovanja	2019/2020.				
	Broj učenika	Broj škola	Broj učenika na 1.000 stanovnika	Broj odjeljenja	Prosječan broj učenika u 1 odjeljenju
Osnovno obrazovanje	5.922	36	71,15	362	16
Srednje obrazovanje	2.698	4	32,41	144	19
Vrsta obrazovanja	2022/2023.				
	Broj učenika	Broj škola	Broj učenika na 1.000 stanovnika	Broj odjeljenja	Prosječan broj učenika u 1 odjeljenju
Osnovno obrazovanje	5.908	34	72,13	352	17
Srednje obrazovanje	2.613	4	31,90	147	18

Izvor: Agencija za statistiku BiH

U BiH je 2022. godine registrovana ukupno 14.841 osnovna škola, a te godine je upisano 264.802 učenika. Broj osnovnih škola u 2018. godini iznosio je 15.015, a upisano je 282.946 učenika. U BiH je u 2022. godini bilo ukupno 5.546 odjeljenja u srednjim školama, u koje je upisano 108.527 učenika. Ovaj broj se smanjio u odnosu na 2018. godinu; s obzirom da je bilo 5.698 odjeljenja sa 124.148 upisanih učenika.

Visoko obrazovanje u BD BiH odvija se u javnim i privatnim visokoškolskim ustanovama. Prema podacima Agencije za statistiku BiH, u akademskoj 2022/2023. godini upisan je 831 student, što je za 49 više u odnosu na prethodnu godinu. Iste akademske godine je također bilo više studenata na master studijima, upisano ih je 99, dok su na doktorske studije upisana 32 studenta, što je rekordan broj studenata upisanih na doktorske studije u posmatranom petogodišnjem periodu. Pokazatelji o ukupnom broju profesora i saradnika, kao i broju diplomiranih studenata predstavljeni su u sljedećoj tabeli. Kada je u pitanju broj diplomiranih studenata u BiH, u 2021. godini diplomiralo ih je ukupno 12.324, a u odnosu na 2017. ovaj pokazatelj je znatno manji (za 15,5%), s obzirom da je te godine diplomiralo 14.583 studenata.

Tabela 26. Broj visokoškolskih ustanova i upisanih studenata za period 2018-2022.

Akadska godina	Broj ustanova	Broj upisanih studenata	Studentice	Broj diplomiranih studenata	Broj profesora i saradnika
2018/2019.	5	1.117	531	638	251
2019/2020.	5	1.036	475	583	251
2020/2021.	5	879	438	356	268
2021/2022.	5	782	428	404	202
2022/2023.	5	831	418	-	274

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Prema rezultatima ankete u okviru ove SEA, najveći broj ispitanika je naveo da postojeći sistem obrazovanja ne pruža dovoljno znanja i mogućnosti za zapošljavanje i da se treba uvesti više praktične nastave, povećati izbor stručnih zanimanja te uvesti programi za nova zanimanja/nova radna mjesta i inovirati nastavne planove i programe. Na pitanje koje će konkretne obuke pohađati, najveći broj njih je naveo da će pohađati obuke za motivacione i komunikacijske vještine, informatičke i kreativne tehnologije, te strane jezike. Programi razmjene učenika i studenata, programi u organizacijama i kursevi (online, offline, hibridni) ocijenjeni su kao najbolji instrument za sticanje novih znanja.

Zdravstvena zaštita

Zdravstvena zaštita u BD BiH povjerena je Javnoj zdravstvenoj ustanovi "Zdravstveni centar Brčko" čija djelatnost obuhvata opću medicinu – porodičnu medicinu, zdravstvenu zaštitu žena i djece, školsku medicinu, zdravstvenu zaštitu kod nespecifičnih i specifičnih plućnih bolesti, zdravstvenu zaštitu radnika (medicina rada), higijensko-epidemiološke i stomatološke djelatnosti, specijalističko-konsultativnu zdravstvenu zaštitu, dijagnostiku, zaštitu mentalnog zdravlja, liječenje, medicinsku rehabilitaciju, zdravstvenu njegu, boravak i ishranu bolesnika.

Zdravstveni centar Brčko se sastoji od uprave, Doma zdravlja i bolnice koji uključuju: Dom zdravlja (specijalističke i dispanzerske službe, Centar za rehabilitaciju u zajednici (CRZ), Centar za mentalno zdravlje sa centrom za mentalnu edukaciju i rehabilitaciju, Službu stomatologije, Higijensko-epidemiološku službu i Službu hitne medicinske pomoći te četiri Zdravstvene stanice i to: ZC Brčko, ZC Bijela, ZC Maoča, ZC Brezik i 18 sektorskih ambulanti. Na teritoriji BD BiH djeluje 39 ambulanti porodične medicine i 44 tima porodične medicine.

Tabela 27. Osnovni pokazatelji zdravstvene zaštite u BD BiH u periodu 2019-2022.

	2019.	2020.	2021.	2022.
Broj doktora medicine	144	153	164	175
Broj doktora na 1.000 stanovnika	1,73	1,85	2	2,11
Broj stomatologa	7	7	7	10
Broj stomatologa na 10.000 stanovnika	0,84	0,85	0,85	1,21

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Posmatrajući kretanja u zdravstvu za period 2019-2022, utvrđeno je povećanje broja doktora na 1.000 stanovnika sa 1,73 na 2,11 u 2022. Također, u istom periodu je rastao i ukupan broj doktora, što se dijelom može pripisati potrebama izazvanim pandemijom COVID-19. Porastao je i broj stomatologa na 10.000 stanovnika sa 0,84 u 2019. na 1,21 u 2022. godini.

Broj doktora medicine u FBiH u 2022. godini iznosio je 5.387, a u odnosu na 2021. godinu zabilježen je porast od 2%, dok je u odnosu na 2018. godinu veći za 9,4% budući da je tada bilo 4.922 doktora medicine. Broj stomatologa u FBiH u 2022. godini iznosio je 575 i zabilježen je blagi pad broja u odnosu na prethodnu godinu za 2,0%. Ovaj broj je za 2,9% manji nego u 2018. godini, kada su registrovana 592 stomatologa. Broj doktora medicine u RS-u u 2018. godini iznosio je 2.801, a do 2022. godine povećan je na 2.836, odnosno za 1,2%.

Socijalna zaštita

Nosilac socijalne zaštite na području BD BiH je Vlada Brčko Distrikta BiH preko Pododjeljenja za socijalnu zaštitu – (“Centar za socijalni rad”) koje organizacijski pripada Odjeljenju za zdravstvo i ostale usluge. Zaposleni u Centru ističu da još uvijek nije provedena odredba o odvajanju Centra od Odjeljenja za zdravstvo propisana Zakonom o socijalnoj zaštiti te da se još čeka osnivanje Centra kao samostalne javne ustanove.

Korisnici usluga socijalne, porodične i dječije zaštite u ovom pododjeljenju su: punoljetna lica – materijalno neosigurana i nesposobna za rad, stara lica bez porodičnog staranja, osobe sa invaliditetom, osobe sa društveno negativnim ponašanjem, osobe u stanju socijalne potrebe (posebne i vanredne okolnosti), zlostavljane osobe, samohrani roditelji, djeca bez roditeljskog staranja, djeca sa smetnjama u psihofizičkom razvoju, odgojno zapuštena i zanemarena djeca, djeca čiji razvoj ometaju porodične prilike i zlostavljana djeca.

Imajući u vidu navedeno i na osnovu podataka o kretanju broja korisnika i sistema socijalne zaštite, primjetno je da BD BiH posvećuje značajnu pažnju ranjivim grupama stanovništva.

Tabela 28. Obradeni slučajevi u centrima za socijalni rad u periodu 2018-2022.

Godina	Muškarci	Žene	Ukupno	Djeca i mladi	Odrasle osobe
2017.	1.684	11.960	13.644	7.082	6.562
2018.	5.693	14.105	19.798	10.365	9.433
2019.	5.833	14.451	20.284	10.619	9.665
2020.	5.857	14.513	20.370	10.664	9.706
2021.	5.890	14.593	20.483	10.723	9.759

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Podaci Agencije za statistiku BiH ukazuju na blagi porast broja intervencija “Centra za socijalni rad BD BiH” u periodu od 2017. do 2021. godine. Ukupan broj intervencija i obrađenih slučajeva porastao je sa 28.052 u 2017. na 33.824 u 2021. godini. Uz to, zabilježen je i porast broja intervencija povezanih sa ženama.

Tabela 29. Intervencije u centrima za socijalni rad u periodu 2018-2022.

Godina	Muškarci	Žene	Ukupno	Djeca i mladi	Odrasle osobe
2017.	4.522	9.886	14.408	5.010	9.398
2018.	5.341	7.553	12.894	4.196	8.698
2019.	5.472	7.738	13.210	4.299	8.911
2020.	5.496	7.771	13.267	4.318	8.949
2021.	5.527	7.814	13.341	4.342	8.999

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Centar za socijalni rad BD BiH je tokom 2017. godine obradio 21.846 slučajeva i intervencija za žene, dok je taj broj porastao na 22.407 u 2021. godini.

Tabela 30. Broj korisnika finansijske pomoći u BD BiH u periodu 2017-2021.

Vrste finansijske pomoći	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
Stalna finansijska pomoć	959	923	903	911	856
Izvanredna finansijska pomoć	0	0	0	585	738
Jednokratna novčana pomoć	498	751	917	917	879
Pravo na doplatka za tuđu pomoć	2.789	2.693	2.914	2.914	2.972
Pomoć za opremu djeteta za samohranog roditelja	0	0	0	0	0
Ukupno korisnika	4.246	4.367	4.734	5.327	5.445

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Kada je riječ o ostalim važnim pokazateljima u sektoru socijalne zaštite BD BiH, važno je spomenuti i broj korisnika doplatka za tuđu pomoć i njegu, koji je u 2021. godini iznosio 2.972. U odnosu na prethodne godine, primjetan je trend rasta broja korisnika, što se svakako može pripisati rastućoj potrebi za njegom zbog povećanja broja oboljelih. Kada su u pitanju korisnici stalne novčane pomoći, broj korisnika se u posmatranom periodu neznatno smanjio te je u 2021. godini iznosio 856 korisnika.

Kada je u pitanju broj korisnika različitih vidova socijalne zaštite u BD BiH u periodu 2017-2021., on se u proteklom periodu povećao za 1,5% i u 2021. godini iznosio 26.253 korisnika. Najveći broj njih zabilježen je u kategoriji Osobe u stanju različitih socijalnih potreba, tačnije 8.110, a zatim u kategoriji Osobe koje nemaju prihoda za izdržavanje, ukupno 2.831 korisnika.

Tabela 31. Broj korisnika socijalne zaštite u BD BiH u periodu 2017-2021.

Kategorija korisnika	2017.		2018.		2019.		2020.		2021.	
	Ukupno	Žene	Ukupno	Žene	Ukupno	Žene	Ukupno	Žene	Ukupno	Žene
Korisnici subvencioniranja troškova	1.254	539	1.193	528	1.211	583	1.275	622	1.202	612
Osobe sa smetnjama u tjelesnom ili duševnom razvoju	697	332	744	387	777	403	807	419	922	405
Osobe društveno neprihvatljivog ponašanja	693	18	745	23	756	25	766	26	909	32
Duševno bolesne osobe	1.352	394	1.372	398	1.393	440	1.384	436	1.395	432
Osobe koje nemaju prihoda za izdržavanje	4.548	1.967	4.487	1.836	5.007	2.796	4.997	1.846	5.078	2.831
Osobe u stanju različitih socijalnih potreba	17.317	7.120	16.504	7.472	16.741	8.104	16.771	8.134	16.747	8.110
Ukupno korisnika	25.861	10.370	25.045	10.644	25.885	12.351	26.000	11.483	26.253	12.422

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Kada je riječ o broju odraslih osoba koje pripadaju ranjivim kategorijama, najveći broj njih u posmatranom periodu zabilježen je u kategoriji Osobe sa smetnjama u tjelesnom ili duševnom razvoju, ukupno 1.180 u 2021.

Tabela 32. Broj odraslih osoba koje pripadaju ranjivim kategorijama u BD BiH u periodu 2017-2021.

Godina	Osobe ugrožene porodičnom situacijom			Osobe sa smetnjama u tjelesnom ili duševnom razvoju			Osobe društveno neprihvatljivog ponašanja			Osobe u stanju različitih socijalnih potreba		
	Muškarci	Žene	Ukupno	Muškarci	Žene	Ukupno	Muškarci	Žene	Ukupno	Muškarci	Žene	Ukupno
2017.	106	85	191	529	501	1.030	151	83	234	47	18	65
2018.	130	84	214	563	624	1.187	153	86	239	0	0	0
2019.	111	79	190	467	587	1.054	131	81	212	0	0	0
2020.	127	74	201	585	408	993	202	105	307	0	0	0
2021.	140	89	229	735	445	1.180	277	114	391	0	0	0

Izvor: Agencija za statistiku BiH

U skladu s nalazima ankete u okviru ove SEA, koja je u velikoj mjeri bila usmjerena na dostupnost i kvalitet javnih usluga za socijalno ugrožene kategorije, 76% ispitanika smatra da su javne usluge za ranjive i marginalizirane grupe djelimično dostupne, dok 24% ispitanika smatra da su potpuno nedostupne. Na pitanje o korištenju javnih usluga, većina ispitanika navodi da su korisnici zdravstvene zaštite, 24% su korisnici dječije zaštite, 16% korisnici usluga socijalne zaštite i pomoći pri zapošljavanju, dok je 24% ispitanika izjavilo da nisu korisnici javnih usluga.

Kada je u pitanju kvalitet javnih usluga (zdravstvena zaštita, socijalna zaštita, dječija zaštita, zaštita osoba sa invaliditetom, usluge pomoći pri zapošljavanju i usluge pomoći pri samozapošljavanju), većina ispitanika je sve pojedinačno ocijenila nedovoljno kvalitetnim. Među preprekama nesmetanom pristupu javnim uslugama za ranjive i marginalizirane grupe, ispitanici su ocijenili da je najveća prepreka nedovoljna informisanost ili transparentnost, zatim fizičke prepreke vezane za udaljenost ili građevinske prepreke te nejasno definisan pravni okvir i tehničke prepreke (digitalna nepismenost, IT pokrivenost).

Prema mogućnostima i planiranim projektnim aktivnostima, treba uključiti neke od gore utvrđenih ranjivih kategorija: tj. osobe u stanju različitih socijalnih potreba, osobe koje nemaju prihoda za izdržavanje i osobe sa invaliditetom. Ovo je bio prijedlog osoblja Centra koji je potvrđen kroz razgovor sa OCD u fokus grupama.

Pored toga, kroz intervju su istaknuti nedovoljni kapaciteti Centra i njihovih zaposlenih, kao i nedostatak infrastrukture za neke oblike pomoći (sigurne kuće za žrtve nasilja, prebivalište i programi rehabilitacije lica nakon odsluženja zatvorske kazne – osobe sa društveno neprihvatljivim ponašanjem itd.). Pomoć ovim kategorijama lica vjerovatno nadilazi mogućnosti ovog projekta, imajući u vidu da bi odgovarajući sistem pomoći ovim kategorijama trebao uključivati niz aktivnosti (izgradnja i opremanje sigurne kuće, posebne vještine pomoći, itd.).

Nevladin sektor i socijalno ugrožene grupe

Upravljanje i nadzor nad civilnim društvom i nevladinim sektorom je decentralizovano sa aspekta upravljanja javnim sredstvima, tako da više resora Vlade ima mogućnost dodjele grantova i realizacije projekata civilnog društva u BD BiH. Na području Brčkog je ukupno registrovano 318 udruženja. Ne postoje analize doprinosa organizacija civilnog društva društvenoj dobrobiti (provedeni projekti, broj korisnika i sl.), niti se projekti organizacija civilnog društva biraju prema unaprijed definisanim kriterijima, jasnim i transparentnim procedurama odabira i ne provodi se revizija efikasnosti grantova koji se daju civilnom društvu.

Marginalizirane grupe stanovništva i pojedinci se suočavaju sa poteškoćama te su u većoj opasnosti od siromaštva zbog predrasuda i društvenih normi koje im sužavaju mogućnosti zapošljavanja i izlaska iz siromaštva. **Najveća nacionalna manjina u Brčko distriktu BiH su Romi.** Prema Specijalnom izvještaju Ombudsmana o položaju Roma u BiH iz 2013. godine⁸, a na osnovu podataka romskih nevladinih

⁸ Institucija ombudsmena/ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine (2013.), Specijalni izvještaj o položaju Roma u Bosni i Hercegovini.
https://www.ombudsmen.gov.ba/documents/obmudsmen_doc2013121011144464bos.pdf

organizacija (NVO), u Brčko Distriktu živi oko 1.500 -2.500 Roma. Prema podacima romskih nevladinih organizacija, 4 Roma su zaposlena u javnim ustanovama, 20 ih radi za poslodavce i 4 su samozaposlena. To je cca. 1,35% romske populacije. Prema Udruženju za demokratizaciju (“DEMOS”), institucionalna podrška nije dovoljna. Ekonomsko iskorištavanje romske djece je postojeća pojava.

Druga grupa stanovništva koja se suočava ne samo sa društvenim izazovima, već i sa fizičkim preprekama kada je u pitanju njihova socijalna uključenost i zapošljavanje su osobe sa invaliditetom. Pored toga, udruženja (“Vjera i nada” – udruženje osoba sa distrofijom i “LAILA” – udruženje osoba sa Down sindromom) su istakla nejasno regulisan status ovih osoba u postojećim zakonima kao i status njihovih pomoćnika. Postoje značajne prepreke za djecu sa smetnjama u razvoju koja žele pohađati srednju školu. Školama su potrebni pedagozi i nastavno osoblje sa specifičnim vještinama, a nastavne programe i planove je potrebno dodatno prilagoditi tim učenicima. Općenito je primjetan nedostatak podrške roditeljima i starateljima osoba sa invaliditetom. Ne postoje neformalni oblici sticanja novih ili naprednih znanja za Osl, tako da su mogućnosti za zaposlenje ovih osoba veoma niske. Otprilike 100 osoba sa invaliditetom traži posao.

Žene, posebno one koje dolaze iz marginaliziranih grupa i iz ruralnih sredina, nalaze se u nepovoljnom položaju u pogledu zapošljavanja. Udruženja (“Sistem” i “Gender”) su istakla nedostatak podrške za samozapošljavanje žena u ruralnim sredinama (razvoj poslovnih ideja, mentorstvo, organizovano plasiranje domaćih proizvoda, marketing tih proizvoda itd.)

Posebnu pažnju treba posvetiti mladima zbog sve većeg trenda iseljavanja. Prema statističkim podacima, broj osoba starijih od 65 godina povećao se za 5,03 % u periodu 2013-2018, dok se broj osoba između 15-64 godina starosti smanjio za 1,49 % u istom periodu. Ovo predstavlja opterećenje za ekonomiju, penzioni sistem i usluge socijalne zaštite. Prema mišljenju udruženja mladih (“Proni”, “Vijeće mladih”, “Idi”, “Vermont”) formalno obrazovanje je nedovoljno i nema mogućnosti da mladi steknu praktično iskustvo, meke vještine ili da dobiju priliku za stažiranje. Također, mladi nisu prisutni u političkom životu niti u procesima donošenja odluka.

Nedovoljni kapaciteti programskog osoblja, slabost institucionalne podrške, nedostatak finansijskih sredstava, itd., su izazovi koje su organizacije navele kroz razgovore sa fokus grupama. Međutim, svi su dali punu podršku planiranim projektnim aktivnostima i uključit će se u projektne aktivnosti kroz različite oblike saradnje, uključujući i partnerstvo.

U skladu sa navedenim, socijalna uključenost je jedan od prioriteta za poboljšanje položaja socijalno ugroženih kategorija. Kao takva, socijalna uključenost podrazumijeva angažman države u rješavanju nedostataka i prevazilaženju sistemskih prepreka te stvaranju uslova za podizanje kvaliteta života onih koji su isključeni ili se nalaze na marginama društva, posebno djece i mladih, nezaposlenih, osoba sa invaliditetom, starijih osoba i drugih marginaliziranih grupa. Pristup usmjeren na ljude čini okosnicu koncepta socijalne uključenosti.

Unapređenje socijalne uključenosti i izrada strateških dokumenata u tom smislu veoma su važni u procesu pristupanja BiH Evropskoj uniji, a adekvatno rješavanje navedenog problema u BD BiH važno je za proces integracije u EU. U tom kontekstu, “Strategija socijalnog uključivanja BD BiH 2021-2027” je

važna za cjelokupan proces ostvarivanja pretpostavki za pristupanje BiH EU. Istovremeno, pripremljene su i strategije socijalnog uključivanja u FBiH i RS. Usvajanjem “Strategije socijalnog uključivanja BD BiH 2021-2027” ispunjen je jedan od uslova za prijem BiH u EU i definiše politike za efikasnije poboljšanje ukupnog stanja društva, posebno marginaliziranih grupa u BD BiH.

4. Ključni nalazi situacione analize

Među demografskim izazovima najizraženija je **depopulacija** stanovništva Brčko distrikta BiH zbog negativnog prirodnog priraštaja i negativnog migracijskog salda te **starenje stanovništva** BD BiH (povećanje udjela starijeg stanovništva (65+) u ukupnom broju stanovnika BD BiH), što će se negativno odraziti na tržište rada i socijalnu i zdravstvenu politiku. Postoji mogućnost da je negativni migracijski saldo potencijalno veći od prikazanog, zbog manjeg broja službeno objavljenih stanovnika.

Prema zvaničnim statističkim podacima, broj stanovnika se u periodu 2018-2022. prosječno godišnje smanjivao za 0,55%. U svim dijelovima BiH, uključujući i BD BiH, pitanja prirodnog priraštaja i migracijskih tokova stanovništva predstavljaju veliki izazov za budući razvoj.

Kada je u pitanju spolna struktura stanovništva u BD BiH, **broj žena je nešto veći od broja muškaraca**, što potvrđuje trend iz prethodnih godina. Žene čine 50,61% stanovništva u BD BiH.

Migracije stanovništva su nesumnjivo upečatljiva pojava u globalnom kontekstu, sa vrlo jasnim uticajem na područje BiH, ali i na područje Brčko distrikta. Podaci o unutrašnjim migracijama pokazuju negativan migracijski saldo BD BiH od 2020. godine, koji je bio izrazito pozitivan u 2018. i 2019. godini. Analizirani podaci pokazuju da BD BiH nije izuzetak u pogledu povećanog iseljavanja mladih, posebno mladih sa odgovarajućim kvalifikacijama za rad u inostranstvu.

U oblasti ekonomskog razvoja zabilježeno je da u Brčko distriktu BiH postoji kontinuirani dugoročni rast ekonomske aktivnosti. **Ključni ekonomski sektori koji najviše doprinose dodanoj vrijednosti su trgovina, prerađivačka industrija i poljoprivreda.** BD BiH u oblasti ekonomskog razvoja također pruža značajnu podršku poslovnim subjektima kroz provedbu Zakona o podsticaju u privredi, a veći ekonomski zamah očekuje se donošenjem Zakona o preduzetničkoj infrastrukturi kojim će se regulisati sistemska podrška za jačanje konkurentnosti ekonomije BD u domaćim, regionalnim i globalnim lancima vrijednosti u uslovima rastuće digitalizacije i dekarbonizacije. Prema riječima preduzetnika, ovi poticaji su vrijedna podrška na početku poslovanja. Međutim, konačni ishod i učinci se ne prate zbog nedostatka kapaciteta.

BDP i BDP/pc BD BiH je u stalnom porastu i može se povezati sa ekonomskim rastom zabilježenim u periodu od 2018. do 2022. godine. To potvrđuju pozitivna ekonomska kretanja BD BiH, što otvara nove mogućnosti i doprinosi stvaranju povoljne klime za dalje ekonomske inicijative.

Pozitivne promjene u poslovnom okruženju BD BiH potvrđuje i **činjenica da je broj poslovnih subjekata u proteklom periodu kontinuirano rastao.**

Zaposlenost u BD BiH u 2022. i 2021. godini pokazuje blagi pad broja zaposlenih u odnosu na prethodnu godinu, dok je do 2020. godine bio evidentan trend kontinuiranog rasta. Stopa zaposlenosti (broj zaposlenih u odnosu na radno sposobno stanovništvo), kao i stopa aktivnosti, koja predstavlja procentualni udio aktivnog stanovništva (radne snage) u radno sposobnom stanovništvu, bilježe rast u proteklom periodu. Broj nezaposlenih se značajno smanjio u proteklom periodu, dok je stopa nezaposlenosti porasla.

Analizirajući spolnu strukturu nezaposlenih, utvrđeno je da je **u proteklom periodu zabilježen veći procenat nezaposlenih žena**. Udio nezaposlenih žena u ukupnom broju nezaposlenih postepeno se povećavao u proteklom periodu te je u 2022. godini dostigao 59%. Navedeno ukazuje da i pored smanjenja broja nezaposlenih na tržištu rada u Brčko distriktu i većeg procenta žena u ukupnom broju stanovnika Brčko distrikta, žene su i dalje su u nepovoljnijem položaju za zapošljavanje.

Kada je u pitanju stručna sprema nezaposlenih lica, **najveći broj registrovanih ima srednju stručnu spremu, a zatim su na spisku visokokvalifikovana i kvalifikovana i na kraju nekvalifikovana lica**. Analizirajući starosnu strukturu tražitelja posla, utvrđeno je da ih je najveći broj u starosnoj grupi od 35-39 godina i od 40-44 godine.

Zavod za zapošljavanje Brčko distrikta BiH je u proteklom periodu proveo aktivne mjere predviđene Programom rada, kao i mjere aktivne politike zapošljavanja Vlade Brčko distrikta BiH koje su finansirane iz budžeta BD BiH. Međutim, **evidentan je pad interesovanja nezaposlenih lica za ove vrste programa** (tj. za Program pripreme za tržište rada koji uključuje učešće u različitim kursovima za razvoj vještina – engleski jezik, njemački jezik, računovodstvo itd.). Pored toga, prisutna je i nezainteresovanost poslodavaca kao i nezaposlenih lica za programe prekvalifikacije i dokvalifikacije zbog nedovoljnog razumijevanja programa, kao i nedostatka kapaciteta poslodavaca i nezaposlenih lica za ispunjavanje svih preduslova za učešće u programu. Osim toga, ne postoji evidencija o učinkovitosti programa, a jedini učinak koji se prati je obaveza da podržana preduzeća rade i nakon dvije godine, što je obaveza po ugovoru. Zbog nedostatka kapaciteta u Vladi Brčko distrikta BiH i Zavodu za zapošljavanje BD BiH nije urađena analiza učinkovitosti ovih poticajnih programa.

Prosječna plata u BD BiH je porasla, ali je niža nego u FBiH i RS. Najveće prosječne plate u BD BiH u 2022. godini zabilježene su u djelatnostima dominantnim u javnom sektoru i oblasti pružanja javnih usluga, dok su u djelatnostima koje dominiraju privatnim sektorom prosječne plate znatno niže. Većina ispitanika ankete u okviru ove SEA opisuje situaciju u svom domaćinstvu kao da imaju dovoljno novca za redovno školovanje, odnosno da školuju svoju djecu, kao i da imaju prihod domaćinstva manji od 2.500 KM mjesečno.

Tržište rada karakteriše visoka stopa neaktivnosti u BD BiH, posebno žena. Žene su u nepovoljnijem položaju za ulazak na tržište rada, što se ogleda u nižoj stopi zaposlenosti i višoj stopi nezaposlenosti. **Najčešći posao je u trgovini i prerađivačkoj industriji**. Kada su u pitanju programi samozapošljavanja i zapošljavanja, najveći broj ispitanika u anketi je naveo da su upoznati sa njima i da je pored postojećih programa potrebno uvesti i programe za učenje ili sticanje dodatnih vještina.

Ukupno 64% ispitanika izjavilo je da **sebe vide kao preduzetnike**, odnosno da razmišljaju o privatnom biznisu te smatraju da im je potrebna finansijska podrška za pokretanje biznisa, mentorstvo, poslovni prostor i podrška u stvaranju ideje za ohrabrenje. Većina ispitanika smatra da su mogućnost pohađanja poslovnih edukacija, povezivanje i posredovanje sa partnerima i mentorski programi neophodne javne usluge za samozapošljavanje. Ispitanici koji nisu razmišljali o pokretanju vlastitog biznisa kao najveće prepreke naveli su administrativne prepreke i nedostatak mogućnosti za pokretanje biznisa.

Također, **većina ispitanika smatra da bi se uspostavljanjem online platforme za direktan pristup javnim uslugama poboljšao pristup uslugama**, kao i da platforma obavezno mora sadržavati vijesti o dostupnim programima, projektima i slično, mogućnost postavljanja pitanja i dobijanja odgovora, mogućnost online podnošenja zahtjeva i provjere statusa predmeta/zahtjeva. Pored toga, većina ispitanika je navela da bi, kada bi u BD BiH postojao centar za podršku razvoju poslovnih ideja, poslovanja i samozapošljavanja, očekivali finansijsku podršku za pokretanje biznisa, mentorstvo u razvoju poslovanja i podršku u stvaranju ideje.

Najveći broj ispitanika u okviru ove SEA je naveo da **postojeći sistem obrazovanja ne pruža dovoljno znanja i mogućnosti za zapošljavanje** i da se treba uvesti više praktične nastave, povećati izbor stručnih zanimanja te uvesti programi za nova zanimanja/nova radna mjesta i inovirati nastavne planove i programe.

Kada je riječ o socijalnoj politici, podaci Agencije za statistiku BiH ukazuju na blagi porast broja intervencija "Centra za socijalni rad Brčko distrikta BiH". **Broj korisnika različitih oblika socijalne zaštite se u proteklom periodu povećao, što se svakako može pripisati rastućoj potrebi za socijalnom zaštitom.** Smanjenje broja korisnika stalne osnovne novčane pomoći, uz povećanje broja korisnika doplatka za njegu i tuđu pomoć ukazuje na promjene u socijalnim potrebama stanovništva.

U skladu s nalazima ankete, 76% ispitanika smatra da su **javne usluge za ranjive i marginalizirane grupe djelimično dostupne**, dok 24% ispitanika smatra da su potpuno nedostupne. Kada je u pitanju kvalitet javnih usluga (zdravstvena zaštita, socijalna zaštita, dječija zaštita, zaštita osoba sa invaliditetom, usluge pomoći pri zapošljavanju i usluge pomoći pri samozapošljavanju), većina ispitanika je sve pojedinačno ocijenila nedovoljno kvalitetnim.

Upravljanje i nadzor nad civilnim društvom i nevladinim sektorom je decentralizovano sa aspekta upravljanja javnim sredstvima, tako da više resora Vlade ima mogućnost dodjele grantova i realizacije projekata civilnog društva u BD BiH. Na području BD BiH je ukupno registrovano 318 udruženja.

Najveća nacionalna manjina u BD BiH su Romi. Prema udruženju za demokratizaciju ("DEMOS"), **institucionalna podrška Romima nije dovoljna, a ekonomsko iskorištavanje romske djece je postojeća pojava.** Druga grupa stanovništva koja se suočava ne samo sa društvenim izazovima, već i sa **fizičkim preprekama** kada je u pitanju njihova **socijalna uključenost i zapošljavanje su osobe sa invaliditetom (Osl).** Pored toga, udruženja ("Vjera i nada" – udruženje osoba sa distrofijom i Udruženje **osoba sa Down sindromom**) su istakla **nejasno regulisan status** ovih osoba u postojećim zakonima kao i status njihovih pomoćnika. Ne postoje neformalni oblici sticanja novih ili naprednih znanja za Osl, tako da su mogućnosti za zaposlenje ovih osoba veoma niske. Otprilike 100 osoba sa invaliditetom traži posao.

Žene, posebno one koje dolaze iz marginaliziranih grupa i iz ruralnih sredina, nalaze se u nepovoljnom položaju u pogledu zapošljavanja. Udruženja ("Sistem" i "Gender") su istakla **nedostatak podrške za samozapošljavanje žena u ruralnim sredinama** (razvoj poslovnih ideja, mentorstvo, organizovano plasiranje domaćih proizvoda, marketing tih proizvoda itd.)

Posebnu pažnju treba posvetiti mladima zbog sve većeg trenda iseljavanja, što predstavlja opterećenje za ekonomiju, penzioni sistem i usluge socijalne zaštite. Prema mišljenju udruženja mladih (“Proni”, “Vijeće mladih”, “Idi”, “Vermont”) formalno obrazovanje je nedovoljno i nema mogućnosti da mladi steknu praktično iskustvo, meke vještine ili da dobiju priliku za stažiranje. Također, mladi nisu prisutni u političkom životu niti u procesima donošenja odluka.

Sve navedene organizacije žele da se uključe i daju punu podršku projektnim aktivnostima.

5. Procjena potreba za kapacitetom JIP RGFBD

Kako je definisano u Projektnom zadatku, SEA analiza treba sadržavati procjenu trenutnih kapaciteta RGFDB-a za osnivanje i upravljanje Centrom, kao i za pružanje usluga socio-ekonomske pomoći najugroženijim klijentima. Pomoću SEA bi se trebali procijeniti ljudski resursi partnera RGFBD-a i osoblje koje bi bilo pogodno za angažman kao pružaoca usluga u novom Centru te također otkriti nedostatke u znanju i preporučiti dodatnu izgradnju kapaciteta osoblja RGFDB-a, ako je potrebno. Kroz SEA se također treba predložiti projektno ulaganje u prostorije Centra za zapošljavanje (oprema, sitni namještaj i sl.), u dogovoru sa RGFBD i ukupnim planovima za razvoj Centra. U vezi s tim, procjena potreba za kapacitetom JIP RGFBD prikazana je u nastavku.

RGFBD je osnovan s ciljem provedbe razvojnih projekata u BD BiH kako bi se zadovoljila velika potražnja za kreditima za razvoj registrovanih poljoprivrednih gazdinstava, malih i srednjih preduzeća i samostalnih preduzetnika kako bi se olakšao pristup kreditima koje daju komercijalne banke, kao i provođenje razvojnih projekata i programa koji se finansiraju iz međunarodnih fondova na području Brčko distrikta BiH.

Regulatorni i strateški okvir

Glavni regulatorni dokument RGFBD-a je Statut Fonda donesen prilikom njegovog osnivanja 2010. godine, uz dodatna prilagođavanja kroz odluke kojima je ažuriran okvir rada Fonda tokom godina. Statutom se utvrđuje naziv i sjedište Fonda, područje djelovanja, cilj, izvori finansiranja, organizacijska struktura fonda i odgovarajuća tijela te njegova prava i obaveze (Upravni odbor), opšti akti i dokumenti Fonda, prestanak rada i transparentnost rada Fonda.

Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta RGFBD-a utvrđeno je da unutrašnju organizaciju čine Služba opštih poslova (sa 4 izvršioca) i Jedinica za implementaciju projekata koji se finansiraju iz međunarodnih fondova. Jedinica za implementaciju projekata koji se finansiraju iz međunarodnih fondova čije je osnivačke akte donijela i usvojila Vlada Brčko distrikta BiH sredinom 2019. godine ima dvije podjedinice:

- Podjedinica za donatorske projekte
- Podjedinica za kreditne projekte

Osnovni akt kojim se uređuje rad Jedinice je Pravilnik o nadležnostima, pravima i obavezama zaposlenih u Jedinici za implementaciju projekata koji se finansiraju iz međunarodnih fondova u RGFBD (u daljem tekstu: Pravilnik o Jedinici).

Navedenim Pravilnikom o Jedinici uređuju se pitanja implementacije projekata, upravljanja, rukovođenja, organizacije, nadležnosti, djelokruga rada, finansiranja i plata te odredbe koje se odnose na prestanak rada Jedinice.

Članom 11. navedenog Zakona utvrđene su sljedeće nadležnosti Jedinice:

- kandidovanje strateških razvojnih projekata za donatorska i druga finansijska sredstva prema prioritetima koje utvrdi Vlada Brčko distrikta BiH;
- istraživanje raspoloživih izvora finansiranja iz međunarodnih fondova;
- praćenje javnih poziva za dodjelu donatorskih ili kreditnih sredstava iz međunarodnih fondova;
- kontaktiranje i saradnja sa potencijalnim međunarodnim finansijerima i donatorima;
- na osnovu zahtjeva i prijedloga nadležnih organa i institucija BD BiH priprema, izrađuje i kandiduje projektne prijedloge za međunarodna finansijska sredstva;
- priprema nacрта ugovora i odluka o prijemu i eventualnom korištenju sredstava za finansiranje odobrenih projekata;
- implementacija projekata koji se finansiraju sredstvima iz kreditnih aranžmana u skladu sa odlukom Skupštine i Vlade Brčko distrikta BiH i Sporazuma sa kreditorima;
- implementacija projekata koji se finansiraju iz donatorskih sredstava u skladu sa odlukom Vlade Brčko distrikta BiH i Sporazumima sa donatorima;
- izrada projektnih prijedloga i apliciranje po pozivima međunarodnih kreditnih i donatorskih institucija u skladu sa odlukom Vlade Brčko distrikta BiH;
- obuka službenika za pisanje projektnih prijedloga i aplikacija;
- obuka službenika za implementaciju projekata, a za projekte koji se finansiraju iz kreditnih i donatorskih sredstava;
- i drugi poslovi iz nadležnosti Jedinice određeni zakonom i drugim propisima.

Podjedinica za donatorske projekte priprema i kandiduje projektne prijedloge prema raspoloživim izvorima finansiranja.

U skladu sa članom 3. stav (1) Pravilnika o nadležnostima, pravima i obavezama zaposlenih u Jedinici, Jedinica prije predaje prijave na projekat mora imati saglasnost Vlade Brčko distrikta BiH u kojoj je određena vrijednost sufinansiranja i obaveze zaposlenih u pripremi prijedloga projekta i implementaciji projekta.

Jedinica je tokom 2022. godine pratila javne pozive i aplicirala na sve raspoložive izvore finansiranja nakon pribavljene saglasnosti Vlade Brčko distrikta BiH. U saradnji sa Odjeljenjem za evropske integracije i međunarodnu saradnju Vlade Brčko distrikta BiH tokom 2022. godine, Jedinica je aplicirala sa ukupno 8 projektnih prijedloga ukupne procijenjene vrijednosti 5.599.719 KM, od čega je procijenjena vrijednost sufinansiranja Jedinice 391.248,40 KM.

Podjedinica za kreditne projekte priprema potrebnu dokumentaciju za kredite, a u 2022. godini Jedinica je:

- pripremila 12 ključnih dokumenata koje je tražio BD BiH, a koje je naknadno usvojila Svjetska banka u BiH,
- obezbijedila preko 100 ulaznih informacija potrebnih za ekonomsku analizu troškova i koristi projekata prema Svjetskoj banci u BiH,
- pripremila prijedloge za izmjene i dopune radnih mjesta u Jedinici u skladu sa Pravilima Svjetske banke,

- obezbijedila sve informacije koje Svjetska banka traži za pregovarački proces, a čija realizacija se očekuje do kraja marta 2023. godine. U toku su pregovori za uspostavljanje sistema upravljanja projektnim finansijama kojim će rukovoditi Svjetska banka i Jedinica.

Na osnovu vizije RGFBD, koja glasi: “Razvojno-garantni fond Brčko distrikta BiH, profesionalan i kompetentan partner organa i institucija Brčko distrikta u implementaciji Strategije razvoja Brčko distrikta BiH 2021-2027”, RGFBD je definisao misiju koja glasi: “Misija Razvojno-garantnog fonda Brčko distrikta BiH je da proaktivno djeluje ka održivom razvoju Brčko distrikta kroz podršku razvoju malog i srednjeg preduzetništva, stvaranje uslova za otvaranje novih radnih mjesta i poboljšavanje ukupne ekonomske, društvene i okolišne situaciju kroz implementaciju razvojnih i kreditno-garantnih inicijativa iz domaćih i međunarodnih fondova”.

Na osnovu prethodno navedenog, RGFBD je definisao sljedeća tri strateška cilja za period 2022-2025, konsultujući ključne aktere kao slijedi:

Strateški cilj 1: Podrška razvoju preduzetništva i MSP Brčko distrikta BiH (u skladu sa Strateškim ciljem 1: Konkurentna privreda, skladno uklopljena u globalne razvojne trendove i lance vrijednosti, kao motor razvoja Brčko distrikta BiH)

Strateški cilj 1: Podrška razvoju preduzetništva i MSP Brčko distrikta BiH se realizuje kroz Program subvencioniranja dijela kamate za kredite malim i srednjim preduzećima, samostalnim preduzetnicima i nosiocima poljoprivrednih gazdinstava na području BD BiH te izdavanje kreditnih garancija za kredite malim i srednjim preduzećima, samostalnim preduzetnicima i registrovanim poljoprivrednim gazdinstvima na području BD BiH. Osnovni ciljevi programa su: omogućiti preduzećima, preduzetnicima i nosiocima poljoprivrednih gazdinstava na području BD BiH povoljniji pristup kreditnim finansijskim sredstvima kroz subvenciju dijela kamata. Pored toga, cilj je također udovoljiti visokoj potražnji za kreditima za razvoj registrovanih poljoprivrednih gazdinstava, malih i srednjih preduzeća i samostalnih preduzetnika, kako bi se poboljšao pristup kreditima, naročito za ona registrovana poljoprivredna gazdinstva, mala i srednja preduzeća i samostalne preduzetnike kojima nedostaju kvalitetni instrumenti obezbjeđenja povrata kredita (kvalitetan kolateral, garancija itd.).

Strateški cilj 2. Podrška osamostaljivanju građana Brčko distrikta BiH (u skladu sa Strateškim ciljem 2: Značajno unaprijeđeno pružanje usluga zdravstvene i socijalne zaštite, obrazovanja, kulture, sporta i javne sigurnosti, na principima dobrog upravljanja javnim sektorom u skladu sa EU standardima / Prioritet 2.5. Podrška programima osamostaljivanja).

Strateški cilj 2. Podrška osamostaljivanju građana BD BiH se realizuje kroz Program subvencioniranja dijela kamate za kupovinu prve nekretnine za rješavanje stambenog problema na području BD BiH čiji je cilj: omogućiti građanima BD BiH povoljniji pristup finansijskim sredstvima kroz subvenciju dijela kamata na kredite za kupovinu prve nekretnine za rješavanje stambenog problema na području BD BiH.

Strateški cilj 3. Podrška implementaciji Strategije razvoja Brčko distrikta kroz namicanje i implementaciju sredstava iz međunarodnih fondova (u skladu sa svim “Strateškim ciljevima Strategije razvoja Brčko distrikta 2021-2027” i Pravilnikom o nadležnostima, pravima i obavezama zaposlenih u Jedinici za implementaciju projekata koji se finansiraju iz međunarodnih fondova u Razvojno-garantnom fondu Brčko distrikta BiH.

Strateški cilj 3. Podrška implementaciji Strategije razvoja Brčko distrikta kroz namicanje i implementaciju sredstava iz međunarodnih fondova se realizuje kroz izradu i primjenu strateških razvojnih projekata za donatorska i druga finansijska sredstva prema prioritetima koje utvrdi Vlada Brčko distrikta BiH; istraživanje raspoloživih izvora finansiranja iz međunarodnih fondova; praćenje javnih poziva za dodjelu donatorskih ili kreditnih sredstava iz međunarodnih fondova; kontaktiranje i saradnja sa potencijalnim međunarodnim finansijerima i donatorima; te kroz pripremu, izradu i kandidovanje projektnih prijedloga za međunarodna finansijska sredstva (donatorska i kreditna). Dodatno, ispunjavanje cilja će se provesti i kroz obuku službenika za pisanje projektnih prijedloga i aplikacija te obuka službenika za implementaciju projekata, a za projekte koji se finansiraju iz kreditnih i donatorskih sredstava.

U skladu sa propisima, RGFBD je izradio trogodišnji plan i godišnje planove rada u kojima su ova tri strateška cilja ostvarena kroz mjere i aktivnosti, uz odgovarajući pokazatelj za praćenje ostvarenja i budžetskih sredstava.

Kapaciteti ljudskih resursa

Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta RGFBD-a utvrđeno je da unutrašnju organizaciju čine Služba opštih poslova (sa 4 izvršioca) i Jedinica za implementaciju projekata koji se finansiraju iz međunarodnih fondova (sa 15 izvršioca), sa dvije podjedinice kako je navedeno iznad.

U Jedinici je sistematizirano 15 radnih mjesta:

1. šef Jedinice
2. šef Podjedinice za kreditne projekte
3. Specijalista za implementaciju projekata
4. Specijalista za pravne poslove
5. Specijalista za finansijska pitanja kreditnih projekata
6. Specijalista za nabavke
7. Specijalista za prevođenje i podršku (2 radna mjesta)
8. šef Podjedinice za donatorske projekte
9. Specijalista za finansijska pitanja donatorskih projekata
10. Specijalista za razradu i izradu projektnih prijedloga (2 radna mjesta)
11. Specijalista za implementaciju i podršku projekata
12. Portparol za promociju i informisanje
13. Specijalista za IT tehnologije

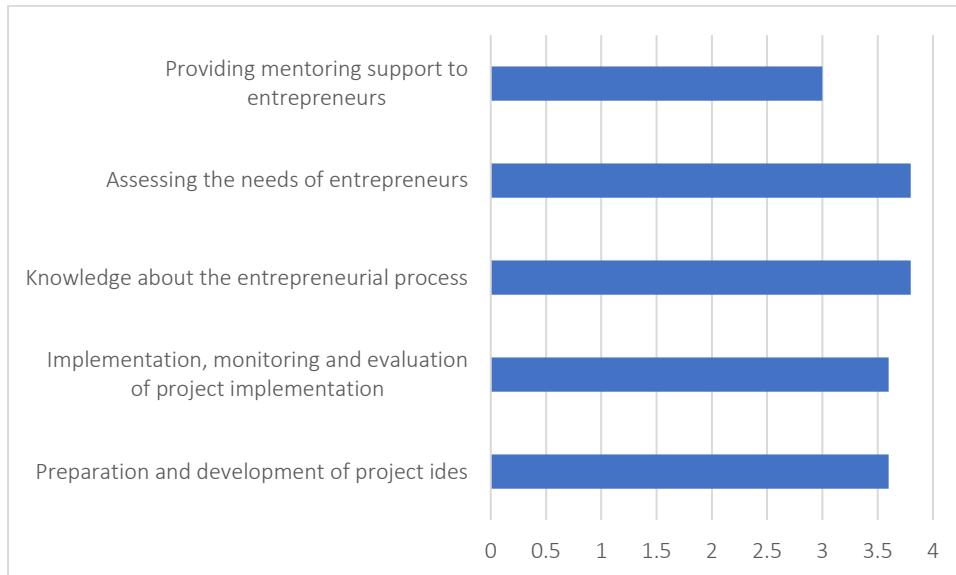
U trenutku izrade analize bilo je 7 zaposlenih (5 M, 2 Ž) na sljedećim radnim mjestima:

1. šef Jedinice
2. šef Podjedinice za kreditne projekte
3. šef Podjedinice za donatorske projekte
4. Specijalista za finansijska pitanja kreditnih projekata
5. Specijalista za finansijska pitanja donatorskih projekata
6. Specijalista za razradu i izradu projektnih prijedloga (2 radna mjesta)

Manjak osoblja u određenim ulogama predstavlja izazov u osiguravanju pravovremenog izvršavanja zadataka. U prošlosti je Jedinica djelimično savladala ovu prepreku, uglavnom zahvaljujući dodatnom trudu i posvećenosti trenutnog osoblja. Međutim, s obzirom na to da je Jedinica u protekloj godini osigurala brojne projekte i trenutno razmatra ili revidira još najmanje šest projektnih prijedloga, nadolazeći period će se vjerovatno pokazati izazovnim za snalaženje isključivo uz dodatnu posvećenost postojećih zaposlenih.

U pogledu pristupa kapacitetima osoblja Jedinice kao podrške budućim aktivnostima u okviru Socio-ekonomskog i preduzetničkog centra za (samo)zapošljavanje, kroz anketu su procijenjeni trenutni kapaciteti postojećeg osoblja na uslugama poslovne podrške. Anketirano je 5 od 7 zaposlenih u Jedinici. Pregled njihovih odgovora je prikazan u nastavku.

Slika 7. Procjena znanja osoblja JIP RGFBD o potencijalnim uslugama poslovne podrške

Izvor: autorsko stvaralaštvo

Kao što je prikazano na slici 7, najmanja prosječna ocjena trenutnog znanja JIP RGFBD dodijeljena je za Pružanje mentorske podrške preduzetnicima (3), zatim za Pripremu i razvoj projektnih ideja, Implementaciju, praćenje i evaluaciju provedbe projekta (3,6), dok je najveća ocjena dodijeljena za Znanje o preduzetničkom procesu i Procjenu potreba preduzetnika (3,8).

Međutim, kroz intervju sa osobljem RGFBD-a i ankete, utvrđena su sljedeća potencijalna područja poslovnih usluga koje bi ovi članovi osoblja mogli djelimično pružati u radu Socio-ekonomskog i preduzetničkog centra za (samo)zapošljavanje:

- Podrška u stvaranju i razvoju poslovnih ideja za ranjive grupe
- Pravno savjetovanje (posebno u procesu registracije poslovanja i odabiru oblika registracije i djelatnosti budućeg poslovanja)
- Informacije o postojećim programima poticaja i podrška u pripremi prijave i potrebne dokumentacije za poticaje
- Finansijsko savjetovanje, posebno za računovodstvo i osnovna računovodstvena pitanja
- Podrška u procjeni izvodljivosti poslovne ideje i izradi biznis plana
- Tržišna i marketinška pitanja (utvrđivanje profila klijenata, proizvoda/usluge, cijene, distribucije i promocije)
- Pitanja upravljanja (informacije o pristupima radnoj snazi, programi poticaja za zapošljavanje, itd.).

Trenutno znanje osoblja JIP RGFBD predstavlja vrijedan izvor za budući Socio-ekonomski i preduzetnički centar za (samo)zapošljavanje.

Marketing

Usluge koje RGFBD i JIP nude su:

- izrada projektnih prijedloga za donatorska sredstva po zahtjevu Vlade Brčko distrikta BiH i drugih socio-ekonomskih aktera,
- priprema dokumentacije za kredite institucija BD BiH,
- odobravanje kreditnih sredstava i njihovo plasiranje,
- dodjelu sredstava malim i srednjim preduzećima i preduzetnicima,
- ulaganje u vrijednosne papire,
- davanje garancija za kredite malim i srednjim preduzećima i samostalnim preduzetnicima i poljoprivrednicima s ciljem bržeg zapošljavanja,
- davanje garancija za kreditiranje u ruralnom sektoru,
- drugo kreditno i finansijsko posredovanje,
- implementacija razvojnih projekata u Brčko distriktu BiH.

Ciljevi vezani za ove aktivnosti su:

- implementacija razvojnih projekata na području BD BiH;
- udovoljiti visokoj potražnji za kreditima za razvoj registrovanih poljoprivrednih gazdinstava, malih i srednjih preduzeća i samostalnih preduzetnika, kako bi se poboljšao pristup kreditima, naročito za ona registrovana poljoprivredna gazdinstva, mala i srednja preduzeća i samostalne preduzetnike kojima nedostaju kvalitetni instrumenti obezbjeđenja povrata kredita (kvalitetan kolateral, garancija itd.);
- pružati stručnu pomoć Vladi Brčko distrikta BiH i institucijama nadležnim za implementaciju razvojnih planova i programa u vezi sa razvojem malih i srednjih preduzeća, samostalnih preduzetnika i poljoprivredne proizvodnje;
- privlačenje novih sredstava u BD BiH, povećanje konkurentnosti koja će imati pozitivan uticaj u smislu kvalitetnog pristupa kreditima za stanovništvo Brčko distrikta BiH, što će doprinijeti povećanom razvoju;
- implementacija razvojnih projekata i programa koji se finansiraju iz međunarodnih fondova na području BD BiH.

Sve aktivnosti i poslovanje RGFBD-a finansiraju se iz budžeta Vlade Brčko distrikta BiH i donatorskih sredstava, a u 2022. godini RGFBD je ostvario neto prihod u iznosu od 239.270 KM (ukupni prihodi 3.290.433 KM i ukupni troškovi 3.051.163 KM) što je povećanje od cca. 300% u prihodima u odnosu na 2021. godinu. Razlog tome je povećanje prihoda koje se ogleda u povećanju dobijenih donatorskih sredstava, budući da je veći broj projekata odobren za realizaciju u 2022. nego u 2021. godini.

Mjesto pružanja usluga RGFBD-a je Brčko distrikt BiH. RGFBD svoje usluge pruža u poslovnom prostoru na adresi Cvijete Zuzorić bb u Brčkom koji zadovoljava potrebe osoblja i operativnih aktivnosti. Međutim, ove prostorije nisu adekvatne za osnivanje novog Socio-ekonomskog i preduzetničkog centra za (samo)zapošljavanje za koji bi trebalo obezbijediti dodatne prostorije.

U smislu promocije, RGFBD i usluge koje pruža poznati su poslovnoj i medijskoj zajednici u Brčko distriktu BiH, kao i među organizacijama civilnog društva. U okviru ovog projekta izrađuje se Komunikacijska strategija, a ključni nalazi iz nacrta strategije navedeni su u nastavku.

RGFBD putem medija informira javnost o svojim specifičnim uslugama i raznim projektima te daje odgovore na upite medija. Međutim, primjetan je nedostatak koordinirane strateške institucionalne komunikacije. Stoga bi bilo preporučljivo koristiti komunikacijsku platformu koju nudi projekat kako bi se pokrenuo proces strateške institucionalne komunikacije i jačanja reputacije, koji će se istovremeno razvijati i dopunjavati. Važan preduslov bi bilo anketiranje javnosti kako bi se utvrdilo u kojoj mjeri je RGFBD prepoznat u javnosti te kako se to može iskoristiti kao osnova za poređenje za novo anketiranje nakon godinu dana ili nakon završetka Projekta.

Ustanova ima web stranicu i Facebook profil na kojima su dostupne opće informacije o uslugama koje nude, projektima koji su u toku ili su u pripremi te ažurirane informacije o njihovom radu. Kako bi se osigurala održivost web stranice Projekta i informacija koje će na njoj biti dostupne, bilo bi preporučljivo osigurati da web stranica projekta bude postavljena kao poddomena postojeće web stranice RGFBD-a.

BD BiH ima relativno malu lokalnu medijsku zajednicu koju čine radio i televizijske stanice i dopisništva tri javna medijska servisa (Radio Brčko, RTV HIT Brčko, BHRT ured Brčko, Brčko TV itd.). Bilo da su lokalni ili državni, mediji u Brčkom pokazuju interesovanje za teme koje se tiču inkluzivnosti i socio-ekonomske situacije, a posebno podrške koja se pruža marginaliziranim građanima. Iako možda nemaju dovoljno znanja o određenim marginaliziranim grupama, kao što su osobe sa invaliditetom ili LGBT+ populacija, ostaju otvoreni za dodatne informacije i učešće u događajima, posebno onima koji uključuju lokalne vlasti. Ovo je nedostatak koji projektna komunikacija može nadomjestiti.

Međutim, prenošenje ključnih poruka, korištenje odgovarajućeg tona i primjerenog jezika zahtijeva posebne vještine. U cilju pripreme za implementaciju projektnih aktivnosti u oblasti komunikacije i vidljivosti, potrebno je izabrati tim komunikatora ispred RGFBD-a i omogućiti im obuku iz oblasti strateškog komuniciranja i odnosa s javnošću. Cilj ove aktivnosti je: a) poboljšati opštu sposobnost osoblja RGFBD-a u strateškoj komunikaciji i b) stvoriti osnovne preduslove za efikasno korištenje komunikacijskih alata u cilju informisanja korisnika i javnosti.

6. Preporuke

Na osnovu provedene analize zaključeno je da je potrebno unaprijediti postojeće segmente pružanja javnih usluga te uvesti nove alate i metode kako bi se olakšao pristup javnim uslugama, posebno za socijalno ugrožene kategorije, što bi dugoročno doprinijelo socio-ekonomskoj inkluziji u Brčko distriktu BiH.

6.1. Socio-ekonomski i preduzetnički centar za (samo)zapošljavanje

Jedan od zadataka i ciljeva provedene SEA je izrada i predstavljanje organizacijskog modela Socio-ekonomskog i preduzetničkog centra (samo)zapošljavanja, čije je osnivanje jedan od glavnih ishoda Projekta. Analizom se treba predložiti konkretan način korištenja prostora, izbor usluga koje će Centar pružati i detaljno objasniti poslovni model Centra, plan održivosti i uslove za njegovo uklapanje u postojeću ustanovu BD. Također, cilj je bio predložiti profil i idealan broj pružatelja usluga (zaposlenih) unutar Centra te izvore finansiranja izvan trajanja projekta. Očekuje se da će se prateće aktivnosti: rekonstrukcija prostorija za Centar i odabir opreme u potpunosti obaviti prema modelu Centra koji je predložen kroz SEA.

Za potrebe kreiranja poslovnog modela budućeg Socio-ekonomskog i preduzetničkog centra za (samo)zapošljavanje uzeta je u obzir SEA u kombinaciji sa najboljim praksama osnivanja ovakvih centara u zemljama okruženja, Evropi i svijetu. Predloženo platno poslovnog modela prikazano je na slici 8.

PONUDA VRIJEDNOSTI

Ponuda vrijednosti fokusira se na razumijevanje problema kupaca i proizvodnju proizvoda ili pružanje usluga koje ih rješavaju, postavljajući jedinstvenu tačku vrijednosti za krajnje korisnike. Uzimajući u obzir različite krajnje korisnike i klijente Centra, ponuda vrijednosti je definirana kao:

“Sveobuhvatna inkluzivna podrška potencijalnim i postojećim preduzetnicima i socio-ekonomskim akterima koji djeluju kao katalizator novih poslovnih i razvojnih ideja osiguravajući sveobuhvatne mogućnosti za izgradnju kapaciteta.”

Ponuda vrijednosti zasnovana je na sveobuhvatnoj i inkluzivnoj podršci (kao što je opisano u listi ključnih aktivnosti i usluga Centra) potencijalnim preduzetnicima, ali i novim preduzetnicima iz BD BiH, kao i drugim socio-ekonomskim akterima (npr. Vlada BD BiH, preduzeća, udruženja itd.) koji mogu dobiti pomoć u različitim aspektima, osiguravajući cjelovit i sveobuhvatan sistem podrške. Podrška je inkluzivna i bavi se potrebama onih koji žele pokrenuti posao i onih koji žele unaprijediti i proširiti postojeće poduhvate kroz proces poslovne inkubacije, ali i ranjivim grupama koje traže psihološku podršku kako bi postale aktivnije na tržištu rada ili drugim poljima aktivizma u društvu. Inkluzivna podrška drugim socio-ekonomskim akterima oslanja se na provedenu analizu i prikazana je u opisu predloženih usluga Centra. Centar aktivno potiče stvaranje i unapređenje novih ideja, djelujući kao katalizator za pretvaranje tih ideja u opipljive poslovne i razvojne inicijative, istovremeno pružajući širok spektar mogućnosti za sve SEI aktere da unaprijede svoje vještine, znanje i kapacitete osiguravajući u isto vrijeme dobro opremljene prostorije i zajednicu. Poseban fokus Centra bit će aktivnosti informiranja kako bi se došlo do što većeg broja potencijalnih korisnika u cilju pružanja informacija o svim raspoloživim mogućnostima i prilikama za njihov bolji položaj u društvu.

Ukratko, ponuda vrijednosti podrazumijeva pružanje sveobuhvatne podrške pojedincima u različitim fazama njihovog preduzetništva i povezivanje sa različitim socio-ekonomskim akterima, a posebno pružanje podrške ranjivim grupama prilagođene njihovim potrebama te praćenje trendova iz okruženja s fokusom na krajnje korisnike. Naglasak je na kataliziranju novih ideja i osiguravanju sveobuhvatnog pristupa izgradnji kapaciteta, čime se potiče dinamična i osnažena zajednica ranjivih grupa u BD BiH.

KLJUČNE AKTIVNOSTI

Ključne aktivnosti su osnovni zadaci koje Centar mora izvršiti da bi postigao svoju svrhu, odnosno zadovoljio ponudu vrijednosti, ostvario svoje segmente kupaca, održao odnos s kupcima i konačno uspostavio izvore prihoda.

Na osnovu SEA analize, procjene kapaciteta i intervju sa ključnim socio-ekonomskim akterima zajedno sa analizom okruženja u kojem će Socio-ekonomski i preduzetnički centar za (samo)zapošljavanje poslovati, sljedeći aktivnosti, a posebno usluge Centra, uključuju:

- Pružanje usluga poslovne inkubacije (prostorije, zajednička infrastruktura (internet, faks, kopiranje itd.)
- Mentorske i stručne usluge za zakupce poslovnih inkubatora i druge preduzetnike

- Aktivnosti izgradnje kapaciteta (edukacije, paneli itd.) po zahtjevu preduzetnika i preduzeća za jačanje konkurentnosti (vještine upravljanja, digitalni marketing itd.)
- Praćenje i evaluacija programa poticaja
- Info punkt za postojeće i potencijalne investitore
- Baza podataka o preduzetničkoj infrastrukturi, poticajima i svim ostalim poslovnim informacijama
- Psihološka podrška ranjivim grupama

Osnovna namjena i glavna djelatnost/usluga Socio-ekonomskog i preduzetničkog centra za (samo)zapošljavanje bit će **pružanje usluga poslovne inkubacije** (prostor, zajednička infrastruktura (internet, faks, kopiranje itd.)

Uzimajući u obzir ciljeve osnivanja Centra, kao i dobre prakse u procesima i uslugama poslovne inkubacije, ova usluga treba da obuhvati:

- Prostor: fizički prostor koji se daje na korištenje potencijalnim i postojećim preduzetnicima za obavljanje poslovnih aktivnosti. Ove usluge uključuju potpuno opremljene i pogodne prostorije u kojima potencijalni i postojeći preduzetnici (do 42 mjeseca) mogu osnovati i voditi svoje poslovanje. Prostor se sastoji od najmanje 10 zasebnih ureda i zajedničkog prostora za konferencije, edukacije i obuke (multimedijalna sala za minimalno 20 osoba). Svaki potencijalni i postojeći preduzetnik koji bude primljen u centar imat će pristup uredskom prostoru sa odgovarajućom infrastrukturom (sto, stolica, radni sto, police, klima uređaj itd.)
- Zajednička infrastruktura i usluge: uključuju zajedničke uređaje i resurse koji doprinose radu preduzeća u inkubatoru uključujući:
 - o Internet usluge: brza i pouzdana internet konekcija.
 - o Usluge faksa: faks uređaji koji preduzetnicima omogućavaju učinkovito slanje i primanje važnih dokumenata.
 - o Usluge kopiranja: uređaji za kopiranje, faksiranje i skeniranje u svrhu umnožavanja dokumenata, prezentacija i drugih materijala.
 - o Obezbjedenje zgrade (sigurni sistemi kontrole pristupa koji ograničavaju ulazak samo ovlaštenim licima i osiguravaju sigurnost imovine preduzeća u Centru). Ovaj sistem također uključuje nadzorne kamere i sisteme kako bi se poboljšala ukupna sigurnost i obezbjedilo sigurno okruženje za preduzetnike i njihovu imovinu.
 - o Toaleti (najmanje dva toaleta za muškarce i žene i jedan toalet posebno prilagođen osobama sa invaliditetom) za potrebe higijene i udobnosti zaposlenih, zakupaca i korisnika Centra.
 - o Kuhinjski prostor sa kuhinjskim namještajem i uređajima za pripremu i skladištenje hrane.
- Zajednički radni prostor otvorenog tipa za korisnike – fleksibilan i kolaborativni radni prostor koji je otvoren i pogodan za interakciju između preduzetnika i drugih korisnika Socio-ekonomskog i preduzetničkog centra za (samo)zapošljavanje, a koji se sastoji od najmanje 10 stolova i stolica sa internet konekcijom, individualnih radnih stanica,

zajedničkih stolova i mogućnosti udobnog sjedenja za prilagođavanje različitim stilovima rada i preferencijama.

- Multimedijalna sala za minimalno 20 osoba – namjenski prostor opremljen multimedijalnim sadržajima za održavanje prezentacija, radionica, seminara i drugih događaja koji uključuju audio i vizuelnu opremu: (1 projektor, 1 bijelo platno, najmanje 1 TV i odgovarajuće ozvučenje za prezentacije i interaktivne sastanke. Sala treba da ima fleksibilan raspored sjedenja koji omogućava održavanje različitih oblika događaja (amfiteatar, otvoreni koncept, u obliku slova U, itd.)

Glavna aktivnost pored infrastrukturnog opremanja centra je izrada Pravilnika o pružanju usluga poslovne inkubacije kojim će se regulisati kriteriji za prijem potencijalnih zakupaca, prijave i proces prijema, usluge koje dobijaju, period boravka u Centru, plaćanje zakupnine itd.

U skladu sa savremenom praksom u procesu poslovne inkubacije, ali uzimajući u obzir specifičnosti pojmova i rezultate analize, predlažemo nekoliko osnovnih kriterija za prijem budućih zakupaca poslovnog inkubatora koje bi trebalo dodatno razraditi i precizirati u navedenom Pravilniku:

- Faza osnivanja i razvoja*: potencijalni zakupac inkubatora treba biti potencijalni preduzetnik (koji će se registrovati u roku od 3 mjeseca) koji treba opremiti prostor i pripremiti određene uslove za proces registracije poslovanja ili preduzetnik/preduzeće registrovano do 42 mjeseca.
- Područje djelovanja*: potencijalni i/ili postojeći preduzetnik koji se bavi uslužnim i administrativnim poslovima i koji ispunjava sve zakonske uslove i propise na nivou BD BiH i BiH.
- Kriteriji inkluzivnosti* – prednost treba dati ranjivim grupama i/ili preduzetnicima koji planiraju zaposliti ranjive grupe.
- Etički standardi*: razmotriti etičke standarde i prakse poslovanja.

Baveći se ovim suštinskim aspektima, Socio-ekonomski i preduzetnički centar za (samo)zapošljavanje će pružiti sigurno, ugodno i saradničko okruženje za proces poslovnog razvoja, a preduzetnici će imati koristi od zajedničkih resursa što značajno smanjuje finansijski teret osnivanja i održavanja nezavisnog ureda. Politika organizacije CARE o sprječavanju seksualnog uznemiravanja i iskorištavanja također će se provoditi.

Osim toga, boravak u blizini drugih preduzetnika u Centru će unaprijediti i potaknuti saradnju i umrežavanje, potencijalno dovodeći do partnerstava i poslovnih prilika.

U smislu inkluzivnosti, uklanjanjem prepreka i osiguravanjem pristupa invalidskim kolicima, pružanjem prednosti za korištenje ovih usluga ranjivim grupama, a također fizičkim prisustvom i osiguravanjem osnovnih zajedničkih resursa, Socio-ekonomski i preduzetnički centar za (samo)zapošljavanje će omogućiti korisnicima da se fokusiraju na razvoj svog poslovanja, poticanje inovacija i doprinos razvoju poslovne zajednice u Brčkom. To će se podržati i kroz aktivnosti informiranja među socio-ekonomskim akterima kako bi se podigla svijest o potrebama ranjivih grupa i važnosti uklanjanja prepreka za njihovu veću inkluzivnost u društvu.

Mentorske i stručne usluge za zakupce poslovnih inkubatora i ostale preduzetnike

Kako je pokazala socio-ekonomska analiza, iako na nivou Brčko distrikta BiH postoje brojni poticajni programi, preduzetnici koji dobiju podršku u pokretanju poslovanja mogu dobiti poslovnu edukaciju

(prije procesa registracije preduzeća) i grantove. Međutim, nedostaje mentorska i stručna podrška, što dovodi do, kako navode intervjuisani predstavnici relevantnih institucija, njihovog zatvaranja nakon 2 godine (što je obavezan uslov) i/ili manjeg obima njihovih poslovnih rezultata zbog neadekvatnih znanja i vještina za proces poslovnog rasta.

Dakle, predložena uloga budućeg Socio-ekonomskog i preduzetničkog centra za (samo)zapošljavanje bit će osiguranje mentorske i stručne podrške zakupcima poslovnog inkubatora, ali i korisnicima poticajnih programa koje provodi Vlada Brčko distrikta.

Ove usluge će uključivati procjenu potreba i mentora i/ili stručnjaka koji će potencijalnog i/ili postojećeg preduzetnika voditi na njihovom putu održivosti i/ili rasta.

Mentorske usluge se mogu provoditi kroz povezivanje preduzetnika sa iskusnim mentorima kako bi pružili smjernice, podršku i savjete na osnovu procijenjenih potreba.

Usluge stručne podrške mogu uključivati davanje pristupa stručnjacima za predmetnu oblast koji pružaju specijalizirane smjernice u različitim aspektima poslovnog razvoja prema procijenjenim potrebama. Kao što je ranije objašnjeno, usluge osnovne stručne podrške može pružati sadašnje osoblje RGFBD-a, usluge veće podrške buduće osoblje Centra, a najveći obim stručne podrške trebaju pružati vanjski mentori i stručnjaci. Što se tiče stručne podrške, ona može uključivati podršku u računovodstvu, finansijama, pitanjima upravljanja, razvoju tržišta, promociji, digitalnom marketingu, prijavama za poticajne programe itd.

Ove usluge će osigurati cjelokupni ekosistem podrške razvoju preduzetništva u Brčkom, a ne samo zakupcima poslovnih inkubatora.

Praćenje i evaluacija programa poticaja za zapošljavanje i samozapošljavanje

U okviru sveobuhvatne podrške svojim korisnicima, uključujući institucije Vlade Brčko distrikta BiH, Socio-ekonomskom i preduzetničkom centru za (samo)zapošljavanje predlaže se da vrši praćenje i evaluaciju programa poticaja koje provodi Vlada kako bi se osigurali adekvatni nalazi i analiza učinkovitosti provedenih programa poticaja za zapošljavanje i samozapošljavanje.

U smislu praćenja treba uspostaviti mehanizme za prikupljanje relevantnih podataka, uključujući broj korisnika, vrste poticaja i slično, kako bi se osigurao uvid u učinke programa poticaja, čime bi se omogućila osnova za dalja poboljšanja i veću učinkovitost u narednom periodu.

Evaluacija kao sistematska procjena ukupnog uticaja i učinkovitosti programa poticaja u određenom periodu je važna i uključuje minimalno analizu troškova i koristi i po mogućnosti analizu uticaja.

Ovom uslugom bi se popunio nedostatak informacija o uspješnosti i uticaju programa poticaja, posebno o uticaju na položaj ranjivih grupa. Ovi procesi doprinose transparentnosti, odgovornosti i kontinuiranom unapređenju programa, što u konačnici potiče ekonomski razvoj na nivou Brčko distrikta BiH.

Aktivnosti izgradnje kapaciteta (edukacije, paneli itd.) po zahtjevu preduzetnika i preduzeća za jačanje konkurentnosti (vještine upravljanja, digitalni marketing itd.)

Tokom intervjua preduzetnici su naveli da aktivnosti izgradnje kapaciteta igraju ključnu ulogu u jačanju konkurentnosti preduzetnika i preduzeća, ali im nedostaju odgovarajući lokalni izvori za korištenje ovakvih vrsta aktivnosti.

Dakle, jedna od usluga Socio-ekonomskog i preduzetničkog centra za (samo)zapošljavanje može biti osmišljavanje i provođenje aktivnosti izgradnje kapaciteta za jačanje konkurentnosti preduzeća, ne samo zakupaca inkubatora već svih preduzeća u BD BiH.

Prvi korak je procjena potreba gdje osoblje provodi detaljnu procjenu kako bi utvrdili specifične potrebe u edukaciji i izgradnji kapaciteta, a zatim organizovali edukacije, radionice i seminare o temama za koje preduzetnici iskazuju interesovanje uključujući vještine upravljanja, digitalni marketing itd.

Info punkt za postojeće i potencijalne investitore

Kako navode intervjuisani predstavnici institucija BD BiH, iako postoji elektronska i štampana verzija Vodiča za investitore u BD BiH, potencijalni investitori još uvijek nemaju punu podršku pri donošenju odluka o ulaganju u Brčko distriktu BiH.

Dakle, ova usluga bi uključivala jedan sveobuhvatan info punkt za sve postojeće i potencijalne investitore u BD BiH, kao i fizički prostor i osobe kojima se mogu obratiti radi dobijanja informacija o mogućnostima ulaganja i prednostima u procedurama BD BiH, dokumentaciji, dostupnim poticajima itd.

Pored toga, ova usluga bi trebala uključivati i posredništvo između investitora i relevantne institucije u BD BiH koja npr. izdaje građevinske dozvole, gdje investitor može dobiti sve informacije o dokumentaciji za izdavanje ove dozvole, dinamici, kontakt osobi itd.

Baza podataka o preduzetničkoj infrastrukturi, poticajima i svim ostalim poslovnim informacijama

Oslanjajući se na prethodnu uslugu, ovaj usluga uključuje Bazu podataka o preduzetničkoj infrastrukturi, poticajima i svim ostalim poslovnim informacijama koja će biti dostupna svim socio-ekonomskim akterima, uključujući potencijalne preduzetnike, udruženja itd.

Sveobuhvatna baza podataka treba uključivati središnji repozitorij koji sadrži detaljne i ažurirane informacije o preduzetničkoj infrastrukturi u BD BiH (poslovne zone, poslovni centri, zajednički prostori, inkubatori, akceleratori i drugi fizički ili virtuelni prostori koji podržavaju poslovne aktivnosti itd.), državnim poticajima i raznim resursima vezanim za poslovanje.

Može biti fizički, jednostavan za korištenje i redovno ažuriran u obliku online platforme kao što je opisano u nastavku.

Ova usluga će doprinijeti razmjeni znanja, boljem donošenju odluka te rastu i uspjehu preduzetnika, udruženja i šire poslovne zajednice uključujući posebno ranjive grupe. Interfejs prilagođen korisniku i redovno ažuriranje poboljšava ukupnu upotrebljivost i efikasnost usluge.

Psihološka podrška ranjivim grupama

Ove vrste usluga trebaju uključivati podršku stručnjaka, prije svega u prepoznavanju i identifikaciji pojedinaca ili grupa koje se suočavaju sa psihološkim izazovima ili ranjivostima i njihovim potrebama kada dođu u Centar. Nakon toga trebaju imati pristup raznim vrstama aktivnosti: alatima za upravljanje stresom i efikasno snalaženje u izazovima, grupnim i individualnim razgovorima gdje se pojedinci mogu povezati i razmjenjivati iskustva, smanjenju osjećaja izolacije, različitim resursima i uslugama mentalnog zdravlja kao što su biblioteka, partnerstvo i veze sa stručnjacima i ustanovama za mentalno zdravlje, treninzima itd. Poseban fokus treba staviti na pitanja koja se odnose na psihološku podršku u procesu pokretanja poslovanja i poslovnog rasta za ranjive grupe.

Pružanje psihološke podrške ranjivim grupama unutar Centra doprinosi ukupnoj dobrobiti i uspjehu ovih osoba. Stvara poticajno i inkluzivno okruženje, smanjuje prepreke za ulazak i potiče osjećaj zajednice i osnaženosti. Uticaj se proteže dalje od razvoja poslovanja i obuhvata holističke potrebe pojedinaca, promovirajući otpornost i poboljšavajući ukupnu održivost ekosistema stvorenog u Centru.

Osim navedenih usluga, ključne aktivnosti Centra trebale bi uključivati kontinuiranu promociju prilagođenu ciljnim grupama (društvene mreže, Google oglasi itd.) kao i nastavak izgradnje kapaciteta osoblja Centra kako bi se osigurala ažurna i adekvatna podrška radu Centra.

Provodit će se kontinuirana saradnja sa svim socio-ekonomskim akterima uključujući nevladine organizacije itd. koja može uključivati i podršku aktivnostima zagovaranja.

KLJUČNI PARTNERI

Ključni partneri u poslovnom modelu su odnosi koje subjekat ima sa drugim poslovnim, vladinim ili nepotrošačkim subjektima koji doprinose funkcioniranju poslovnog modela. To mogu biti odnosi koje subjekat ima sa dobavljačima, poslovnim partnerima itd.

Ključni partneri Socio-ekonomskog i preduzetničkog centra za (samo)zapošljavanje su:

- Vlada BD BiH

- Udruženje poslodavaca BD BiH
- Zavod za zapošljavanje Brčko distrikta BiH
- OCD

Oni kao partneri pružaju informacije i podršku radu Centra stvarajući snažan ekosistem za preduzetništvo i socio-ekonomski razvoj na području BD BiH. Sinergija između vladinih politika, stručnosti u industriji i informacija i uvida u tržište rada doprinosi holističkoj podršci preduzetnicima, potičući okruženje pogodno za rast poslovanja i otvaranje novih radnih mjesta.

KLJUČNI RESURSI

Ključni resursi u poslovnom modelu su resursi na koje se Centar može osloniti u određivanju svog statusa i ponude vrijednosti svojim korisnicima.

Ključni resursi Socio-ekonomskog i preduzetničkog centra za (samo)zapošljavanje su:

- Ljudski resursi
- Razvijena mreža potencijalnih stručnjaka i mentora

Kao što je već navedeno, sadašnje osoblje JIP RGFBD može djelovati kao polazna tačka ljudskih resursa za upravljanje, koordinaciju i provedbu aktivnosti i programa osnivanja Centra, kao i za pružanje osnovne stručne i mentorske podrške korisnicima Centra.

U pogledu ljudskih resursa, Centar treba blisko sarađivati sa Jedinicom za implementaciju projekata koji se finansiraju iz međunarodnih fondova RGFBD-a čije osoblje može pružiti početnu i osnovnu mentorsku podršku zakupcima poslovnog inkubatora i drugim korisnicima (uključujući računovodstvene savjete, podršku u izradi prijava za programe poticaja, podršku u stvaranju poslovnih ideja i njihovu analizu izvodljivosti, itd.).

Centar treba da ima najmanje 3 zaposlena (izvršni direktor, voditelj procesa poslovne inkubacije i voditelj podrške ostalim korisnicima (ranjivim grupama) kao i veliki broj poslovnih stručnjaka za pružanje mentorske i stručne podrške zakupcima poslovnog inkubatora i drugim korisnicima prema njihovim potrebama (tj. stručnjak za osiguranje kvaliteta, stručnjak za upravljanje projektima, stručnjak za upravljanje poslovanjem itd.) koji se mogu angažirati kao vanjski stručnjaci.

JIP RGFBD je već razvila mrežu iskusnih pojedinaca, stručnjaka iz industrije i mentora koji svojim znanjem, vještinama i smjernicama mogu doprinijeti pružanju podrške korisnicima Centra kao vanjskim udruženjima, ali ovo je vrijedan resurs koji se može odmah koristiti bez potrebe za potragom adekvatnih stručnjaka.

ODNOSI S KUPCIMA

“Odnosi s kupcima” je peti element u platnu poslovnog modela. Razmišljanje o elementu poslovnog modela koji se tiče odnosa s kupcima pruža priliku za donošenje odluka koje optimiziraju mogućnosti za sticanje, zadržavanje i rast kupaca u smislu klijenata i korisnika.

Segmenti odnosa s kupcima u poslovnom modelu Socio-ekonomskog i preduzetničkog centra za (samo)zapošljavanje:

Sveobuhvatna podrška korisnicima koja uključuje pružanje širokog spektra resursa, usluga i pomoći potencijalnim i postojećim preduzetnicima početnicima, ranjivim grupama i Vladi BD BiH kako je gore opisano.

Otvorena komunikacija i podrška su ključni elementi u Centru koji njeguju okruženje u kojem preduzetnici i drugi korisnici mogu napredovati, saradivati, savladavati izazove i dobijati sve potrebne informacije. To uključuje transparentnu komunikaciju, povratne informacije, transparentne pravilnike, ažurirane informacije itd.

Razvijena osnova umrežavanja u ovakvom Centru ključna je za poticanje saradnje, razmjene znanja i rasta među preduzetnicima, akterima i korisnicima. Uključuje zakupce inkubatora, udruženja, državne institucije, mentore, stručnjake, preduzeća itd.

Promocija – odgovarajuća promocija Centra uključuje podizanje svijesti, izgradnju pozitivne reputacije i privlačenje potencijalnih i postojećih preduzetnika, mentora, investitora i drugih aktera. Pored toga uključuje odgovarajuću strategiju (prema izrađenoj Komunikacijskoj strategiji), prisutnost na mrežama (web stranica, profili na društvenim mrežama, oglasi itd.), marketing sadržaja, svjedočanstva i priče o uspjehu, odgovarajuće odnose s javnošću Centra, što će doprinijeti vidljivosti i kredibilitetu Centra.

Jasna pravila za ulazak i izlazak iz Centra i korištenje usluga – Jasna pravila za ulazak i izlazak iz Socio-ekonomskog i preduzetničkog centra za (samo)zapošljavanje utvrđena posebnim Pravilnikom neophodna su za održavanje reda, osiguranje pravednosti i pružanje strukturiranog okruženja za preduzetnike i socio-ekonomske aktere, kao što je gore opisano.

KANALI

Kanali u poslovnom modelu opisuju kako će Centar komunicirati i doprijeti do svojih kupaca kako bi isporučio ponudu vrijednosti, tako da kanali Socio-ekonomskog i preduzetničkog centra za (samo)zapošljavanje uključuju:

- Prostorije Centra uključuju fizičku lokaciju i objekat u kojem će se nalaziti Socio-ekonomski i preduzetnički centar za (samo)zapošljavanje, uključujući uredske prostore, multimedijalnu salu i zajednički prostor za rad.
- Online platforma kako je opisano u nastavku koja će, između ostalih usluga, uključivati digitalne prostore u kojima Socio-ekonomski i preduzetnički centar za (samo)zapošljavanje uspostavlja svoje prisustvo i komunicira sa akterima.
- Kanali društvenih mreža uključuju platforme na internetu na kojima Centar uspostavlja prisustvo na društvenim mrežama kako bi dijelio novosti, povezao se sa zajednicom i promovirao svoju misiju.

SEGMENT KUPCA

Kao što je prethodno navedeno, segmenti kupaca Socio-ekonomskog i preduzetničkog centra za (samo)zapošljavanje uključuju:

- Potencijalni preduzetnici iz BD BiH – pojedinci koji žele pokrenuti vlastiti biznis ali još nisu započeli preduzetnički put i trebaju podršku i informacije o tom procesu.
- Preduzetnici u ranoj fazi (registrovani do 42 mjeseca) iz BD BiH s područjem djelovanja/uslugama i/ili administracijom, koji su nedavno započeli poslovanje i registrovani su do 42 mjeseca.
- Potencijalni i postojeći investitori – pojedinci ili subjekti zainteresovani za ulaganje na području BD BiH, uključujući one koji prvi put razmišljaju o ulaganju i one koji su već aktivni investitori.
- Ranjive grupe u BD BiH kojima je potrebna psihološka podrška kako bi bili aktivni građani, posebno onima kojima je potrebna podrška u procesu pokretanja poslovanja i aktivnog učešća na tržištu rada.

Prilagođen i inkluzivan pristup koji prepoznaje različite karakteristike i potrebe za podrškom potencijalnim preduzetnicima, preduzetnicima u ranoj fazi, potencijalnim i postojećim investitorima, kao i ranjivim grupama, posebno će doprinijeti efikasnosti, uspjehu i održivosti Socio-ekonomskog i preduzetničkog centra za (samo)zapošljavanje.

STRUKTURA TROŠKOVA

Struktura troškova Socio-ekonomskog i preduzetničkog centra za (samo)zapošljavanje obuhvata različite ključne elemente za rad, pružanje usluga i promociju i sastoji se uglavnom od sljedećih troškova:

- Održavanje poslovnog prostora – troškovi servisiranja, održavanja i operativni troškovi fizičkih objekata u kojima će se nalaziti Socio-ekonomski i preduzetnički centar za (samo)zapošljavanje.
- Pružanje usluga – troškovi koji se odnose na pružanje različitih usluga i programa koje Socio-ekonomski i preduzetnički centar za (samo)zapošljavanje nudi preduzetnicima, investitorima i drugim akterima kako je gore opisano.
- Plate, naknade i porezi – troškovi koji se odnose na naknade osoblju koje radi u Socio-ekonomskom i preduzetničkom centru za (samo)zapošljavanje, naknade za angažovanje vanjskog osoblja (mentori, stručnjaci itd.) te ispunjavanje poreznih obaveza.
- Promocija – troškovi vezani za marketing, oglašavanje i promotivne aktivnosti za podizanje svijesti o Socio-ekonomskom i preduzetničkom centru za (samo)zapošljavanje i njegovim uslugama.

IZVORI PRIHODA i održivost

Izvori prihoda Socio-ekonomskog i preduzetničkog centra za (samo)zapošljavanje obuhvataju različite elemente uključujući sljedeće:

- Donatorska sredstva
- Zakup prostora (preduzetnici do 18 mjeseci, inkubator (od 19 do 42 mjeseca), redovni (preko 42 mjeseca)
- Plaćene usluge (od 3. godine postojanja centara)

Kao i sa JIP RGFBD, funkcionalnost Centra će se prvih godina oslanjati na donatorska sredstva (budžet Vlade Brčko distrikta BiH i sredstva Projekta). Međutim, osoblje treba da aktivno traži grantove i mogućnosti finansiranja od međunarodnih organizacija, fondacija i drugih subjekata koji podržavaju

preduzetništvo i socio-ekonomski razvoj. Centar treba sarađivati sa donatorima koji dijele misiju, vrijednosti i ciljeve Centra te graditi čvrste odnose sa donatorima i partnerima.

Drugi izvor prihoda je zakup prostora za preduzetnike koji koriste usluge poslovne inkubacije po sljedećem modelu:

- Faza preduzetnika u nastajanju – preduzetnici registrovani do 18 mjeseci: besplatno (do 18 mjeseci u inkubatoru).
- Faza inkubatora (19 do 42 mjeseca): postepeno povećavanje zakupnine za preduzeća u fazi inkubacije kako napreduju i stižu veću stabilnost.
- Redovna faza (preko 42 mjeseca): provesti slojevitu strukturu zakupnine za preduzeća koja su dio Centra duže vrijeme, ako je to dozvoljeno i nema drugih aktera na listi čekanja, što će biti definisano Pravilnikom.

Na osnovu analize zaključeno je da preduzetnici nisu zainteresovani niti spremni da plaćaju usluge Centra (uključujući edukaciju i sl.), a razlog tome može biti nepoznavanje ovih vrsta usluga. Međutim, plan izvora prihoda uključuje i predlaže programe subvencioniranja, posebno za izgradnju kapaciteta uz sufinansiranje korisnika, najmanje od treće godine postojanja Centra.

Raznovrsna strategija prihoda koja uključuje donatorska sredstva, zakup prostora i plaćene usluge, strateški implementirana tokom vremena, može doprinijeti finansijskoj održivosti i uspjehu Socio-ekonomskog i preduzetničkog centra za (samo)zapošljavanje.

Ključni partneri	Ključne aktivnosti	Ponuda vrijednosti	Odnosi s kupcima	Segment kupca
<ul style="list-style-type: none"> • Vlada BD BiH • Udruženje poslodavaca BD BiH • Zavod za zapošljavanje Brčko distrikta BiH 	<ul style="list-style-type: none"> • Pružanje usluga poslovne inkubacije (prostorije, zajednička infrastruktura (internet, faks, kopiranje itd.) • Mentorske i stručne usluge za zakupce poslovnih inkubatora i druge preduzetnike • Praćenje i evaluacija programa poticaja za zapošljavanje i samozapošljavanje • Aktivnosti izgradnje kapaciteta (edukacije, paneli itd.) po zahtjevu preduzetnika i preduzeća za jačanje konkurentnosti (vještine upravljanja, digitalni marketing itd.) • Info punkt za postojeće i potencijalne investitore • Baza podataka o preduzetničkoj infrastrukturi, poticajima i svim ostalim poslovnim informacijama 	<p>Sveobuhvatna inkluzivna podrška potencijalnim i postojećim preduzetnicima i socio-ekonomskim akterima koji djeluju kao katalizator novih poslovnih i razvojnih ideja osiguravajući sveobuhvatne mogućnosti za izgradnju kapaciteta.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Sveobuhvatna podrška • Otvorena komunikacija i podrška • Razvijena osnova umrežavanja • Promocija • Jasna pravila za ulazak i izlazak iz Centra i korištenje usluga 	<ul style="list-style-type: none"> • Potencijalni preduzetnici • Preduzetnici u ranoj fazi (registrovani do 42 mjeseca) • Potencijalni i postojeći investitori • Ranjive grupe u Brčko distriktu BiH

	<ul style="list-style-type: none"> • Psihološka podrška ranjivim grupama 			
	<p>Ključni resursi</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ljudski resursi • Razvijena mreža potencijalnih stručnjaka i mentora 		<p>Kanali</p> <ul style="list-style-type: none"> • Prostorije Centra • Online • Kanali društvenih mreža 	
<p>Struktura troškova</p> <ul style="list-style-type: none"> • Održavanje poslovnog prostora • Pružanje usluga • Plate, naknade i porezi • Promocija 		<p>Izvori prihoda</p> <ul style="list-style-type: none"> • Donatorska sredstva • Zakup prostora (faza preduzetnika u nastajanju – preduzetnici registrovani do 18 mjeseci, inkubator (od 19 do 42 mjeseca), redovni (preko 42 mjeseca) • Plaćene usluge (od 3. godine postojanja centara) 		

Slika 8. Predloženi poslovni model Socio-ekonomskog i preduzetničkog centra za (samo)zapošljavanje

6.2. Online platforma za direktnu interakciju sa klijentima

Prema stavu intervjuisanih predstavnika institucija i preduzetnika, online platforma za direktan pristup (prilagođena za specifičan pristup ranjivih kategorija – osoba sa invaliditetom i manje digitalno pismenih osoba) je neophodna, ali osim online prisutnosti, potrebno je i jedno fizičko mjesto za pristup platformi u budućem SEI Centru gdje će osoblje Centra pružati podršku korisnicima u pretraživanju sadržaja.

Osim toga, većina ispitanika iz ranjivih grupa smatra da bi se uspostavljanjem online platforme za direktan pristup javnim uslugama poboljšao pristup uslugama, kao i da platforma obavezno mora sadržavati vijesti o dostupnim programima, projektima i slično, mogućnost postavljanja pitanja i dobijanja odgovora, mogućnost online podnošenja zahtjeva i provjere statusa predmeta/zahtjeva.

Na osnovu toga, okvirni sadržaj platforme uključuje sljedeće:

- Proces registracije poslovanja u BD BiH (potrebni koraci i dokumenti sa kontakt podacima);
- Dostupni poticaji sa potrebnom dokumentacijom (uključujući porezne olakšice, grantove i subvencije od Vlade BD BiH i drugih relevantnih socio-ekonomskih aktera na nivou BD BiH uključujući udruženja);
- Pregled preduzetničke infrastrukture (informacije o poslovnim zonama, zajedničkim prostorima za rad, inkubatorima, akceleratorima i organizacijama za podršku poslovanju u BD BiH);
- Podrška novim investicijama (informacije o programima poticaja, savjetodavne usluge za investicije, informacije o dozvolama i licencama itd.);
- Mogućnosti ulaganja u BD BiH (informacije o ključnim sektorima kao što su turizam, IT, poljoprivreda i prerađivačka industrija, raspoloživim resursima i prednostima, kontaktima relevantnih institucija, privrednih udruženja i poslovnih komora);
- Baza podataka sa profilom preduzetnika i preduzeća u BD BiH (profil preduzeća, njihovih proizvoda i usluga, poslovnih aktivnosti i kontakt podaci);
- Informacije o centrima i izvorima za psihološku podršku ranjivim grupama (informacije o lokalnim zdravstvenim ustanovama, savjetovalištim, OCD/NVO sa specifikacijom njihovih usluga i kontakt podacima);
- Baza podataka o školama, univerzitetima, privatnim centrima za jačanje kompetencija ranjivih grupa itd;
- Informacije o obukama koje se organizuju (VET);
- Odjeljak za pitanja i odgovore;
- Online podnošenje zahtjeva;
- Provjera statusa prijava.

Nakon početne faze, platforma u fazi razvoja također može uključivati i generičke online kurseve/tutorijale za npr. meke vještine, komunikaciju itd. za podršku dodatnoj izgradnji kapaciteta ranjivih grupa i drugih korisnika platforme.

Uspostavljanje efikasne online platforme prilagođene korisnicima sa razrađenim sadržajem može doprinijeti uspjehu opisanih inicijativa. Redovna ažuriranja, mehanizmi povratnih informacija od

korisnika i kontinuirani naponi na unapređenju poboljšat će ukupnu učinkovitost preduzetničkog ekosistema u BD BiH.

7. Prilozi

7.1. Anketni upitnik

	Lični podaci	
M1	Ime i prezime	_____
M2	Grad stanovanja	_____

	Demografski podaci	
D1	Spol	1. Muško 2. Žensko
D2	Starosna dob	1. do 18 2. 18-25 3. 26-35 4. 36-45 5. 45-55 6. 55-65 7. preko 65
D3	Etnička pripadnost	1. Srbin/Srpkinja 2. Bošnjak/Bošnjakinja 3. Hrvat/Hrvatica 4. Drugo (navedite) _____

	Socio-ekonomski pokazatelji	
SE1	Vaš nivo obrazovanja	1. Bez završenog obrazovanja 2. Nezavršena osnovna škola 3. Završena osnovna škola 4. Završena srednja škola 5. Završen fakultet 6. Drugo (navedite) _____
SE2	Radni status	1. Zaposlen/a s punim radnim vremenom 2. Zaposlen/a s nepunim radnim vremenom 3. Angažovan/a na povremenim poslovima 4. Nezaposlen/a i prijavljen/a na evidenciji Zavoda za zapošljavanje 5. Nezaposlen/a, ali nisam prijavljen/a na evidenciji Zavoda za zapošljavanje 6. Domaćin/ca 7. Brinem o djeci / osobi sa invaliditetom 8. Osoba sa ograničenim radnim sposobnostima 9. Osoba bez radnih sposobnosti
SE3	Broj članova domaćinstva	_____
SE4	Vaše domaćinstvo čine:	1. Članovi domaćinstva do 15 godina _____ 2. Članovi domaćinstva preko 15 godina _____ 3. Broj zaposlenih članova domaćinstva _____ 4. Broj nezaposlenih članova domaćinstva _____ 5. Broj članova domaćinstva koji se školuju/studiraju _____

		6. Broj članova domaćinstva koji ne mogu raditi/školovati se/studirati (osobe s invaliditetom) _____
SE6	Koliki su mjesečni prihodi Vašeg domaćinstva?	<ol style="list-style-type: none"> 1. Do 500 KM 2. 500-1.000 KM 3. 1.000-1.500 KM 4. 1.500-2.000 KM 5. Preko 2.000 KM
SE7	Za koji od sljedećih navoda biste rekli da najbolje opisuje situaciju u Vašem domaćinstvu?	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nemamo dovoljno novca za osnovne namirnice 2. Imamo dovoljno novca za hranu, ali nemamo dovoljno za osnovnu odjeću 3. Nemamo dovoljno novca da pohađamo redovno školovanje / školujemo djecu 4. Imamo dovoljno novca da pohađamo redovno školovanje / školujemo djecu

Pristup (javnim) uslugama (zdravstvena, socijalna i dječija zaštita, zaštita osoba sa invaliditetom, usluge pomoći pri zapošljavanju)							
PU1	U kojoj mjeri su dostupne javne usluge za ranjive i marginalizirane grupe?	<ol style="list-style-type: none"> 1. Potpuno dostupne 2. Djelimično dostupne 3. Potpuno nedostupne 4. Drugo (navedite) _____ 					
PU2	Jeste li koristili neku od navedenih javnih usluga i socijalnih naknada?	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zdravstvena zaštita 2. Socijalna zaštita, navedite koja: _____ 3. Dječija zaštita, navedite koja: _____ 4. Zaštita lica sa invaliditetom 5. Usluge pomoći pri zapošljavanju, navedite koja: _____ 6. Usluge pomoći u samozapošljavanju/pokretanju poslovnog poduhvata, navedite koja: _____ 					
PU3	Ocijenite kvalitet dostupnosti sljedećih javnih usluga (1 je najbolja kvaliteta, 5 je najlošija kvaliteta)?	1. Zdravstvena zaštita	1	2	3	4	5
		2. Socijalna zaštita	1	2	3	4	5
		3. Dječija zaštita	1	2	3	4	5
		4. Zaštita lica sa invaliditetom	1	2	3	4	5
		5. Usluge pomoći pri zapošljavanju	1	2	3	4	5
		6. Usluge pomoći pri samozapošljavanju	1	2	3	4	5
PU4	Koje su prepreke za nesmetani pristup javnim uslugama za ranjive i marginalizirane grupe?	<ol style="list-style-type: none"> 1. Fizičke (udaljenost, arhitektonske prepreke) 2. Pravni (status, nejasno definirane procedure) 3. Tehničke (digitalna nepismenost, informatička pokrivenost) 4. Nedovoljna informisanost/transparentnost 5. Drugo (navedite) _____ 					
PU5	Koje elemente javne usluge pomoći pri zapošljavanju ocjenjujete kao neophodne?	<ol style="list-style-type: none"> 1. Povezivanje/posredovanje sa poslodavcima 2. Sufinansiranje neto plate/doprinosa 3. Mogućnost prekvalifikacije/dokvalifikacije 4. Drugo (navedite): _____ 					
PU6	Koje elemente javne usluge pomoći pri samozapošljavanju ocjenjujete kao neophodne?	<ol style="list-style-type: none"> 1. Mogućnost pohađanja poslovnih obuka 2. Povezivanje/posredovanje sa partnerima 3. Pristup finansijskim sredstvima 4. Mentorski programi 5. Drugo (navedite): _____ 					

PU7	Po Vašem mišljenju, da li bi uspostavljanje online platforme unaprijedilo pristup uslugama?	<ol style="list-style-type: none"> 1. Da 2. Djelimično 3. Ne 4. Ne znam
PU8	Po Vašem mišljenju, šta platforma treba sadržavati?	<ol style="list-style-type: none"> 1. Opšte informacije o dostupnim javnim uslugama 2. Određeni podaci, navedite: _____ 3. Novosti (programi, projekti, itd.) 4. Mogućnost postavljanja pitanja i dobijanja odgovora 5. Mogućnost online podnošenja zahtjeva 6. Provjera statusa predmeta/zahtjeva 7. Drugo (navedite) _____

Socio-ekonomske usluge ranjivim i marginaliziranim grupama (prepreke, mogućnosti zapošljavanja)		
SE1	Smatrate li da postojeći sistem obrazovanja pruža dovoljno znanja i mogućnosti za zapošljavanje?	<ol style="list-style-type: none"> 1. U potpunosti 2. Djelimično 3. Nedovoljno 4. Drugo (navedite) _____
SE2	Po Vašem mišljenju šta bi trebalo mijenjati u postojećem sistemu obrazovanja?	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nisu potrebne promjene 2. Potrebno je inovirati nastavne planove i programe 3. Potrebno je uvesti više praktične nastave 4. Potrebno je uvesti savremene metode učenja (online ili djelimične online kurseve, učenje na daljinu) 5. Potrebno je povećati izbor stručnih vještina / mekih vještina 6. Potrebno je uvesti programe za nova zanimanja/nove poslove 7. Drugo (navedite) _____
SE3	Kada biste bili u mogućnosti, koje biste specifične obuke (prekvalifikacije, dokvalifikacije) voljeli pohađati?	<ol style="list-style-type: none"> 1. Informatičke i kreativne tehnologije (grafički dizajn, programiranje, web dizajn i administracija) 2. Savremeni oblici proizvodnje (agrobiznis, domaća radinost, brendiranje proizvoda) 3. Preduzetništvo i preduzetničke vještine 4. Socijalno preduzetništvo 5. Praktični kursevi (pletenje, šivanje, održavanje, popravke....) 6. Usluge njegovatelja/ice – pomoć i njega u kući 7. Mentorstvo/asistiranje (lice sa invaliditetom – asistent u nastavi, lični asistent i sl.) 8. Motivacijske i komunikacijske vještine 9. Računovodstvo, knjigovodstvo 10. Strani jezici 11. Drugo (navedite) _____
SE4	Osim redovnog školovanja u obrazovnim institucijama u BD, šta smatrate najboljim instrumentom za sticanje novih znanja?	<ol style="list-style-type: none"> 1. Društvene mreže (internet) 2. Programi u organizaciji (mreže, OCD) 3. Programi razmjena (učenika, studenata) 4. Kursevi (online / offline / hibridni oblik) 5. Drugo (navedite) _____
SE5	Da li ste upoznati sa sljedećim programima zapošljavanja i samozapošljavanja koji se provode u Brčko distriktu BiH? (označite)?	<ol style="list-style-type: none"> 1. Stručno usavršavanje nezaposlenih lica koja aktivno traže zaposlenje 2. Zapošljavanje nezaposlenih lica iz kategorije teže zapošljivih i žena 3. Program zapošljavanja pripadnika Romske nacionalne manjine 4. Program samozapošljavanja na području Brčko distrikta BiH 5. Program samozapošljavanja u poljoprivredi 6. Usklađivanje tržišta rada i sistema obrazovanja kroz karijerno usmjeravanje i savjetovanje

		7. Klub za traženje posla 8. Posredovanje u zapošljavanju 9. Drugo (navedite) _____
SE6	Osim programa i podrške koju nude institucije Brčko distrikta, šta smatrate najpotrebnijom uslugom Vama ili grupi kojoj pripadate?	1. Pomoć pri zapošljavanju 2. Pomoć pri samozapošljavanju 3. Umrežavanje, pristup programima razmjene 4. Učenje (sticanje dodatnih vještina) 5. Mentorstvo/asistiranje 6. Drugo (navedite) _____

Preduzetnički potencijal i potrebe za podrškom		
PE1	Da li ste sebe ikada zamišljali kao preduzetnika/cu ili razmišljate o nekom privatnom biznisu? <i>*Ako je odgovor "Da" ili "Već jesam preduzetnik/ca", idite na sljedeće pitanje, ako je odgovor "Ne", idite na posljednje pitanje u odjeljku.</i>	1. Da 2. Ne 3. Već jesam preduzetnik/ica 4. Drugo (navedite) _____
PE2	Ako je Vaš odgovor na prethodno pitanje "Da", navedite što vam je potrebno da biste se ohrabрили da postanete preduzetnik/ca?	1. Prilika na području lokalne zajednice 2. Finansijska podrška za pokretanje biznisa 3. Preduzetnička obuka 4. Mentorstvo u razvoju biznisa 5. Poslovni prostor 6. Podrška u osmišljavanju ideje 7. Sve od navedenog 8. Drugo (navedite) _____
PE3	Ukoliko ste postojeći preduzetnik/ca ili planirate da se bavite biznisom, molimo navedite o kojoj djelatnosti se radi?	
PE4	Imate li određeno iskustvo vezano za tu djelatnost?	1. Da, radio/la sam u struci vezano za tu djelatnost 2. Da, imao/la sam biznis iz te oblasti 3. Ne 4. Drugo (navedite) _____
PE5	Ukoliko je odgovor na prvo pitanje iz odjeljka PE4 "Ne", koji je razlog zašto niste razmišljali o tome da postanete preduzetnik/ca?	1. Nemam potrebna znanja i vještine 2. Nemam poslovnu ideju 3. Ne vidim priliku za pokretanje biznisa u svojoj lokalnoj zajednici 4. Administrativne prepreke (inspekcija, papirologija i sl.) 5. Nisam zainteresovan/a za to 6. Drugo (navedite) _____
PE6	Ukoliko bi na području Brčko distrikta BiH postojao centar koji bi pružao podršku razvoju poslovnih ideja, biznisa ili samozapošljavanju, koje usluge biste očekivali da dobijete u tom centru?	1. Finansijska podrška za pokretanje biznisa 2. Preduzetnička obuka 3. Mentorstvo u razvoju biznisa 4. Poslovni prostor 5. Podrška u osmišljavanju ideje 6. Sve od navedenog 7. Drugo (navedite) _____

KOMENTARI/SUGESTIJE/PREPORUKE

7.2. Vodič za razgovor sa fokus grupama – Potencijalni i postojeći preduzetnici

1.	Statusna pitanja	Preduzetnici, udruženja, potencijalni preduzetnici
1.1.	Starosna dob	
1.2.	Struktura (sastav) domaćinstva?	
1.4	Nivo obrazovanja članova domaćinstva (formalno i neformalno)?	
1.4.	Prihodi domaćinstva – raspodjela i uslovi (potrošačka korpa)?	
1.5.	Zaposlenost/nezaposlenost u domaćinstvu?	
2.	Poslovne prilike u BD BiH	
2.1.	Trendovi, nedostaci na lokalnom tržištu	
2.2	Potencijali i resursi dostupni u BD BiH	
2.3	Prepreke za poslovanje na području BD BiH	
2.4	Potrebna podrška za bolje poslovne prilike na području BD BiH	
2.5	Postojeća podrška za samozapošljavanje/zapošljavanje i razvoj poslovanja (status korištenja, procjena učinkovitosti...)	
	Poslovno okruženje	
3.1.	Pristup finansijama (mogućnosti, ograničenja...)	
3.2	Vladine politike	
3.3	Vladini programi (nivo upotrebe, nivo zadovoljstva...)	
3.4	Poslovna infrastruktura (svijest, nivo korištenja...)	
3.5	Regulatorni okvir (nivo informisanosti, primjerenost, prijedlozi za poboljšanja...)	
3.6.	Mogućnosti dokvalifikacije (napredovanja)?	
3.7	Pristup tržištu rada	
3.8.	Kulturne i društvene norme (stavovi prema preduzetništvu...)	
4.	Preduzetnički potencijal i potencijal za razvoj poslovanja	
4.1.	Motivacija za pokretanje biznisa	
4.2	Neophodna podrška za početak i dalji razvoj poslovanja	
4.3	Postojeći inputi i resursi za pokretanje i razvoj poslovanja	

Dodatna pitanja:

1. Da postoji centar za podršku razvoju poslovnih ideja, poslovanja i samozapošljavanja u BD BiH, koje usluge biste očekivali da centar ima?
2. Gdje bi se taj Centar trebao nalaziti?
3. Koliko bi Vam značilo postojanje takvog centra?
4. Da li biste željeli koristiti usluge Centra?

5. Da li biste bili spremni da platite usluge Centra?
6. Vaše mišljenje o uspostavljanju online platforme za direktan pristup (prilagođene za specifičan pristup ranjivih kategorija – osoba sa invaliditetom i manje digitalno pismenih osoba).
 - Da li je to izvodljivo (tehnički, obuka)?
 - Koliko bi ranjivih kategorija/grupa bilo uključeno?
 - Sadržaj platforme?

7.3. Vodič za razgovor sa fokus grupama – Nevladine organizacije

1.	Status – tražiti podatke	NVO
1.1.	Struktura (sastav) domaćinstva?	
1.2	Nivo obrazovanja članova domaćinstva (formalno i neformalno)?	
1.3.	Prihodi domaćinstva – raspodjela i uslovi (potrošačka korpa)?	
1.4.	Zaposlenost/nezaposlenost u domaćinstvu?	
2.	Pristup (javnim) uslugama za ranjive i marginalizirane grupe – tražiti podatke	NVO
2.1	Pristup zdravstvenoj zaštiti (osoba nema zdravstveno osiguranje, struktura, koja grupa...?)	
2.2	Obrazovne i socijalne usluge (politika – kriteriji upisa, mogućnosti, ...? Socijalna – korisnici, zakonska pitanja – prava društvenih grupa: definicija prava, kriteriji, procedure, ...?)	
2.3	Zaštita djece (korisnici, zakonska pitanja – prava djeteta: definicija prava, kriteriji, procedure?)	
2.4	Usluge Zavoda za zapošljavanje: nezaposlena lica (struktura nezaposlenih, odjava/prijava, korištenje usluga, razmjena informacija...?)	
3.	Vještine i nivo obrazovanja – tražiti podatke	NVO
3.1.	Zapošljivost (postojeće obrazovanje/nivoi vještina)	
3.2	Dostupnost i kvalitet obrazovnih institucija/povezanost obrazovnih programa sa tržištem rada?	
3.3	Postojeći programi stručnog obrazovanja i osposobljavanja?	
3.4	Postojeće inicijative za razvoj vještina (meke vještine, digitalna pismenost...)?	
3.4	Potrebe/mogućnosti dokvalifikacije i prekvalifikacije (napredovanja)?	

Dodatna/potencijalna pitanja za ključne NVO:

1. Na koju marginaliziranu grupu je fokusirano vaše udruženje?
2. Koje su najveće prepreke sa kojima se suočavaju ranjive i marginalizirane grupe u BD?
 - Koje grupe su najugroženije (mladi, žene, osobe sa invaliditetom...)?
 - Da li se posljednjih godina položaj ovih grupa promijenio? Ako da, kako?
 - Jesu li ove grupe uopće prioritete? Ako da, koji su prioritete Vlade BD?
 - Kakvo je mišljenje javnosti o ranjivim i marginaliziranim grupama?
2. Koje su prepreke nesmetanom pristupu javnim uslugama za ranjive i marginalizirane grupe?

3.
 - Fizičke
 - Pravne
 - Obrazovne (digitalna nepismenost, IT pokrivenost)

4. Vaše mišljenje o uspostavljanju online platforme za direktan pristup (prilagođene za specifičan pristup ranjivih kategorija – osoba sa invaliditetom i manje digitalno pismenih osoba).

- Da li je to izvodljivo (tehnički, obuka)?
- Koliko ranjivih kategorija/grupa bi trebalo biti uključeno?
- Sadržaj platforme?

5. Da li postoje politike/programi koje je vaša organizacija provela sa fokusom na poboljšanje položaja ovih grupa? Opišite ih?

- Koje su grupe bile uključene?
- Kako je provedena podrška (politika, program)?
- Postignuti rezultati?
- Šta je bio nedostatak takve podrške?

6. Po Vašem mišljenju, koje aktivnosti biste proveli za poboljšanje položaja marginaliziranih grupa?

- Osnivanje i razvoj Socio-ekonomskog i preduzetničkog centra?
- Kakvu vrstu socio-ekonomske podrške očekujete od Centra?
- Koje vrste preduzetničke podrške očekujete od Centra?

7.4. Vodič za ključne informatore – Zavod za zapošljavanje Brčko distrikta BiH

1.	Status – tražiti podatke	
1.1.	Struktura nezaposlenih (kvalifikacije, struktura, starosna dob..., aktivni/pasivni tražitelji posla...	
1.2.	Nivo obrazovanja članova domaćinstva (formalno i neformalno)?	
1.3.	Struktura nezaposlenih (podijeljeno prema ranjivim grupama)	
1.4.	Kretanje stope nezaposlenosti	
2.	Zapošljivost	
2.1.	Zapošljivost (završeno obrazovanje/nivoi vještina)	
2.2.	Usklađivanje potreba tržišta rada sa potrebama poslodavaca – preporuke za poboljšanje	
2.3.	Programi stručnog obrazovanja i osposobljavanja?	
2.4.	Inicijative za razvoj vještina (meke vještine, digitalna pismenost...)?	
2.5.	Mogućnosti dokvalifikacije i prekvalifikacije (napredovanja)?	
3.	Programi Zavoda za zapošljavanje	
3.1.	Svrha, učinci, broj korisnika (kretanja zadnjih 5 godina)	
3.2.	Mjerenje učinkovitosti, poboljšanje	
3.3.	Praćenje i evaluacija	
3.4.	Održivost	
3.5.	Ostale politike usmjerene na podršku marginaliziranim grupama u pristupu javnim službama za zapošljavanje i	

	samozapošljavanje, usklađivanje sa politikama na nivou BiH i drugim upravnim jedinicama u BiH, sa politikama EU... posebne politike za zapošljavanje Osl, kvote, beneficije za poslodavce ako postoje...? Prednosti i mane ovakvih politika i programa, učinkovitost...	
--	---	--

Dodatna potencijalna pitanja za intervju:

1. Koji su najveći problemi sa kojima se suočavaju ranjive i marginalizirane grupe u BD BiH?
2. Vaše mišljenje o uspostavljanju online platforme za direktan pristup (prilagođene za specifičan pristup ranjivih kategorija – osoba sa invaliditetom i manje digitalno pismenih osoba).
 - Da li je to izvodljivo (tehnički, obuka)?
 - Koliko ranjivih kategorija/grupa bi bilo uključeno?
 - Sadržaj platforme?
3. Da možete, šta biste preporučili da se promijeni kako bi se poboljšao položaj marginaliziranih grupa?
 - Kakva socio-ekonomska podrška?
4. Da postoji centar za podršku razvoju poslovnih ideja, poslovanja i samozapošljavanja u BD BiH, koje usluge biste očekivali da Centar ima kako bi upotpunio i odgovorio na potrebe ciljnih grupa?

7.5. Vodič za ključne informatore – Centar za socijalni rad

1.	Status – tražiti podatke	Centar
1.1.	Struktura (sastav) domaćinstva?	
1.2	Nivo obrazovanja članova domaćinstva (formalno i neformalno)?	
1.3.	Prihodi domaćinstva – raspodjela i uslovi (potrošačka korpa)?	
1.4.	Zaposlenost/nezaposlenost u domaćinstvu?	
2.	Pristup (javnim) uslugama za ranjive i marginalizirane grupe – tražiti podatke	Centar
2.1	Pristup zdravstvenoj zaštiti (osoba nema zdravstveno osiguranje, struktura, koja grupa...?)	
2.2	Obrazovne i socijalne usluge (politika – kriteriji upisa, mogućnosti, ...? Socijalna – korisnici, zakonska pitanja – prava društvenih grupa: definicija prava, kriteriji, procedure, ...?)	
2.3	Zaštita djece (korisnici, zakonska pitanja – prava djeteta: definicija prava, kriteriji, procedure?)	
2.4	Usluge Zavoda za zapošljavanje: nezaposlena lica (struktura nezaposlenih, odjava/prijava, korištenje usluga, razmjena informacija...?)	

Dodatna pitanja za intervju:

1. Koje su najveće prepreke sa kojima se suočavaju ranjive i marginalizirane grupe u BD?

- Koje grupe su najugroženije (mladi, žene, osobe sa invaliditetom...)?
- Da li se posljednjih godina položaj ovih grupa promijenio? Ako da, kako?
- Jesu li ove grupe uopće prioritete? Ako da, koji su prioritete Vlade BD?
- Kakvo je mišljenje javnosti o ranjivim i marginaliziranim grupama?

2. Koje su prepreke nesmetanom pristupu javnim uslugama za ranjive i marginalizirane grupe?

- Fizičke
- Pravne
- Obrazovne (digitalna nepismenost, IT pokrivenost)

3. Vaše mišljenje o uspostavljanju online platforme za direktan pristup (prilagođene za specifičan pristup ranjivih kategorija – osoba sa invaliditetom i manje digitalno pismenih osoba).

- Da li je to izvodljivo (tehnički, obuka)?
- Koliko ranjivih kategorija/grupa bi trebalo biti uključeno?
- Sadržaj platforme?

7.6. Vodič za ključne informatore – Odjeljenje za privredni razvoj

1.	Pristup infrastrukturi (u kontekstu ekonomskog razvoja)	
1.1.	Pristup infrastrukturi (razvoj poslovne infrastrukture, razvoj transportne infrastrukture u kontekstu potencijala za razvoj poslovanja)	
2.	Regulatorni okvir i programi podrške	
2.1.	Pristup finansijama (prilike, poteškoće...)	
2.2.	Postojeći programi podrške (ciljne grupe, okvir, efektivnost...)	
2.3.	Politike usmjerene na podršku marginaliziranim grupama u pristupu javnim službama za zapošljavanje i samozapošljavanje, usklađivanje sa politikama na nivou BiH i drugim upravnim jedinicama u BiH, sa politikama EU... posebne politike za zapošljavanje Osl, kvote, beneficije za poslodavce ako postoje...? Prednosti i mane ovakvih politika i programa, učinkovitost...	
2.4.	Preporuke za usklađivanje	
2.5.	Neophodna podrška za pokretanje i dalji razvoj poslovanja	
2.6.	Postojeći inputi i resursi za pokretanje i razvoj poslovanja	
3.	Poslovne prilike u BD BiH	
3.1.	Trendovi, nedostaci na lokalnom tržištu	
3.2.	Potencijali i resursi dostupni u BD BiH	
3.3.	Prepreke za poslovanje na području BD BiH	

Dodatna potencijalna pitanja za intervju:

1. Koje su najveće prepreke sa kojima se suočavaju ranjive i marginalizirane grupe u BD BiH?

2. Kako vaše Odjeljenje odgovara na potrebe ranjivih grupa (programi poticaja, posebne politike podrške samozapošljavanju/zapošljavanju...)

3. Vaše mišljenje o uspostavljanju online platforme za direktan pristup (prilagođene za specifičan pristup ranjivih kategorija – osoba sa invaliditetom i manje digitalno pismenih osoba).

- Da li je to izvodljivo (tehnički, obuka)?
- Koliko ranjivih kategorija/grupa bi trebalo biti uključeno?
- Sadržaj platforme?

4. Da možete, šta biste preporučili da se promijeni kako bi se poboljšao položaj marginaliziranih grupa?

- Kakva socio-ekonomska podrška?

5. Da postoji centar za podršku razvoju poslovnih ideja, poslovanja i samozapošljavanja u BD BiH, koje usluge biste očekivali da Centar ima kako bi upotpunio i odgovorio na potrebe ciljnih grupa?

7.7. Vodič za ključne informatore – Zavod za zapošljavanje Brčko distrikta BiH

1.	Status – tražiti podatke	
1.1.	Struktura nezaposlenih (kvalifikacije, struktura, starosna dob..., aktivni/pasivni tražitelji posla...	
1.2.	Nivo obrazovanja članova domaćinstva (formalno i neformalno)?	
1.3.	Struktura nezaposlenih (podijeljeno prema ranjivim grupama)	
1.4.	Kretanje stope nezaposlenosti	
2.	Zapošljivost	
2.1.	Zapošljivost (završeno obrazovanje/nivoi vještina)	
2.2.	Usklađivanje potreba tržišta rada sa potrebama poslodavaca – preporuke za poboljšanje	
2.3.	Programi stručnog obrazovanja i osposobljavanja?	
2.4.	Inicijative za razvoj vještina (meke vještine, digitalna pismenost...)?	
2.5.	Mogućnosti dokvalifikacije i prekvalifikacije (napredovanja)?	
3.	Programi Zavoda za zapošljavanje	
3.1.	Svrha, učinci, broj korisnika (kretanja zadnjih 5 godina)	
3.2.	Mjerenje učinkovitosti, poboljšanje	
3.3.	Praćenje i evaluacija	
3.4.	Održivost	
3.5.	Ostale politike usmjerene na podršku marginaliziranim grupama u pristupu javnim službama za zapošljavanje i samozapošljavanje, usklađivanje sa politikama na nivou BiH i drugim upravnim jedinicama u BiH, sa politikama EU... posebne politike za zapošljavanje Osl, kvote, beneficije za poslodavce ako postoje...? Prednosti i mane ovakvih politika i programa, učinkovitost...	

Dodatna potencijalna pitanja za intervju:

1. Koji su najveći problemi sa kojima se suočavaju ranjive i marginalizirane grupe u BD BiH?

2. Vaše mišljenje o uspostavljanju online platforme za direktan pristup (prilagođene za specifičan pristup ranjivih kategorija – osoba sa invaliditetom i manje digitalno pismenih osoba).

- Da li je to izvodljivo (tehnički, obuka)?

- Koliko ranjivih kategorija/grupa bi bilo uključeno?
- Sadržaj platforme?

3. Da možete, šta biste preporučili da se promijeni kako bi se poboljšao položaj marginaliziranih grupa?

- Kakva socio-ekonomska podrška?

4. Da postoji centar za podršku razvoju poslovnih ideja, poslovanja i samozapošljavanja u BD BiH, koje usluge biste očekivali da Centar ima kako bi upotpunio i odgovorio na potrebe ciljnih grupa?